

ครบรอบแห่งการมรณภาพ

๒๓ ปี

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์
(วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร ๑๐ เมษายน ๒๕๕๙

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)
๑๐ เมษายน ๒๕๕๙

ธรรมสารานุสสรณียาธิการ

อนุสรณ์งานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย

เนื่องในโอกาสครบรอบแห่งการมรณภาพ ๒๓ ปี

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

อดีตเจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม วรวิหาร

กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙

ธรรมสารมหาเถรกตัญญูกตเวทิตานุสสรณียาธิการ

แด่

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์

(ธมฺมสารเถร วิน ป.ธ. ๙)

จาตุรงคประธานวิสุต พุทธพจนมธุรสธรรมวาที
คัมภีรญาณปริยัติโกศล วิมลศีลาจารวัตรสุนทร
ธรรมยุตติกคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี

มหามงคลวาร ครบ ๑๑๐ ปีแห่งชาตกาล

ธรรมปัญชลิการ

อัญขยมทัศนัขน้อม เหนือเกศ
"หลวงพ่อสุก" โลกเชษฐ อร่ามหล้า
พ่อแม่เทพพรหมวิเศษ สิ่งศักดิ์-สิทธิ์เอย
อีกปู่ครูกอปรกล้า กราบไหว้คืนวัน

มาตาปิตุอุปัฏฐานธรรมกตัญญูกตเวที

"บุญมี" แม่มิ่งหมั้น มงคลบุญ
"เชย" พ่อพระพรหมคุณ ค่ากว้าง
"ทีปานุเคราะห์" สกุล **"เกาะพะ-งัน"** แฮ
อภิชาตบุตร **"วิน"** สล้าง ดิลกล้ำนำชัย

ศรีมาตุภูมิ "นาพญา" "หลังสวน" เสริมสโมสร

นาม **"นาพญา"** บ้านแม่ มาตุมูล
อำเภอขันเงินจรูญ ระฆังฆ้อง
จังหวัดหลังสวนสูรย์ ศักดิ์ส่ง ชุมพรแล
"ปิตุมาตุ" ญาติพวงพ้อง เกี่ยวข้องสองเมือง

บวรลัฏฐิวันธรรมยุตติกสังฆวิสุทธิวงศ์

"วัดโตนด" นับหน่อเนื้อ ธรรมยุต
วัดแห่งความผ่องผุด พุทธแผ้ว
พระธรรมวินยวิสุทธิ์ สะอาดเอี่ยม
เมืองหลังสวนธรรมแก้ว ก่อเกื้อธรรมขันธ์

อริยสงฆาชิตธรรมบัณฑิตนฤมิตมนตรี

"อชิโต หนู" ครูคล่องแคล้ว ปคุณกร
พระแห่งเมืองชุมพร พุทธพร้อม
วัดโตนดนิติธรรมบวร วิเวกวัตร
ธรรมยุตยอดเยี่ยมย้อย ประยุกต์ย้ำธรรมวินัย

ศรีวินยาภิชาตพุทธบุตรวิสุทธิปัพพัชชา

สามเณร **“วิน”** วิวัฒิไว้ วาสนา
อุทิศชีพบรรพชา แช่มช้อย
พากเพียรพรตภาวนา สาชีพ
อุดมเพศไม่ต่ำต้อย ต่อแต้มเติมเต็ม

พระธรรมารามคณีสุปรีชา อชิโตปัชฌายประสิทธิ

“อชิโต หนู” เนตติตั้ง ธรรมจารี
สมณศักดิ์แห่งความดี เด่นได้
“พระธรรมารามคณี- **สุปรีชา”** เชี่ยว ชาญนา
พยัตติธรรมนำให้ ก่อเกื้อกิดาการ

ธรรมสาโรปสัมปทาสัมฤทธิธรรมาจารย์

“พระมหาวิน” วิโฆษก้อง **“ธรรมสาร”**
“หนู” **“เซ่ง”** อภิสมาจาร แจ่มฟ้า
สุปฏิบัติจริยาจารย์ จงเจตน์
ญัตติธณรมนำกล้า เกริกก้องคลองธรรม

ธรรมบรรหารสังฆโสภณทักษิณ

“อุตฺตโม เซ่ง” แซ่ซ้อง ทักษิณ
ธรรมรสไหลหลั่งริน รื่นไล้
“พระธรรมวโรดม” วสิน เสกข์ศักย์
เขตปกครองภาคใต้ ชื่อขึ้นลือไกล

พระมหาวินธรรมกถาพาทีมีศาสตร์ศิลป์

"พระมหาวิน" วิโรฒทะแกล้ว แววปราชญ์
ธรรมทรรศชัญเชาวน์ชาติ เชี่ยวเชื้อ
"พระมหาชนก" องอาจ เอกอุตม์
ไตรปิฎกธำรงเกื้อ แกร่งกล้าธรรมสมัย

พระภูมิพลภูมินท์เจ้าแผ่นดินประดับธรรมศันสนีย์

"ธมฺมสาร" ศึกษิตสร้าง ไตรสิกขา
ประพฤติธรรมปฏิปทา ถูกต้อง
พระเดชพระคุณจรรยา มารยาท งามแล
บุญเขตมงคลคล้อง อนรรฆเนื้อนาบุญ

เมธีสัทธรรมปาพจนวิลาสินี

พระมหา ประโยคเก้า เกรียงไกร
วิน ว่องวาทวิจักขณ์วิจัย วิจิตรแจ้ง
ธรรม ปาพจน์พากย์วิไล เลอเลื่อง
สาร พุทธพจน์บ่แล้ง วิลาสล้ำธรรมภาณ

พระราชรุจีบูชากัณฑ์เทศนวิเศษสมณศักดิ์

พระมหาชิโนรสล้ำ ราชรุจี
สมณศักดิ์ **"พระอริยเมธี"** กิจก้ำ
เกียรติยศ **"พระราชเมธี"** ธรรมะ-สารนา
"พระเทพโมลี" ล้ำ ล่วงห้วงมหรรณพ

ศรีธรรมภาณนิเทศสุทัศนียาภิมัณฑ์

พระมหาวินว่องไว้ ธรรมภาณ
นิเทศธรรมปฏิภาณ พจน์พร้อม
พระธรรมวินัยการ ประกาศ
พระมหาชนกน้อม ปณตได้ศึกษา

อภิรักขธรรมขันธโฆสัปปมาณิการัตนกวี

"พระธรรมปาโมกข์" แม้น มงคลศรี
พงศ์พรต **"พระพรหมมุนี"** วินิตก้อง
มหาธรรมกถึกวาที ธรรมธัช
ธรรมโฆษก์คนแซ่ซ้อง ชื่อก้องเกรียงไกร

"พระอริยเมธี" ศรีปริยัติญาณโกศลวาท

พระ สงฆ์คงพรตแพร้ว โสภณ
อริย มรรคญาณผล ผ่องแผ้ว
เม ธาวิทิตชล ประโชติ
ธี รวินทกรแก้ว เกริกกล้ากิดาการ

"พระราชเมธี" ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสรบวรคณี

พระ ทรงศีลวัตรไว้ วิบูล
ราช ธรรมทวีคูณ ค่าล้ำ
เม ธยพุทธางกูร ปกาศิต พระเอย
ธี รัตตคุณค้ำ โลกหล้าเกษมศานติ์

"พระเทพโมลี" ศรีปฏิภาณธรรมสาธก ดิลกศาสนกิจวิโมกข์

พระ ชิโนรสเรื้อง ธรรมโรจน์
เทพ สิทธิวิโมษ เกริกก้อง
โม เนยยประโชติ ชินะ-วงศ์เอย
ลี ลาสธรรมอุโฆษฆ้อง โลกซ้องสรรเสริญ

"พระธรรมปาโมกข์" ยุตโยคญาณดิลก ไตรปิฎกธารี

พระ มหาเถระแก้ว เกรียงไกร
ธรรม วินิตวินัย นบน้อม
ปา พจนะอำไพ ประภาส
โมกข สมโพธิพร้อม สะพรั่งพื้นพรหมจรรย์

"พระพรหมมุนี" ศรีธรรมสาร วิบูลศีลาจารโสภณ
โกศลปริยัติวิธาน บริหารศาสนกิจ ธรรมยุตติกคณิสสรธำรง

พระ ธรรมยุตเยี่ยมย้ำ ยติพงศ์
พรหม พิหารพยัตยง อยู่แย้ม
มุ ทุตเมตตาคง คู่โลก เราฤๅ
นีติ ธรรมนำแต้ม เติบให้ตาทิคุณ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ จาตุรงคประธานวิสุต
พุทธพจนมธุรสธรรมวาทีคัมภีร ญาณปริยัติโกศล
วิมลศีลาจารวัตรสุนทรธรรมยุตติกคณิสสรบวรรังสี

สมเด็จ เดชเด่นด้าว ประดิษฐ
พระ เทศนาประสิทธิ์ ศาสตร์สร้าง
มหา ปริยัติโสภิต พุทธ-พจน์แล
วีรวงศ์ ธรรมสล้าง เลิศล้วนโลเกศวร์

เมธีธรรมสาธิตปกาศิตธรรมสาร

พระมหาธรรมกถึกถ้อย สาธก
ธรรมุเทศ **"พระมหาชนก"** เด่นหล้า
ธรรมธำรงพระไตรปิฎก ประดับ อุดมนา
ธรรมเกียรติประศาสน์กล้า แก่นแก้ว **"ธรรมสาร"**

พระราชทานธรรมวิริยาธิษฐาน

"ปูทะเลย์" ชื่อนี้ มหัศจรรย์
พระราชทานนิพนธ์สรรค์ ปราชญ์เจ้า
พระมหาชนกประพันธ์ เพียรพากย์ พ่อนา
ขอกราบลงแทบเท้า พระเจ้าอยู่หัว

อภิบาลปริยัติธรรมชวนาภิธานโกศล

ศิษยานุศิษย์สืบสร้าง ศึกษา
กัณฑ์เทศน์ธรรมลีลา เพราะแพร้ว
ธรรมรสเลิศลือชา ชูเชิด ชื่อแฮ
ธรรมโกศขุนคลังแก้ว เก่งกล้าศาสตร์ศิลป์

วิมลปฏิปทาพุทธคุณบุญญาคม

"ขันติโสรัจ" จรัสแจ้ง ประภัสสร
เพียรพรตมงคลบวร ผ่องแผ้ว
กตัญญูกตเวทีธร ทูนเทิด
ยึดมั่นคำสัตย์แล้ว ลักล้วนพุทธคุณ

พรหมวิหารไพศาลหิตานุหิตาธิการี

พระธรรมวินัยนบน้อม ปัญชลิการ
มนัสมุ่งมั่นพรหมวิหาร ห่อนแห้ง
ธรรมกถาเทศน์โวหาร มธุรส
ดวงจิตไม่เคยแล้ง หล่อเลี้ยงโลกา

กตัญญูกตเวทีศีลาจารวัตรสุนทร

"กตัญญู" เยี่ยมแย้ม **"กตเวที"**
เป็นเครื่องหมายคนดี เด่นด้าว
บูชาคุณบุพการี รุจรุ่ง เรืองฤๅ
เกียรติศัพท์ทุกย่างก้าว อุโฆษก้องปองหมาย

มหาวินัยธรกีรติกรรังสี

วินย์ วิตติ์วาสน์วิวิจไว้ วิจิตร

วินย์ วาทวุฒิวงศ์วิวิตติ์ วิจิตแก้ว

วินย์ วันท์วิทวัสวิชิต วิโชติช่วง

วินย์ วิชช์วินิตวิภาสแพร้ว วิโรจรุ้งเรืองธรรม

วินยธรรมธารีศรีธรรมวิมลสารเมธี

วินยะ ยิ่งอยู่ยั้ง ยืนยง

วินยะ ธรรมธำรง รุ่งริ้น

วินยะ นาทจำนง **"ธรรมะ-สาร"** เอย

วินยะ วัตรพรหมพื้น พระแท้เทิดธรรม

วินทตรีปิฎกปริยัติโกศลมธุพจนธรรมเวที

วินท ธรรมสาระแกล้ว มธุรส

วินท ธรรมปาพจน์ เพราะพริ้ง

วินท วิมุตติพรต ประพิตร พระนา

วินท เทศนาไป่ทิ้ง แก่นแท้ธรรมสาร

ศรีธรรมตาศีลาจารวัตรมงคล

ตา เห็นธรรมล้ำค่า ตาธรรม

ตา จักษุดูนำ เนตรหน้า

ตา ดวงเด่นเห็นคำ พุทธ-พจน์เอย

ตา ที่เห็นธรรมจ้า เจิดแจ้งแสงธรรม

วรชนมทสุตตรสตาธิคุณาธิการ

ครบชาตหนึ่งร้อยสิบ- ปีกาล ท่านเอย
คุณค่าแห่งธรรมสาร ศาสน์สร้าง
ยังสถิตจิรนาน โลกเล่า ขานนา
สมเด็จวินบ่ร้าง ห่างไร้หายไป

ธรรมสารวิโรจนลาวัณยานันตกาล

“ธรรมสาร” วิโรจน์รุ้ง ลาวัณย์
มีชีพธรรมอนันต์ โกฏิล้าน
ยังส่องโลกนิรันดร์ โลกรุ่ง เรืองนอ
คงอยู่คู่เรือนบ้าน เบิกให้ตื่นตน

อมตธรรมสารกิตติสัทโทภาส

เกียรติเจริญแก่ผู้พรต พรหมจรรย์
“สมเด็จวิน” ศึกษันต์ เสกข์ไว้
เกียรติศัพท์ค่ำคืนวัน บ่ว่าง เว้นแล
ธรรมเกียรติเกริกไกลใกล้ กล่าวก้องสรรเสริญ

ธรรมสารประศาสน์ธรรมยุตติกาภิลังการ

ถึงชีพชนม์ดับร้าว หายไป
เพียงชีพดับอายุขัย เท่านั้น
“ธรรมสาร” กลิ่นศีลใส หอมกรุ่น อยู่นา
“สมเด็จวิน” ไม่สั้น สาบสิ้นสูญสลาย

อมตธรรมาภิบาลประศาสโนทยโกศล

ธรรมสารอยู่ยั้ง ยืนยง
ธรรมสารอยู่คง คู่หล้า
ครบร้อยสิบปีตรง ครบชาต เกิดนา
"ธรรมสาร" ยังเจิดจ้า จรัสไว้เรืองรอง

สุคนธศีลจารธรรมภาณกวีวสัย

"สมเด็จวิน" สว่างไว้ กลางสงฆ์ ไทยนา
แม้นชีพวายตายลง บ่แล้ง
"ธรรมสาร" อยู่คู่สงฆ์ ไทยเท่า นิรันดร์แล
กายดับดีเด่นแจ้ง แจร่มเรื้องเรืองธรรม

มหาชลาลัยธรรมสารธารนทีธรรม

"วัดส้มเกลี้ยง" ส้มสุก เกลี้ยงผล
เคียงคู่ธรรมสุคนธ์ ค่าอะคร้าว
"ธรรมสาร" แห่งสายชล เจ้าพระ-ยาเอย
"วัดราชผาติ์" ดีด้าว เด่นได้บรรดล

ศรีคัมภีรญาณธรรมสารวิมุตติโมลี

อันแม่น้ำ **"เจ้าพระ-** **ยา"** ยง ยิ่งนา
ยังหลั่งไหลรินคง หล่อเลี้ยง
ธรรมรสสมเด็จยง ยิ่งเยี่ยม พ่อเอย
"สมเด็จวัดส้มเกลี้ยง" กรุ่นกล้ากถาธรรม

ธรรมลีลาพุทธพจนมธุรรสธรรมวาที

ประเพณีสมัยมั่นแม้น วทัญญู
บรรพบุรุษเป็นครู อยู่แย้ม
อ่อนน้อมถ่อมตนตู มุทุ-ตาแฮ
ยศยิ่งยาตรเฉลิมแฉล้ม เลิศล้ำ **"ธรรมสาร"**

ธรรมสุจริตวิถีบารมีธรรมสาธก

คิดให้มันเบา คิดเอามันหนัก

คิด ดีสุจริตตั้ง เจตนา
ให้ ทรัพย์บริจาคา มากน้อย
มัน มุ่งลดอัตตา ถือศักดิ์
เบา กิเลสเรือนโรคร้อย ลับล้างห่างสูญ

ธรรมปาฐกดิลกโลกธรรมสารสุคนธสิทธิ์

คิด แต่ทุจริตไว้ กับตัว
เอา ทรัพย์มาเมามัว โรคเร้า
มัน เป็นเปรตน่ากลัว กิเลส เรานา
หนัก ดั่งหินก้อนเส้า สุ่มไว้ในทรวง

สถิตธรรมสารสากลธำรงโลกประภาส

หากโลกเลื่องเลิศล้ำ ธรรมสาร
โลกจะเบิกบุญบาน เบิกหล้า
โลกอย่าละเลยภาร พุทธิ ธรรมแล
โลกจะมีสุขกล้า เกิดให้ร่มเย็น

ธรรมสาโรวาทอมตธรรมศาสนรรังสี

"ธรรมสาร" ยังก้องโสต สาธุการ
"ธรรมสาร" อมตสาร สืบสร้าง
ครบร้อยสิบปีนาน ยังปนาท อยู่นา
"สมเด็จวิน" บ่ร้าง โลกนี้ถวิลหา

ศรีพระมหาชนกราชนิพนธกุศลไพศาลลิขิตมงคลฉัตร

ธรรมบรรณพิภพพร้อง พจนา
พระมหาชนกราชา เชิดชั้น
พระราชนิพนธ์ตำรา เรืองรุ่ง โลกฤๅ
บรรณโลกธรรมปกปั้น เปี่ยมให้บรรณสาร

ศรีสวัสดิพิพัฒนชัยมงคลธรรมุทิศ

ธรรมทศนัขนบน้อม อุทิศ
จงเจตน์กายวาจาจิต จุ่งไว้
แด่ **“สมเด็จวิน”** วสิต สุคติ-ภูมินา
ขอสบสุขเกษมได้ กราบไหว้บูชา

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง
นายบำรุง พันธุ์อุบล
วิทยากรเชี่ยวชาญ
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการสาธารณสุข
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ประพันธ์ในนามหลานชายท่านเจ้าพระคุณกิตติมงคลพิพัฒน์
(หลวงพ่อจ้อย ฐิตปุญญเถร)
วัดเขาสุวรรณประดิษฐ์ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙

คำนำ

วันที่ ๑๐ เมษายน ของทุกปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๖ เป็นต้นมา ทางวัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยคณะศิษยานุศิษย์ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ท่านผู้มีความเคารพนับถือได้ร่วมกันจัดงานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙) อดีตเจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม ซึ่งถือเป็นวันมรณภาพของท่าน และได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงรับงานนี้ไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์มาโดยตลอดทุกปี โดยมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป รับทักษิณานุประทาน และรับพระราชทานฉัน ณ ศาลา ๘๐ ปี สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร นับเป็นพระมหากรุณาอันหาที่สุดมิได้

ในปีนี้ ได้คัดเลือกพระธรรมเทศนา ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ จำนวน ๓ เรื่อง พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ) ๓ เรื่อง พิธีกรรม และสังฆกรรม ศาสนพิธี และบทสวดมนต์แปล ของสำนักวัดราชาธิวาส วิหาร ร่วมพิมพ์แจก โดยเสด็จพระราชกุศล

ในการนี้ คณะศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความเคารพนับถือได้จัดจตุปัจจัยไทยธรรม และอาหารถวายพระสงฆ์ในพิธีพร้อมด้วยพระสงฆ์ทั้งในวัด และต่างวัด โดยเสด็จพระราชกุศลประมาณ ๑๕๐ รูป

คณะสงฆ์วัดราชผาติการาม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ขอถวายพระพรชัยมงคล ขอจงทรงพระเกษมสำราญ ปราศจากพระโรคาพาธบำราศภยุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง ทรงพระเจริญในพระสิริราชสมบัติพรั่งพร้อมด้วยสรรพสิริสวัสดิ์ พิพัฒนมงคลตลอดจิรัฐิติกาล

อนึ่ง ขออธิษฐาน อำนวยพร ให้คณะศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความเคารพนับถือ ขอจงเป็นผู้ปราศจาก ทุกข์ ภัย โรค โศก ศัตรู อุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณคุณสารสมบัติ ตลอดกาลนาน ฯ

พระธรรมปาโมกข์

(พระธรรมปาโมกข์)
เจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม
เจ้าคณะเขตดุสิต (ธรรมยุต)

วันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙

สารบัญ

พระประธานในพระอุโบสถ วัดราชผาติการาม วรวิหาร

(หลวงพ่อสุก หรือ พระเชียงแสนเวียงจันทน์)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ

ให้พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว อัญเชิญมาจากเวียงจันทน์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินถวายน้ำสรง สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ๑๕ เม.ย. ๒๕๒๘

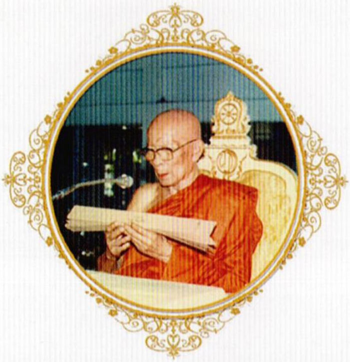
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินถวายน้ำสรง
เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ.๙)
เนื่องในวันสงกรานต์ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๘

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์

(วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร

โพธิปักขิยธรรมเทศนา

ปัญจินทริยกถา

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)
วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร
เมื่อครั้งเป็น พระมหาวิน ธมฺมสาโร ป.ธ. ๘ วัดราชาธิวาสวิหาร
แสดงถวายเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๙

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ กตมานิ ปญฺจ สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ฯ

ขุ.ปฏิ. ๓๐๕

บัดนี้ จักรับประทานถวายพระธรรมเทศนา สนองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี เพิ่มพูนพระกุศลราศีธรรมสวนกิจ ซึ่งพระบรมวงศบพิตร ผู้ทรงเป็นเจ้าของพระตำหนัก และพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จมาทรงร่วมพระกุศล ทั้งมีท่านพุทธศาสนิกชนผู้เคารพนับถือเลื่อมใสในพระรัตนตรัยโดยเสด็จพระกุศล ทรงบำเพ็ญตลอดไตรมาสมาจนบัดนี้ โดยทรงมีและมีสมานฉันท์ทรงรับและรับเป็นเจ้ากัณฑ์เฉพาะกัณฑ์ๆ พระธรรมเทศนากัณฑ์นี้ คุณหญิงประเสริฐศุภกิจ เป็นทานปตานี เป็นอันได้ทรงพร้อมเพรียงและพร้อมเพรียงร่วมสมานฉันท์ในกุศลราศี โดยสามัคคีธรรมตามลำดับมาต้องตามพระพุทธประสงค์แห่งสมเด็จพระบรมศาสดา ที่ตรัสไว้ว่า **กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถ** แปลว่า *ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเจริญกุศลเถิด* ดังนี้ ฯ

ในลำดับนี้ จักรับประทานบรรยายธรรมีกถา พรรณนาคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาว่าด้วยอินทรีย์ ๕ ประการ ซึ่งนับเนื่องในโพธิปักขิยธรรม ๗ หมวด ๓๗ ประการ หมวดที่ ๔ สืบอนุสนธิเป็นลำดับไป ดำเนินความว่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นธรรมเป็นฝักฝ่ายแห่งปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้แต่ละอย่างๆ ให้ผู้ปฏิบัติศึกษาดำเนินตามเพื่อความรู้เห็นฉะนี้แล้ว ก็ยังไม่พอพระพุทธประสงค์ เมื่อจะทรงยังเวไนยนิกรให้อาจหาญร่าเริงในสัมมาปฏิบัติ จึงตรัสอินทรีย์

๕ ประการเป็นลำดับไป โดยเทศนานัยพุทธภาษิตดังว่านี้ **ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ** เป็นต้น ความว่า ภิกษุทั้งหลายอินทรีย์เหล่านี้ ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉนบ้าง อินทรีย์คือ ศรัทธา ๑ อินทรีย์คือ วิริยะ ๑ อินทรีย์คือสติ ๑ อินทรีย์คือสมาธิ ๑ อินทรีย์คือปัญญา ๑ ดังนี้ ฯ

ธรรม ๕ ประการนี้ เมื่อจะถือเอาใจความโดยสมควรแก่โวหาร ศรัทธาได้แก่ความเชื่อใจในการงานที่ทำ โดยมีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเหตุผล วิริยะ ได้แก่ความกล้าหาญอดทนไม่ถอยหลัง สติ ได้แก่ความระลึกกำหนดจดจำได้ สมาธิ ได้แก่ความตั้งใจมั่นเป็นหนึ่งแน่ในอารมณ์อันสมควร ไม่ฟุ้งสร้าน ปัญญา ได้แก่ความรอบคอบรอบรู้เท่าทันทั่วถึงในสิ่งทั้งปวงโดยถูกต้องตามเหตุและผล

เมื่อถือใจความตามพระสูตรอันเป็นที่มาแห่งธรรมหมวดนี้ คงได้ความโดยย่อดังนี้ ความเชื่อต่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้า เป็นสัทธินทรีย์ ความเพียรเพื่อละบาปอกุศลเสีย และเพื่อให้กุศลธรรมถึงพร้อมมีกำลัง ตั้งจิตก้าวไปสู่คุณเบื้องหน้าอย่างมั่นคง ไม่ทอดธุระในการบำเพ็ญกุศลธรรม จัดเป็นวิริยินทรีย์ ความมีสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงการงานที่ทำและคำที่พูดแม้นานแล้ว จนมีสติตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ ๔ คือกาย เวทนา จิต ธรรม จัดเป็นสตินทรีย์ การทำอารมณ์ในการปล่อยวางกามารมณ์เสีย จนได้สมาธิได้เอกัคคตาจิต จัดเป็นสมาธินทรีย์ ความรอบรู้เพราะประกอบด้วยปัญญา

อันไปยังอุทัยความเกิดขึ้น และอัสดงคตความดับไปแห่งสังขาร เป็นปัญญาประเสริฐสามารถทำลายกิเลส ให้ผู้ปฏิบัติถึงความสิ้นทุกข์ได้ จัดเป็นปัญญินทรีย์ ต่อแต่นี้จักรับประทานบรรยายธรรมะ ๕ ประการนั้นโดยลำดับไปฯ

ศรัทธานั้นได้แก่ความเชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อประกอบด้วยเหตุผลอาศัยปัญญาเป็นปุเรจาริก ไม่ใช่เชื่อตามเขาว่าเชื่องง่ายดายไป โดยไม่อาศัยเหตุผลเป็นกรณียะแวดล้อม เพราะความเชื่อเช่นนั้นเป็นอธิโมกข์ ไม่จัดเป็นศรัทธา ศรัทธานั้นในที่มาหลายแห่งจำแนกเป็น ๔ คือ เชื่อกรรม การที่บุคคลทำ ว่าอย่างนี้เป็นบุญอย่างนี้เป็นบาป เป็นกัมมสัทธา ความเชื่อผลแห่งกรรมว่าผลดีเกิดจากบุญ ผลชั่วเกิดจากบาป เป็นวิปากสัทธา เชื่อว่าความดีความชั่วเป็นของผู้ทำ จะแบ่งแยกแจกปันกันไม่ได้ ผู้ทำจำต้องนำบุญหรือบาปที่ตนทำไว้ไป ดังนี้ เป็นกัมมัสสกตา-สัทธา ความเชื่อต่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้าว่า พระองค์เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองจริง ดังนี้เป็นต้น เป็นตถาคตโพธิสัทธา แต่ในนิทเทสทรงแสดงสัทธินทรีย์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกตถาคตโพธิสัทธาอย่างเดียวขึ้นแสดง หาได้ตรัสกัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธาด้วยไม่ เพราะเหตุไร เพราะเมื่อเชื่อความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็เป็นอันเชื่อต่อพระศาสนาคำสั่งสอนของพระองค์ พระศาสนาก็แสดงเหตุคือกรรม วิบากคือผล กัมมัสสกตา ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนด้วย เป็นอันว่าเชื่อต่อ

พระปัญญาตรัสรู้ของพระองค์ก็คือเชื่อกรรม เชื่อวิบาก เชื่อกัมมัสสกตานั่นเอง ทรงแสดงดังนั้นเป็นอันทรงแสดงศรัทธาโดยรวบยอดด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง เชื่อต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ก็คือเชื่อต่อพระพุทธะนั่นเอง เพราะพุทธะก็คือผู้รู้หรือความรู้นั่นแลให้สำเร็จความเป็นพระพุทธะดังกล่าวแล้ว เมื่อเชื่อต่อพระธรรมก็ได้ชื่อว่าเชื่อต่อพระสงฆ์ เพราะธรรมะที่ได้ประดิษฐานมั่นคงมาถึงกาลนี้ ก็เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ทรงรักษาปฏิบัติตามสืบๆ มา พระสงฆ์จึงปรากฏว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติตรงปฏิบัติเป็นธรรม และปฏิบัติชอบยิ่งอย่างพร้อมมูล ความเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ชอบเองจริง พระธรรมดีจริง พระสงฆ์ปฏิบัติดีจริง ดังนี้เป็นต้น รวมลงเป็นเชื่อต่อพระรัตนตรัย ซึ่งนับเป็นความเชื่อความเลื่อมใส สามารถอำนวยผลแก่ผู้ปฏิบัติอย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะศรัทธาที่เป็นไปมั่นในพระรัตนตรัย ย่อมเป็นเหตุจูงใจของผู้ปฏิบัติให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยนั้นเป็นอารมณ์ เป็นเหมือนได้สร้างพระขึ้นไว้ประจำใจ ให้ได้ประสบอานิสงสผลตามเทศนานัยพุทธภาษิตว่า

เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ

ขุ.ธ. ๔๑ ฯ

ความว่า บุคคลอาศัยพระรัตนตรัยนั้นเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกถึงแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ดังนี้ เพราะเหตุฉะนี้จึงมี

พระพุทธภาษิตรับรองว่า **"สทฺธาย ตรติ โอฆํ"** *(สํ.ส. ๓๑๕)* บุคคลจะข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธาดังนี้ ฯ

โอฆะนั้น แปลว่ากิเลสเหมือนห้วงน้ำ ได้แก่กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา ทั้ง ๔ นี้เป็นเครื่องท่วมทับใจสัตว์ให้จมอยู่ จะข้ามได้ก็เพราะมีศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย มีพระรัตนตรัยประจำใจอยู่เสมอ เมื่อใจมีพระรัตนตรัยแล้ว โอฆะก็ท่วมทับไม่ได้ เพราะโอฆะไม่มีในพระรัตนตรัย พระรัตนตรัยเป็นแดนเกษมปราศจากโอฆะ เมื่อพระรัตนตรัยประจำอยู่ที่ใจ โอฆะก็ต้องเสื่อมหายไปจากใจ จึงจัดว่าข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา ศรัทธามีนัยดังบรรยายมานี้ เป็นสัทธินทรีย์ที่ ๑ ฯ

ถึงดังนั้น ถ้าไม่มีวิริยะเป็นเครื่องสนับสนุน ก็จะอ่อนแอท้อแท้จับจด สมเด็จพระบรมสุคตจึงตรัสวิริยินทรีย์ในลำดับที่ ๒ วิริยะนั้นเข้าใจกันโดยมากว่า ความเพียร โดยอรรถรสก็ได้แก่ความกล้ากายกล้าใจ ตรงกันข้ามกับโกสัชชะความคร้านกายคร้านใจ คือกล้าที่จะละชั่วประพฤติดีไม่ถอยหลัง ความชั่วมีอย่างไรเพียงไรก็กล้าพอที่จะเลิกละงดเว้นให้ห่างไกล ความดีมีประเภทมากมายอย่าง ก็กล้าใจที่จะเจริญพอกพูนขึ้นไว้ในตน วิริยะนี้มีลักษณะให้อาจหาญอดทน เข้มแข็งเฉียบขาดเด็ดเดี่ยว แม้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ ก็เพราะทรงอาศัยความเพียรเป็นกำลังภายใน พึงสาธกพระพุทธปณิธานที่ทรงตั้งความเพียรใหญ่ อันนับเป็นจาตุรงคมหาปธาน

โดยพระพุทธภาษิตบรรหารดังนี้ว่า

กามํ ตโจ นหารู จ อฏฺฐิ จ อวสิสฺสตุ
อวสุสฺสตุ เม สรีเร สพฺพนฺตํ มํสโลหิตํ

ทุก. ๖๔ ฯ

ความว่า หนังเอ็นกระดูกจะเหลืออยู่ เนื้อเลือดในกายของเราจงเหือดแห้งไปหมดก็ตามทีเถิด เมื่อเรายังไม่บรรลุได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรบากบั่นของลูกผู้ชาย จักไม่หยุดความเพียรละ ดังนี้ พระองค์ก็ได้สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธะในอวสาน เป็นพยานให้เห็นว่าความเพียรมี คุณานุภาพมากหลาย สามารถให้ผู้บำเพ็ญได้ประสบสันติสุขทางใจ ต้องด้วยเนื้อความนัยพุทธภาษิตว่า

เอวํ มุนิ วีริยพลูปปนฺโน
อกิลาสุ วินฺเท หทยสฺส สนฺตึ

เอก.ชา. ๑ ฯ

ความว่า พระมุนี สมบูรณ์ด้วยความเพียรเป็นกำลังภายในเป็นผู้ไม่ท้อถอย พึงได้ความสงบแห่งใจ ดังนี้ ฯ

การปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ก็มีผลรวมอยู่ที่ความสงบใจ เพราะทุกข์ทั้งหลายเกิดปรากฏที่ใจ แม้จะเป็นส่วนกายภายนอกก็เพราะใจยอมรับจึงกลับเป็นทุกข์ เมื่อใจสงบระงับไม่รับรู้ทุกข์ แม้จะทุกข์สักเท่าไรก็มิใยในเรื่องทุกข์ เมื่อทุกข์ทนไม่ไหวก็สงบไปเอง แต่จะได้ดังนั้นก็เพราะได้อาศัยความเพียรในเบื้องต้น เพราะอย่างนี้ ท่าน

จึงว่า **วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ** *(สํ.ส. ๓๑๕ ฯ)* คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร ดังนี้ ความเพียรดังบรรยายมานี้ รวมลงในกายิกวิริยะ กล้ากาย เจตสิกวิริยะ กล้าใจ เป็นไปในปหานะละบาปอกุศล ภาวนาเจริญกุศล จัดเป็นวิริยินทรีย์ประการที่ ๒ ฯ

มีแต่ศรัทธามักย่อท้อตกไปในฝ่ายโมหะ แม้ได้บำเพ็ญวิริยะก็มักจะตกไปในฝ่ายปมาทะ ขาดความรอบคอบถ้วนถี่ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสสตินทรีย์ต่อในลำดับที่ ๓ สตินั้นได้แก่ความระลึกได้ระลึกถูก ตรงกันข้ามกับความระลึกไม่ได้ระลึกไม่ถูกหรือปมาทะความเลินเล่อมัวเมา สตินี้ เพราะผู้ไม่มีสติรอบคอบแม้จะประกอบการปฏิบัติธรรม ก็มักชักนำให้ตกไปในฝ่ายข้างผิด ถ้าเป็นชนิดที่ขาดสติก็ยิ่งซ้ำร้ายไม่สามารถจะทำอะไรให้สำเร็จได้ ท่านจึงเรียกว่าผู้ประมาท ถ้าขาดมากก็มักประมาทมัวเมาฟุ้งเฟ้อไปต่างๆ ท่านจึงว่าเป็นทางแห่งความตาย ได้ในพระพุทธภาษิตว่า **ปมาโท มจฺจุโน ปทํ** *(ขุ.ธ. ๑๘ ฯ)* ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ดังนี้ สติมีมากเพียงไรก็มีอุปการะมากเพียงนั้น ยิ่งได้อบรมให้เป็นไปมั่นในอารมณ์ ๔ คือกาย เวทนา จิต ธรรม จนพิจารณาเห็นเป็นสักแต่ว่ากาย เวทนา จิต ธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เกิดขึ้นเพราะปัจจัย สิ้นปัจจัยก็ดับไป **น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ** *(ม.มู. ๑๐๓-๑๐๕ ฯ)* จนไม่ถือมั่นสิ่งอะไรๆ ในโลก (กาย เวทนา จิต ธรรม) ก็คงเป็นไปเพื่อผลดังพระพุทธนิพนธ์ว่า **สตฺตานํ วิสุทฺธิยา** เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย

โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย เพื่อก้าวล่วงโสกะปริเทวะ **โทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย** เพื่อดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส **ญายสฺส อธิคมาย** เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง **นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย** *(ม.มู. ๑๐๓-๑๐๕ ฯ)* เพื่อทำพระนิพานให้แจ้งดังนี้ **สติ เตสํ นิวารณํ** *(ขุ.จุ. ๒๐ ฯ)* สติจึงเป็นเครื่องกั้นกระแสตัณหาได้ด้วย ตัณหานั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ และตัณหานั้นก็คงพัวพันอยู่ที่กาย เวทนา จิต ธรรม เมื่อพิจารณาเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม สักแต่ว่าอย่างหนึ่งๆ กระจายกันอยู่ จนคลายความยึดถือเสียได้ เพราะมีสติเป็นเครื่องรักษา กระแสตัณหาก็ไม่สามารถจะหลั่งไหลท่วมทับใจ สติเป็นไปเพื่อปิดกั้นกระแสตัณหา ฉะนี้ นับเป็นสตินทรีย์ที่ ๓ ฯ

แม้เป็นได้ดังนั้น ถ้าขาดสมาธิก็ไม่มั่นคง มักจับจดรวนเรฟุ้งซ่านรำคาญ สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์จึงตรัสสมาธินทรีย์ในลำดับที่ ๔ ฯ

สมาธินั้นได้แก่ความตั้งใจมั่น เป็นได้ตามชั้นแห่งการปฏิบัติ สมาธิที่จัดเป็นอย่างต่ำไม่แน่แน่วจริงๆ ทำได้เป็นอย่างดีก็เป็นแต่เฉียดๆ ใกล้ๆ เรียกอุปจารสมาธิ ที่เป็นอย่างสูงเป็นสมาธิอย่างแน่นแฟ้นแน่แน่วลงไปจริงๆ เรียกอัปปนาสมาธิ ทั้งนี้ย่อมเป็นได้ด้วยการตั้งจิตไว้มั่นในอารมณ์อันควรระลึกหลายกระบวน ล้วนเป็นเครื่องพยุงจิตให้ดิ่งแน่วแน่ ปราศจากความดิ้นรนกลับกลอกและไปรับอารมณ์ในที่ไกล จนมีกำลังสามารถอาจข่มนิวรณ์ทั้ง ๕ คือกามฉันทะ พยาบาท

ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉาอันเป็นเครื่องเศร้าหมองภายในปิดบังจิตไม่ให้บรรลุถึงความดี เมื่อนิวรณ์ทั้ง ๕ สงบระงับไปในสมัยใด ขณะนั้นก็ย่อมสงัดจากกาม จากอกุศลทั้งหลาย มีวิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตา อันเกิดจากความสงบนั้น จนถึงมีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา นับเป็นจิตดำรงมั่น เป็นสัมมาสมาธิ เป็นผลที่พอประสงค์ในพระพุทธศาสนา ฯ

สมาธินี้ ย่อมอำนวยผลแก่ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างดี พึงสาธกพระบาลีอันแสดงอานิสงส์แห่งสมาธิว่า **อยํ สมาธิ ปจฺจุปฺปนฺนสุโข เจว อายตึ จ สุขวิปาโกติ ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ** *(องฺ.ปญฺจก. ๒๕ ฯ)* ความรู้ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน (แก่ผู้ได้สมาธิ) แน่แท้ว่า สมาธินี้เป็นสุขในปัจจุบัน และมีวิบากเป็นสุขต่อไป **อยํ สมาธิ อริโย นิรามิโสติ ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ** *(องฺ.ปญฺจก. ๒๕-๒๖ ฯ)* ความรู้ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนแน่นอนว่า สมาธินี้ประเสริฐ ปราศจากอามิส **อยํ สมาธิ สนฺโต ปณีโต ปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺโธ เอโกทิภาวาธิคโต น จ สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตปฺปตฺโตติ ปจฺจตฺตญฺเญว ญาณํ อุปฺปชฺชติ** *(องฺ.ปญฺจก. ๒๕-๒๖ ฯ)* ความรู้ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนแน่นอนว่า สมาธินี้สงบ ประณีต ได้ความสงบระงับ บรรลุถึงธรรมอย่างหนึ่งที่เกิดมีขึ้นในจิต และไม่ถึงต้องปรุงปราบและต้องห้ามปราม ดังนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสชักชวนให้บำเพ็ญสมาธิว่า **สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาติ** *(สํ.มหาวาร. ๕๒๐ ฯ)* ภิกษุทั้งหลาย เธอ

ทั้งหลายพึงบำเพ็ญสมาธิ (เพราะ) ผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ทั่วถึงตามเป็นจริง ดังนี้ นับเป็นสมาธินทรีย์ที่ ๔ ฯ

เมื่อสมาธิเกิดขึ้น ใจก็สงบระงับแน่วแน่ไม่กระสับกระส่าย เป็นอุบายให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งชัด กำจัดความมืดมนทางใจ ช่วยขัดเกลาตกแต่งอัธยาศัยที่เคยเศร้าหมองให้กลับหมดจดสว่างไสว ไม่มีอะไรสามารถปรุงจิตให้บริสุทธิ์ได้เท่าปัญญา สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสปัญญินทรีย์ที่ครบ ๕ ฯ

ปัญญานั้น แปลว่าความรู้ทั่วถึงหรือความรู้ชัด อาจขจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกคือความมืดความไม่รู้ให้สิ้นสูญไป อย่างต่ำได้แก่รู้จักทางแห่งความเสื่อมและความเจริญ เพื่อหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจากหายนะประกอบวัฑฒนะให้เกิดมี แต่ในอาคตสถานแห่งธรรมหมวดนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าอุทยัตถคามินีปัญญา คือปัญญาที่พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งสังขารทั้งหลาย ฯ

อันสังขารทั้งหลายนั้น มีอาการเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมดาเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุ จะดับไปเพราะสลายแห่งเหตุ ขึ้นชื่อว่าสังขารแล้วต้องเป็นเช่นนี้เสมอกันหมด ถึงใครจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงฝืนธรรมดาอย่างไร ก็ไม่เป็นไปตามใจหวัง ดังปรีชาญาณที่เกิดขึ้นแก่พระอัญญาโกณฑัญญเถระ ขณะสดับพระธรรมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** *(สํ.มหาวาร. ๕๓๑ ฯ)* สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งสิ้นมีความ

ดับไปเป็นธรรมดา ดังนี้ ที่ท่านแสดงว่าเป็นธรรมจักษุคือดวงตาเห็นธรรม อันรวมลงเป็นเห็นอริยสัจ ๔ ประการ คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค กล่าวสั้นๆ คือรู้ตระหนักทราบชัดในเหตุผล สามารถปรุงแต่งภาวะปุถุชนให้เป็นอริยชนในพระพุทธศาสนา พึงสาธกอานิสงสผลตามพระพุทธนิพนธ์ ที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่ภิกษุอริยสงฆ์ว่า

ตานิ เอตานิ ทิฏฺฐานิ ภวเนตฺติ สมูหตา
อุจฺฉินฺนํ มูลํ ทุกฺขสฺส นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว

สํ.มหาวาร. ๕๔๑ ฯ ที.มหา. ๑๐๗ ฯ

แปลว่า อริยสัจเหล่านั้น อันเราและพวกท่านเห็นแล้ว ตัณหาอันจะนำไปสู่ภพอันเราและพวกท่านถอนขึ้นได้แล้ว เราและพวกท่านได้ตัดมูลรากแห่งทุกข์เสียแล้ว บัดนี้ภพใหม่ของเราและพวกท่านไม่มีละ ดังนี้ การใชปัญญาพิจารณาสังขารให้เห็นว่า เกิดขึ้นและดับไปด้วยอาการอย่างไรๆ ย่อมเป็นไปเพื่อผลดังบรรยายมาฉะนี้ ฯ

ธรรมะ ๕ ประการคือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่าเป็นอินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตนๆ ศรัทธาเป็นใหญ่ในความเชื่อ วิริยะเป็นใหญ่ในความเพียรบากบั่น สติเป็นใหญ่ในการระลึกจดจำ สมาธิเป็นใหญ่ในการตั้งจิตมั่น ปัญญาเป็นใหญ่ในความรอบรู้เหตุผล ต่างทำหน้าที่บำบัดข้าศึกของตนๆ ให้สงบไป เหมือนบุคคลผู้เป็นใหญ่ในหน้าที่การงาน สามารถบังคับบัญชาผู้น้อยให้อยู่ในอำนาจฉะนั้น จึงมีข้ออุปมาธรรมเหล่านี้ว่า ศรัทธา

เหมือนเสบียงอาหาร กับทั้งผู้ปรุงจัดทำให้ได้บริโภคตามเวลา วิริยะเหมือนเครื่องจักรเครื่องยนต์ที่พร้อมกันทำธุระให้เรือเดินไปได้ในทางไกล สติเหมือนหางเสือกับทั้งผู้สามารถควบคุมการเดินเรือให้หลีกพ้นอันตราย ให้หมายทิศที่จะไปไม่เวียนวน สมาธิเหมือนตัวเรือที่แน่นหนาคงทนไม่หวั่นไหว เป็นที่บรรทุกรวบรวมสรรพสิ่งและผู้สัญจรให้สำเร็จการไปโดยผาสุกสบาย ปัญญาเหมือนแผนที่กับทั้งเข็มทิศและกัปตันอันมีความรู้ความสามารถอาจนำเรือให้ลุถึงฝั่งที่มุ่งหมาย ฯ

สัตวโลกผู้อุบัติมา ก็ต้องอาศัยร่างกายซึ่งมีชีวิตจิตใจ ทั้งต้องสัญจรไปมาในมหาสมุทรคือสังสารวัฏฏ์ ด้วยเรือกล่าวคืออัตตภาพร่างกายนั้น เมื่อได้อาศัยเสบียงคือศรัทธา เครื่องจักรคือวิริยะ หางเสือคือสติ ลำเรือคือสมาธิ แผนที่และเข็มทิศคือปัญญา ก็จะเป็นเครื่องพยุงนาวาคืออัตตภาพซึ่งอุปมาเหมือนเรือรั่วให้แน่นหนาคงทน อาจผจญต้านทานน้ำและคลื่นลม กล่าวคืออภิชฌาโทมนัสและโลกธรรมเป็นต้นได้ทันท่วงที จักพลันถึงฝั่งที่มุ่งหมายไม่ต้องเวียนวนอีกต่อไป ท่านจึงจัดธรรมะ ๕ ประการนี้ว่าเป็นโพธิปักขิยธรรม คือธรรมเป็นฝักฝ่ายแห่งการตรัสรู้อริยมรรคอริยผล ต้องตามเนื้อความในนิพนธ์พุทธภาษิตว่า

เยสํ สมฺโพธิยงฺเคสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา
ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตา

ขุ.ธ. ๒๖ ฯ

ความว่า ชนเหล่าใดอบรมจิตด้วยดีโดยชอบ ในองค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้ ยินดีในการสละคืนความยึดถือเพราะไม่ถือมั่น ชนเหล่านั้นสิ้นอาสวะรุ่งเรืองอยู่ ดับสนิทแล้วในโลก โดยนัยดังถวายวิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

อิมินา กตปุญฺเญน รตนตฺตยเตชสา
นิทฺทุกฺขา โหนฺตุ นิสฺโสกา นิพฺภยา นิรุปทฺทวา
อนิฏฺฐา จ วินสฺสนฺตุ อิฏฺฐา จ โหนฺตุ โว สทา

ด้วยบุญกุศลที่ทรงบำเพ็ญแล้วนี้ (และ) ด้วยเดชานุภาพแห่งพระรัตนตรัยอันเป็นอุดมมงคล ขอท่านสาธุชนพุทธมามกะพุทธมามิกาทั้งหลาย ซึ่งได้เสด็จและมาสโมสรสันนิบาต ณ ที่นี้ จงนิรทุกข์ นิรโศก (นิรโรค) นิรภัย ห่างไกลคลาดแคล้วจากอุปัททวันตราย ขออนิฏฐผลทั้งหลายจงเหือดหายไป และขออิฏฐผลบรรดามี จงทวีพร้อมพรั่งแก่สาธุชนทั้งหลาย ในกาลทุกเมื่อเทอญ

รับประทานถวายพระธรรมเทศนา ในอินทรียกถา ยุติด้วยกาลเวลา ขอถวายพระพร ฯ

วิทยุธรรมเทศนา

วสลสุตตกถา

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระเทพโมลี

แสดง ณ วันที่ ๓ เมษายน ๒๔๗๙

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

โย พฺราหฺมณํ วา สมณํ วา อญฺญํ วาปิ วนิพฺพกํ

มุสาวาเทน วญฺเจติ ตํ ชญฺญา วสโล อิตีติ.

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา พรรณนาเหตุที่จะทำบุคคลให้เป็นคนเลว ตามเนื้อความในพระคาถาอันมาในวสลสูตร สุตตนิบาต

ขุททกนิกาย เพื่อเป็นอุบายส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเป็นลำดับไป

คนเราเกิดมามีสมบัติที่สำคัญติดตัวมาด้วยอย่างหนึ่งคือปาก เป็นทางเกิดแห่งวาจาคือคำพูด คนจะรักใคร่หรือเกลียดชังกันก็เพราะปากเป็นสื่อในเบื้องต้นก่อน คนประกอบการงานเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียมาตลอดวัน เมื่อได้ยินเสียงอ่อนหวานไพเราะจับใจ ย่อมหายเหนื่อยมีกำลังใจแช่มชื่นแจ่มใสปลอดโปร่ง เป็นเหมือนได้รับประทานยาบำรุงกำลังใจ เมื่อได้ติดต่อกับใครท่านต้อนรับปราศรัยด้วยไมตรี เจรจาพาทีไพเราะจับใจน่าฟัง ย่อมยังผู้ฟังให้เกิดความรักใคร่สนิทใจไม่รู้ลืม ได้ในคำว่า "อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย" ที่ว่า "มิ่งขวัญเป็นที่มานอนแห่งสมบัติทั้งหลาย" คนพูดดีมิ่งขวัญก็อยู่ที่ปาก ดังคำว่า "พูดดีเป็นเงินเป็นทอง" ท่านผู้มีหน้าที่ปกครองผู้อื่นมีวาจาชวนชื่นแต่เด็ดขาด แฝงไว้ซึ่งเมตตากรุณาย่อมทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเชื่อฟังเกรงขามทั้งรักทั้งกลัว ผู้อยู่ใต้ปกครองมีวาจาดีเจรจาพาทีไพเราะน่าฟังได้เหตุได้ผลเจือปนด้วยสาระประโยชน์ มีหลักฐาน ย่อมเป็นที่โปรดปรานเชื่อถือเอ็นดูกรุณาของท่านผู้ใหญ่ มารดาบิดาระวังตนรักษาวาจา ให้มีการเจรจาปราศรัยเป็นหลักฐาน เป็นสัจเป็นจริง อ่อนหวานเพราะพริ้งสบายหูผู้ฟัง ย่อมเป็นสื่อยังบุตรธิดาของตนให้ถือเป็นแบบอย่างต่อๆ ไป คนมีวาจาดีแม้ผู้มุ่งร้ายก็กลายเป็นมิตร คนที่ไม่เคยรู้จักรักใคร่กันสนิท ก็กลับเป็นผู้คุ้นเคยชอบพอกัน ปากหรือวาจาดีจึงเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าผู้พูด

เป็นคนดี เป็นอารยชน เป็นคนถึงแล้วซึ่งความเจริญทางด้านจิตใจ แต่ปากหรือคำพูดเมื่อพูดดีย่อมมีคุณมากฉันใด เมื่อพูดชั่วก็มีโทษมากฉันนั้น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อจะทรงแสดงเหตุแห่งความเป็นคนเลว หรือธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นคนเลวแก่ อัคคิกภารทวาชพราหมณ์ตามที่ทูลถาม จึงยกความประพฤติชั่วด้วยวาจา คือการกล่าวเท็จว่าเป็นเหตุทำบุคคลให้เป็นคนเลวประการหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อความตามพระพุทธภาษิต ที่ได้นิกขิตไว้ ณ เบื้องต้นนั้นว่า

โย พฺราหฺมณํ วา สมณํ วา อญฺญํ วาปิ วนิพฺพกํ
มุสาวาเทน วญฺเจติ ตํ ชญฺญา วสโล อิติ.

ความว่า ผู้ใดลวงพราหมณ์ก็ดี สมณะก็ดี วณิพกอื่นก็ดี ด้วยการกล่าวเท็จ พึงทราบผู้นั้นว่า เป็นคนเลว ดังนี้

บุคคลมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ไม่วิปริต มีเจตนาคิดจะหลอกลวงผู้อื่นด้วยจิตไม่ซื่อตรง ประสงค์จะหักรานประโยชน์ของเขาให้เสื่อมเสียไป ตนรู้ตนเห็นอย่างไร กลับกล่าวให้ผิดไปจากความจริงว่าไม่รู้ไม่เห็นก็ดี เสแสร้งแกล้งผูกเรื่องอันไม่จริง แอบอิงเรื่องอันไม่จริงนั้นกล่าวแก่ผู้อื่นให้เข้าใจผิดก็ดี แสดงกายวิการเช่นเขียนหนังสือ พยักหน้า บุ้ยปาก ชี้มือเป็นต้นก็ดี เหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะแห่งมุสาวาททั้งสิ้น ในพระบาลีสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงโทษแห่งมุสาวาทไว้ว่า บุคคลผู้กล่าวมุสานั้น ตนเองย่อมติตนเองได้ ๑

ผู้รู้พิจารณาแล้วย่อมตำหนิได้ ๑ ชื่อเสียงฝ่ายชั่วลือกระฉ่อนไป ๑ เป็นผู้หลงตาย ๑ เมื่อสิ้นชีพไปย่อมเข้าถึงคติภพที่ชั่ว ๑ ในสัพพลหุสสูตร ตรัสไว้ว่ามุสาวาทอันบุคคลซ่องเสพ เจริญ กระทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อนรก กำเนิดสัตว์เดียรฉาน เปรตวิสัย โทษอย่างเบาที่สุด เมื่อเป็นมนุษย์ย่อมถูกใส่ความด้วยเรื่องไม่จริงร่ำไป ท่านผู้หนักในศีลธรรมแต่เก่าก่อนมักจะกล่าวสอนบุตรหลานว่า อย่าพูดเท็จปากจะเน่า อย่ากินเหล้าจะถูกน้ำทองแดงกรอกปาก ก็สมจริงตามพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคที่ตรัสเรียกคนพูดเท็จว่า คูถภาณี พูดเหม็น หรือปูติวาจา ปากเน่า เมื่อประทานโอวาทแก่พระราหุลพุทธชิโนรส ก็ทรงยกเรื่องพูดเท็จพูดปดว่ามีโทษว่างเปล่าเหินห่างจากความดี ดังพระบาลีที่ตรัสว่า ดูก่อนราหุล เหล่าชนผู้ไม่ละอายในการกล่าวเท็จทั้งรู้ คุณเครื่องเป็นสมณะของเขาก็ว่างเปล่า เหมือนภาชนะน้ำที่คว่ำ ว่างเปล่าไม่มีน้ำขังอยู่ ฉะนั้น ในการปฏิบัติธรรมเพื่อผลชั้นสูงยิ่งๆ ขึ้นไป ย่อมไม่มีในบุคคลผู้เสียหายทางวาจา เพราะว่าบุคคลผู้พอใจในการกล่าวเท็จร่ำไป ไฉนที่จักงดเว้นการกระทำบาปอย่างอื่นๆ ได้เล่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสความข้อนี้ไว้ว่า

เอกธมฺมมตีตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยํ

คนผู้ล่วงเสียซึ่งสัจจะอันเป็นธรรมเอกแล้ว กล่าวมุสาร่ำไป ไม่กลัวภัยในปรโลก ที่จะไม่ทำบาปเป็นอันไม่มีดังนี้ มุสาวาทเป็นเหตุ

ทำบุคคลให้เป็นคนเลว เพราะเป็นเครื่องชักจูงให้กระทำความชั่วอย่างอื่นๆ ต่อๆ ไป โดยนัยดังพรรณนามาฉะนี้

ผู้ปรารถนาความเป็นคนดี จึงควรเลิกละงดเว้นจากมุสาวาท แต่นั้นพึงดำรงอยู่ในสัจวาจา คือพูดจริง การพูดจริงนั้น พระบรมศาสดาตรัสวางหลักไว้ในอภัยราชกุมารสูตรโดยใจความว่า วาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่มีประโยชน์ วาจาจริง แท้ ไม่มีประโยชน์ คนฟังจะชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ตาม ไม่ควรกล่าววาจาเช่นนั้น วาจาจริง แท้ มีประโยชน์ คนฟังจะชอบใจหรือไม่ก็ตาม ควรรู้จักกาลเวลาที่จะกล่าววาจานั้น เป็นอันได้ความว่า วาจาไม่จริง ไม่แท้ ไม่มีประโยชน์ วาจาจริง แท้ แต่ไม่มีประโยชน์ เป็นวาจาไม่ควรกล่าว วาจาจริง แท้ มีประโยชน์ ควรกล่าวกาลที่ควร เพราะถ้ากล่าวในกาลที่ไม่สมควรก็ไร้ประโยชน์ อาจกลับเป็นโทษก็ได้ ความเป็นผู้รู้จักกาลที่จะกล่าวจึงจัดเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพูดอย่างหนึ่ง สมเด็จพระบรมศาสดาทรงแสดงธรรมสั่งสอนประชาชน ย่อมทรงสั่งสอนในกาลที่เหมาะที่ควร ถ้ายังไม่ถึงกาลที่สมควรก็ยังไม่ทรงสั่งสอน ผู้พูดจริงพูดแท้ มีประโยชน์ จึงได้ชื่อว่า สัจจวาที พูดจริง ภูตวาที พูดแท้ กาลวาที พูดตามกาล การกล่าววาจาเป็นสัจเป็นจริงถูกกาลถูกเวลาวาจานั้นก็เป็นปิยวาจา เป็นที่รักใคร่ของกันและกัน **อตฺถสญฺหิตา** ประกอบด้วยประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง **สณฺหา** อ่อนหวานจับใจ **สมคฺคนนฺที** ชักชวนให้ยินดีสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว

การพูดจริงจึงจัดเป็นสังคหธรรม ธรรมะเครื่องสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ประการหนึ่ง บรรดารสทั้งหลาย ไม่มีรสอะไรที่จะดูดดื่มจับใจยิ่งกว่ารสแห่งสัจวาจา ดังพระพุทธภาษิตว่า **สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ** คำสัจแลเป็นรสให้สำเร็จประโยชน์ดีเยี่ยมกว่ารสทั้งหลาย ดังนี้

แต่เพื่อจะรักษาวาจาจริงให้ถาวรมั่นคงไม่เสื่อมคลายดังกล่าวมา จำต้องรักษาใจให้มีความจริงใจ เพราะ **หทยสฺส สทิสี วาจา** วาจาเช่นกับน้ำใจ ความจริงใจจะมีได้ก็ด้วยการกำจัดข้าศึกแห่งความจริงใจออกไป เหมือนคนเป็นโรคต้องการรักษาโรคให้หาย ต้องตัดสมุฏฐานของโรคให้ขาดฉะนั้น กิเลสที่เป็นข้าศึกของความจริงนั้นโดยย่อมี ๓ คือ รัก โกรธ หลง รักเมื่อเกิดขึ้นย่อมเปลี่ยนใจให้มีสีผิดจากสภาพเดิม เคยแจ่มใสกลับขุ่นมัว เคยร่าเริงกลับหงอยเหงาเซาซึม เคยว่องไวกลับเชื่องช้าไม่ประเปรียว ห่อเหี่ยวเหงาหงอย เป็นมากๆ จนถึงทำให้ร้อนอกร้อนใจรันทดเหี้ยมเกรียม จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ราคคฺคิ** ไฟคือความรัก ท่านให้แก้ด้วยตั้งสติกำหนดพิจารณาทุกระยะเวลาที่เกิดความรักใคร่พอใจ ให้เห็นว่าเป็นทุกข์เป็นภัยเผาลนใจ ไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร ใครตกหลุมรักก็เป็นอันยอมล้างผลาญคุณความดีของตนเอง มีแต่โทษไม่มีคุณ มีพยานเห็นอยู่เต็มโลกมากมาย

ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นย่อมทำใจให้กระวนกระวาย พลุ่งพล่านกลัดกลุ้มรุ่มร้อนไม่เว้นแต่ละวัน รู้สึกเคืองขุ่นหุนหันไม่สงบใจ โกรธ

มากๆ จนถึงมือเท้าหน้าตาเปลี่ยนสีตัวสั่นหวั่นไหว มีอาการประดุจน้ำที่เดือดพล่านด้วยแรงไฟ ถ้าแผ่มาถึงข้างนอกก็เป็นตีด่าว่าร้ายหยาบคายให้คนอื่นเจ็บกายเจ็บใจ ท่านจึงเรียกว่า **โทสคฺคิ** ไฟคือโทสะ ความโกรธประทุษร้ายใจ ท่านให้แก้ด้วยเจริญเมตตาปรารถนาสุขแก่คนอื่นสัตว์อื่น น้อมใจให้เห็นว่าเรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นก็ฉันนั้น เราไม่ชอบคนรักโกรธฉันใด คนอื่นก็เป็นฉันนั้น จะขึ้นโกรธกันไปทำไม คนขี้โกรธไม่เห็นได้ดิบได้ดีร่ำรวยอะไร ไม่กี่วันต่างคนต่างจะจากกันไปตามยถากรรม ขึ้นโกรธก็เหมือนเสกคาถาแช่งตัวอยู่ทุกวัน ไม่ต่างอะไรกับติดไฟเผาตัวเอง แผ่เมตตาด้วยพิจารณาด้วยอุบายอย่างนี้ ความโกรธก็จะสงบ

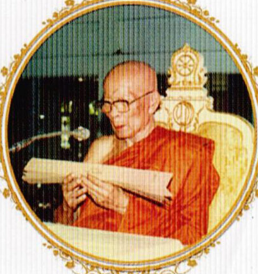
ความหลงเมื่อเกิดขึ้นย่อมทำให้มืดอกมืดใจหลงใหลงมงายไม่มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี ซ้ำยังเป็นเครื่องอุดหนุนให้รักและโกรธมีอาการทวีมากขึ้นที่ใจ ขาดความยับยั้งชั่งใจให้รู้ว่า สิ่งไรควรสิ่งไรไม่ควร เหมือนการเดินทางในเวลามืดค่ำย่อมไม่ปลอดภัย อาจโดนโน่นชนนี่ตกหลุมตกบ่อเป็นอันตราย ขืนปล่อยไว้ก็แสดงพิษสงให้ร้อนระอุคุกรุ่นอยู่ในใจดังไฟสุมขอน จะยืนเดินนั่งนอนก็ไม่ปลอดโปร่งใจ ท่านจึงเรียกว่า **โมหคฺคิ** ไฟคือโมหะ ความหลง ท่านให้แก้ด้วยโยนิโสมนสิการ คือการน้อมนึกพิจารณาด้วยใจโดยอุบายที่ชอบที่ควรไม่ให้ด่วนวินิจฉัยตกลงใจก่อนที่จะได้เหตุผลที่แท้จริง หมั่นกำหนดพิจารณาอาการของความหลง ให้รู้แจ้งเห็นจริงเป็นอย่างๆ ไป ทำตน

ให้เป็นผู้หนักในเหตุผล ไม่ผลุนผลันเชื่อง่ายไร้วิจารณ์ เมื่อได้ประสบผลก็ให้ค้นหาเหตุว่าผิดชอบชั่วดีอย่างไร จะประกอบกรรมอันใด ก็ให้มุ่งหน้าค้นหาผลส่วนดี เมื่อเห็นว่าสมควรไม่มีโทษแล้วจึงทำ ไม่ปล่อยใจไปตามความสนุกเพลิดเพลินหลงใหลใฝ่ฝัน ตามสิ่งที่มายั่วยวนชวนใจ เมื่อได้พิจารณาด้วยอุบายอย่างนี้ ความหลงก็จะสงบระงับไป เมื่อความรัก ความโกรธ ความหลง ถูกปราบด้วยวิธีดังพรรณนามา จนสงบระงับไป ใจก็จะมีอาการแจ่มใสเบิกบาน ความจริงอันเป็นสภาพเดิมของใจ ก็จักประดิษฐานมั่นอยู่ที่ใจ เมื่อใจไม่มีข้าศึกแห่งความจริงใจ ใจก็จะสงบระงับมั่นคง ไม่สะดุ้งหวาด ไม่โอ้อวด ไม่รำคาญใจ ย่อมทำให้เป็นคนมีนิสัยฉลาดพูดพอประมาณ ไม่ฟุ้งซ่านเหลาะแหละทางวาจา ย่อมได้รับผลตามพระคาถาว่า **อกฺโกธโน อสนฺตาสี** เป็นต้น ความว่า ผู้ใดไม่มักโกรธ ไม่สะดุ้งหวาด ไม่โอ้อวด ไม่รำคาญใจ ฉลาดพูดพอประมาณ ไม่ฟุ้งซ่าน ผู้นั้นแลชื่อว่าเป็นปราชญ์ทางวาจา ดังนี้

สัจจะความจริงนี้แล เป็นตัวพระศาสนา เป็นคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา คำสอนที่ปราศจากสัจจะหาใช่เป็นตัวศาสนาที่แท้จริงไม่ สัจจะจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์ ประดุจเสาเรือนเป็นเครื่องค้ำจุนตัวเรือนไว้ได้ฉะนั้น ผู้ใดมีสัจจะพึงทราบว่าผู้นั้นเป็นคนดี เป็นผู้สมควรคบหาสมาคม ถ้าเป็นพลเมืองก็เป็นพลเมืองที่ดี เป็นพลเมืองของประเทศชาติใด ก็เป็นเครื่องส่อแสดงว่าประเทศชาติ

นั้นถึงแล้วซึ้งความเจริญด้วยคุณธรรมทางจิตใจ เมื่อจิตใจเจริญด้วยธรรม กายวาจาจนถึงวัตถุภายนอกอันเป็นส่วนรูปธรรมก็ย่อมเจริญไปตาม เหมือนเงามีปกติไปตามตัวฉะนั้น ความจริงจึงอำนวยผลให้บุคคล ประเทศชาติได้รับเกียรติยศชื่อเสียงฟุ้งขจรไป ต้องด้วยเทศนานัยภาษิตว่า **สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปติ** คนย่อมได้ชื่อเสียงเพราะความจริง ดังนี้

พระบรมศาสดาได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ ก็เพราะทรงประดิษฐานอยู่ในสัจธรรม ดังคำที่ทรงอธิษฐานก่อนแต่ตรัสรู้ว่า **อนิวตฺติ ภวิสฺสามิ พฺรหฺมเจรปรายโน** เราจักไม่กลับหลัง จักประพฤติพรหมจรรย์ก้าวไปข้างหน้า พระสงฆ์สาวกของพระบรมศาสดา ล้วนแต่ดำรงมั่นอยู่ในสัจจะ ท่านจึงได้รับคำสรรเสริญว่า เป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นผู้ปฏิบัติตรง เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ดังนี้ สมควรแล้วที่ท่านผู้หวังความเจริญ ความเป็นคนดี จะพึงน้อมใจปฏิบัติอนุวัตน์ตามพระปฏิปทาของสมเด็จพระบรมศาสดา ซึ่งมีอรรถาธิบายดังบรรยายมาด้วยประการฉะนี้.

จงเลื่อนชั้นของจิต

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระธรรมปาโมกข์

แสดงในวันธัมมัสสวนะ

วันอังคารที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๐๔

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ ทิพฺพํ อริยภูมิเมหิสีติ

บัดนี้จักได้แสดงศาสนธรรม คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงภูมิถึงชั้น อันเป็นทิพย์อันเป็นพรหมและเป็นอริยะ เป็นลำดับไป เป็นเทศนานัยส่งเสริมศรัทธาความเชื่อ ปสาทะ

ความเลื่อมใส และเป็นอุปการะแก่การปฏิบัติธรรมของท่านสาธุชนตามสมควรแก่เวลา

การศึกษาปฏิบัติธรรมนั้น ในพระพุทธศาสนายกย่องการฟัง ในครั้งพุทธกาลไม่มีหนังสือ ไม่มีพระไตรปิฎก ไม่มีอรรถกถาฎีกา ไม่มีการสอนด้วยหนังสือ ด้วยเขียนกระดานดำ เพราะฉะนั้น การเรียนท่านจึงเรียกรวมกันว่า สุตะ ซึ่งแปลว่าการฟัง ในต้นพระสูตรทุกๆ พระสูตร มีคำว่า **เอวมฺเม สุตํ** ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ เป็นคำที่พระอานนทเถระท่านกล่าวขึ้น เพื่อประกาศบอกให้ผู้อื่นรู้ ในครั้งทำสังคายนา สมมติว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ท่านถามว่า ธัมมจักกัปป-วัตตนสูตรนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงที่ไหน ทรงแสดงกับใครบ้าง มีธรรมะอะไรบ้าง พระอานนท์ท่านก็ขึ้นต้นว่า **เอวมฺเม สุตํ** ข้าพเจ้าได้สดับคือได้ฟังมาแล้วอย่างนี้ **เอกํ สมยํ ภควา** สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้เป็นต้น ต่อไปท่านจึงอ้างพระพุทธภาษิต คำว่า **เอวมฺเม สุตํ** ก็คือท่านได้บอกว่าท่านได้เรียนมาแล้วอย่างนี้ ท่านได้เรียนจากพระพุทธเจ้ามาอย่างนี้ ท่านได้เข้าโรงเรียนโดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมครู สอนอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวลักษณะของการฟังไว้เป็นอันมาก เช่นพระพุทธภาษิตเตือนว่า **สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ** ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา หรือแสดงลักษณะของการฟังไว้ว่า **ธตา** ฟังจนจำได้ คือทรงจำ **วจสา ปริจิตา** คล่องปาก สิ่งที่จะต้องท่องบ่นสังวัธยายว่าได้คล่องปากถูกต้อง **มนสานุเปกฺขิตา** เพิ่งพินิจ

พิจารณาด้วยใจ **ทิฏฺฐิยา สุปฏิวิทฺธา** แทงตลอดด้วยทิฏฐิคือปัญญา แสดงลักษณะการสอนในครั้งพุทธกาลเป็นลักษณะๆ คือในเบื้องต้น ต้องจำ ประการที่ ๒ ต้องคล่องปาก ประการที่ ๓ ต้องคิด ประการที่ ๔ ต้องเจาะแทง ขบให้แตก ให้ทะลุปรุโปร่งด้วยทิฏฐิ.

ฉะนั้น ในการศึกษาพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่ความตั้งใจ ไม่ใช่อยู่ที่ว่าฟังมาก ฟังมากแต่ไม่ได้ตั้งใจ ไปฟังเทศน์ที่ไหนคุยกันเสียบ้าง สนทนาปราศรัยกันบ้าง นานๆ ไม่ได้พบกัน มาวัดได้พบกันคุยจนเพลินไป จนพระเทศน์จบไม่ทันรู้ตัว อย่างนี้เสียลักษณะของการเข้าโรงเรียน การเข้าโรงเรียนพระพุทธศาสนานี้ คือเข้าโรงเรียนผู้ใหญ่ ผู้เรียนต้องตั้งใจ ต้องพูดได้เต็มปากว่า **เอวมฺเม สุตํ** ข้าพเจ้าสดับมาแล้วอย่างนี้ อย่างท่านพระอานนทเถระ ครั้งกระหนึ่งเมื่อครั้งที่วัดกันมาตุยารามมีคนนิยมมาก เพราะท่านแสดงพระธรรมเทศนาเป็นที่พออกพอใจ ท่านผู้หนึ่งไปฟังเทศน์ที่นั่น วันหนึ่งมาพบสนทนาปราศรัย ท่านก็สรรเสริญว่า ท่านเจ้าคุณเทศน์อย่างนั้นอย่างนี้ เทศน์ดีอย่างนั้น บอกจับใจอย่างนั้น เล่าเป็นคุ้งเป็นแคว ครั้นเราถามว่าวันพระเมื่อวาน ท่านเทศน์เรื่องอะไร นิ่งอึ้งนึกอยู่เป็นนาน บอกว่าจำไม่ได้เสียแล้ว มันลืม นี้ไม่เป็น **เอวมฺเม สุตํ** พระอานนท์ท่านเป็นพุทธอุปัฏฐาก เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเลือกและพระสงฆ์เห็นพร้อมกันว่า ท่านควรเป็นพุทธอุปัฏฐาก เพราะเป็นผู้เฉลียวฉลาดเป็น **อตฺตญฺญู** รู้ตน **กาลญฺญู** รู้กาล **ปริสญฺญู** รักจักบริษัท **ปุคฺคลญฺญู** รู้จักบุคคลที่ควรจะให้เข้าเฝ้า

หรือไม่ให้เข้าเฝ้า เฉลียวฉลาดโดยไม่ต้องสอน ท่านก็ตกลงรับเป็นพุทธอุปัฏฐาก และท่านขอพรจากพระพุทธเจ้าหลายอย่าง อย่างหนึ่งท่านขอว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ใครที่ไหน ถ้าท่านไม่ได้ตามเสด็จและฟังอยู่ด้วยขอให้พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระธรรมเทศนาหรือพระพุทธโอวาท ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแล้วนั้นๆ ให้ท่านทราบทุกข้อ และเมื่อท่านเป็นพุทธอุปัฏฐากแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศน์ที่ไหน ถ้าท่านไม่ได้ตามเสด็จด้วย เมื่อกลับมาแล้วทรงแสดงประทานท่านอีกครั้งหนึ่ง เพราะฉะนั้น พระอานนท์จึงเป็น พหูสูต ฟังมาก เป็นนักฟัง เป็นนักตั้งใจฟัง เป็นผู้กำหนดจดจำดี นี่เป็นเรื่องการฟังพระธรรมเทศนา การศึกษาธรรมะในพระพุทธศาสนา การประพฤติปฏิบัติธรรมะในพระพุทธศาสนา.

เพราะฉะนั้น ในหลักพระพุทธศาสนาจึงยกการฟังเป็นหลักสำคัญ เป็นประการสำคัญ และการฟังนั้นก็เป็นเหตุให้เกิดความรู้ความจำความเข้าใจ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจนั้น ก็เป็นเหตุให้ทำลายกิเลสให้ลดน้อยเบาบางลงไป เป็นเหตุทำจิตใจให้ได้รับความสงบระงับ ให้ได้รับความสุข ให้จิตใจมีภูมิมีชั้น ที่ขยับเลื่อนขึ้นตามลำดับ ในข้อนี้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงข้อปฏิบัติเพื่อให้ท่านสาธุชนได้กำหนดจดจำไว้ประพฤติปฏิบัติให้บรรลุถึงภูมิอันเป็นทิพย์ ถึงภูมิอันเป็นพรหม ถึงภูมิอันเป็นอริยะ ตามพระพุทธภาษิตซึ่งได้นิกขิตไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า

นิทฺธนฺตมโล อนงฺคโณ ทิพฺพํ อริยภูมิเมหิสิ

แปลว่าตัวท่านเป็นผู้มีมลทินอันขจัดแล้ว ไม่มีกิเลสประดุจดังเนิน จักพลันถึงภูมิอันเป็นทิพย์ อันเป็นพรหม อันเป็นอริยะ ดังนี้.

จักได้บรรยายคำว่าภูมิ หรือชั้นหรือคติก่อน จิตใจของบุคคลนั้น มีชั้นมีภูมิ อย่างท่านกล่าวไว้ เช่น กามาวจรภูมิ ภูมิของบุคคลผู้เที่ยวไปในกาม อย่างพวกเราเหล่ามนุษย์ อยู่ในมนุษยโลก หรือพวกเทวดาบนสวรรค์ชั้นกามาพจร ท่านว่ากามาวจรภูมิ จิตใจอยู่ในกาม ติดอยู่ในกาม อะไรๆ เป็นอยู่ในกามทั้งนั้น คือเป็นเรื่องของความใคร่ทั้งนั้น ทำมาค้าขายก็เป็นเรื่องของกาม มีธุระปะบังก็เป็นเรื่องของกาม เกี่ยวข้องด้วยญาติมิตรสหายต้องช่วยเหลือการงานก็เป็นเรื่องของกาม ทำอะไรๆ ก็เป็นเรื่องของกามทั้งนั้น จนถึงกับสมภารเจ้าวัดต้องสร้างวัดวาอาวาสให้ดีให้งามให้สะอาดขึ้นก็เป็นเรื่องของกาม ต้องเรี่ยไรชาวบ้านทุกปีๆ ก็เป็นเรื่องของกาม เป็นพวกกามาวจรภูมิ เพราะจิตใจอยู่ในชั้นนั้น จิตใจมันก็ใช้ให้ทำขนาดนั้น

คราวนี้รูปาวจรภูมิ ภูมิมีแต่รูป ท่านว่าได้แก่ชั้นหรือคติของพวกรูปพรหม เหล่านี้เป็นตัวอย่าง ว่ามากไปก็จะฟั่นเฝือ จักได้กล่าวถึงคำว่าภูมิ หรือพระพุทธภาษิตนี้ก่อน ท่านผู้ปฏิบัติต้องตั้งภูมิปัจจุบันนี้ว่า ทั้งอาตมาผู้เทศน์ ทั้งพระเณรบนอาสน์สงฆ์ ทั้งญาติโยมผู้หญิงผู้ชายที่มาฟังเทศน์ อยู่ในกามาวจรภูมิ เป็นภูมิประจำ เป็นภูมิตั้งต้นเป็นภูมิที่เราอยู่ทั้งภูมิใจทั้งภูมิกาย มนุษย์โลกก็เป็นกามภพ และความ

เป็นอยู่ของมนุษย์ในโลกก็เป็น กามาวจรภูมิ เป็นภูมิของผู้อยู่ในกาม คราวนี้ถ้าต่างว่า เรามีภูมิอยู่ในกามอย่างนี้เสมอ มันก็ได้เท่านี้ ได้เท่าที่เป็นอยู่นี้ อย่างที่เราเป็นอยู่นี้ ไม่สูงขึ้นไป อาจจะต่ำลงแต่มันไม่สูงขึ้น เมื่ออยู่ในกามก็ต้องเป็นเรื่องของกาม เรื่องของกามก็ไม่พ้นไปจากข้อว่า **อนิจฺจา อทฺธุวา กามา** กามทั้งหลายไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน **พหุทุกฺขา** มีทุกข์มาก **มหาวิสา** มีพิษสงมาก **อโยคุโฬว สนฺตตฺโต อฆมูลา ทุกฺขปฺผลา** มีทุกข์เป็นมูลราก มีทุกข์เป็นผล เหมือนก้อนเหล็กแดงที่เผาลุกโชนอยู่ด้วยไฟฉะนั้น นี่เป็นเรื่องของกาม เพราะฉะนั้นเมื่อเราติดอยู่ในกามาวจรภูมิ ไม่เลื่อนภูมิของจิต ใจมันก็เป็น **อนิจฺจํ** ไม่เที่ยง **อทฺธุวํ** ไม่ยั่งยืน **พหุทุกฺขํ** มีทุกข์มาก เป็น **มหาวิสํ** มีพิษสงมาก มียุ่งยาก เหมือนกับอยู่ใกล้ก้อนเหล็กแดง แม้จะอยู่ได้ แต่มันร้อน

พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เลื่อนภูมิขึ้น เราไม่ควรเข้าใจว่าภูมิหรือชั้นนี้จะต้องได้เมื่อตายแล้ว ไปเกิดในชั้นภูมิอย่างนั้น ทรงหมายเอาปัจจุบันนี่แหละ ตัวอยู่ในมนุษยโลก แต่จิตใจอาจจะได้เสวยของทิพย์ก็ได้ อาจจะได้เป็นพรหมก็ได้ อาจจะได้เป็นพระอริยะก็ได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันตขีณาสพและพระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป ท่านก็อยู่ในมนุษยโลก อยู่ในมัชฌิมประเทศ คือประเทศอินเดียปัจจุบัน ซึ่งก็ไม่นานนักล่วงมาเพียงสองพันห้าร้อยปีเศษเท่านั้น ท่านก็อยู่อย่างเราๆ แต่จิตใจของท่านเลื่อนภูมิขึ้นสูงกว่าองค์ของท่าน องค์

ของท่านอยู่ในพระเชตวัน อยู่ในสาวัตถี อยู่ในเมืองราชคฤห์ เป็นจังหวัดๆ แต่จิตใจของท่านสูง เป็นทิพย์บ้าง เป็นพรหมบ้าง เป็นอริยะบ้าง หรืออย่างสูงท่านเป็นโลกุตตระอยู่เหนือโลก ตัวของท่านอยู่ในโลก แต่จิตใจอยู่เหนือโลก ที่จะให้เป็นอย่างนี้ ในพระพุทธภาษิตนี้ทรงแสดงหลักไว้ ๒ อย่าง คือ

๑. **นิทฺธนฺตมโล** มีมลทินอันขจัดแล้ว หรือขจัดมลทินได้

๒. **อนงฺคโณ** ไม่มีกิเลสประดุจดังเนิน ผู้นั้นจะได้ภูมิอันเป็นทิพย์ อันเป็นพรหม อันเป็นอริยะ ตามลำดับ แล้วแต่ความสามารถแห่งการปฏิบัติ

คราวนี้จะว่าถึงมลทินก่อน มละ แปลว่ามลทิน **นิทฺธนฺต** ขจัดถู ขจัดกิเลสออกจากใจ **นิทฺธนฺตมโล** มีมลทินอันขจัด อันขัด อันได้กำจัดให้ปราศจากออกไปแล้ว มลทินคือกิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ หรือความเศร้าหมองใจ โดยรวบยอดทั้งหมดท่านว่าบาปธรรมทุกอย่างเป็นมลทิน ดังพระพุทธภาษิตว่า **มลา เว ปาปกาธมฺมา อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ** บาปธรรมทั้งหลายเป็นมลทินแท้ ทั้งในโลกนี้ ทั้งในโลกอื่น คือว่าเป็นมลทินทั้งหมด อยู่ในมนุษย์ก็เป็นมลทิน ไปเกิดในสวรรค์ก็เป็นมลทิน ไปอยู่ชั้นพรหมก็เป็นมลทิน แต่มลทินต่างกัน ละเอียดกว่ากัน ไม่เหมือนกันเท่านั้น มลทินของเรานี้หยาบกว่าใครหมด มลทินของเทวดาค่อยละเอียดขึ้นไปหน่อยหนึ่ง มลทินของพรหมก็ละเอียดขึ้นไปอีก แต่ถึงอย่างไรก็ยังเป็นมลทินอยู่นั่นเอง ความ

เศร้าหมองหรือกิเลสเป็นเหตุให้เศร้าหมองรวมยอดก็คือบาปธรรม ท่านใช้ศัพท์ว่า **ปาปการธมฺมา** ทับศัพท์ว่าบาปธรรม รวมความว่า ความชั่วความเสียหายที่เป็นบาปเป็นกรรม เป็นทุจริตเป็นความไม่ดีทั้งหมดเป็นมลทิน นี้ว่าโดยรวบยอด ว่าโดยรวบยอดอย่างนี้ฟังเข้าใจแต่ว่าปฏิบัติยาก หรือว่าอาจจะปฏิบัติไม่ได้เพราะมันมากเหลือเกิน ฆ่าสัตว์ก็เป็นมลทิน ลักทรัพย์ก็เป็นมลทิน ประพฤติผิดในกามก็เป็นมลทิน พูดปดก็เป็นมลทิน ดื่มสุราเมรัยก็เป็นมลทิน โกรธเขาก็เป็นมลทิน รักเขาก็เป็นมลทิน ไม่โกรธไม่รักก็เป็นมลทิน อยู่เฉยๆ ก็ยังมีมลทิน นอนหลับก็ยังมีมลทิน ตื่นขึ้นมาก็ยังมีมลทิน ทำมาค้าขายก็เป็นมลทิน เป็นมลทินทั้งหมด ถ้าชั่วมันเป็นมลทิน เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติ ท่านจึงสอนให้กำหนดพิจารณาเทียบเป็นอย่างๆ อย่างท่านเทียบไว้ว่า **อสชฺฌายมลา มนฺตา** มนต์ทั้งหลายมีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน คือว่าถ้าไม่ท่องบ่นแล้วมันลืม อย่างพระสวดปาฏิโมกข์ ในระยะ ๑๕ วันถ้าอยู่เฉยๆ ขึ้นไปสวดติดมากขลุกขลักมากกว่าไม่เพราะ สวดมนต์ก็เหมือนกันไม่ท่องไม่บ่นไม่สังวัธยายมันก็ลืม ครั้นลืมสวดก็ไม่ได้ อันที่จริงประมาทนึกว่าตัวสวดได้ จำอยู่แล้วจะเป็นไรไป แต่เวลาไปสวดเข้าจริง สวดไม่ได้ นี่เราสังเกตไว้ว่าเป็นมลทินเป็นอย่างๆ **อนุฏฺฐานมลา ฆรา** เรือนทั้งหลายมีการไม่หมั่นกวาดเป็นมลทิน นี่ยกของง่ายๆ เพื่อจะให้เห็น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติจับได้ ที่ว่านี้เป็นพระพุทธภาษิต ทรงแสดงให้เห็นไม่ใช่เป็นหลักปฏิบัติธรรม

กวาดบ้านกวาดเรือน ก็ไม่ใช่จะได้บรรลุมรรคผลนิพพาน แต่ว่าเทียบให้ดูให้เห็นว่าเรือนทั้งหลายนั้น มีการไม่หมั่นกวาดเป็นมลทิน นี่เห็นได้ชัดๆ **มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ** ความเกียจคร้านเป็นมลทินของผิวพรรณ แต่แปลอย่างนี้ ได้อรรถแคบ ได้อรรถะอย่างเดียว **วณฺณํ** ท่านแปลว่าคุณอันบุคคลพึงพรรณนา **อวณฺณํ** แปลว่าโทษ คือโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา ก็คือโทษฝ่ายชั่ว เพราะฉะนั้น **วณฺณํ** จึงแปลว่า คุณความดี **มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ** แปลว่าความเกียจคร้านเป็นมลทินของความดีก็ได้ ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุด นักเรียนขี้เกียจเรียนหนังสือ ก็ไม่ได้ความดีคือไม่ได้ความรู้ สอบไม่ได้ พระเณรไม่ท่องสวดมนต์ไม่ทำอะไร ก็ไม่ได้คุณความดี คือไม่เก่งในทางสวดร้องท่องบ่น พระเณรไม่ฝึกหัดเทศน์ก็เป็นมลทิน คือไม่ฉลาดในการเทศนาไม่มีคุณความดี จนถึงเกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน ก็ไม่ได้คุณความดีคือสอบไม่ได้ ไม่ได้เป็นนักธรรม ไม่ได้เป็นเปรียญ ไม่ได้เป็นท่านมหากับเขา นี้ล้วนเป็นคุณความดีทั้งนั้น จนถึงเกียจคร้านมากไม่ได้เป็นพระโสดาบัน ไม่ได้เป็นพระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ เพราะฉะนั้นความเกียจคร้านจึงเป็นมลทินของคุณความดี เป็นมลทินของการที่จะทำความดี นี้แสดงไว้เพื่อจะให้เราสังเกตว่า อะไรนั้นเป็นมลทินแต่ละอย่างๆ **มจฺเฉรํ ททโต มลํ** ความตระหนี่เป็นมลทินของผู้ให้ หมายความว่าใครจะให้ทานนั้น ถ้ามีความตระหนี่แล้วให้ไม่ได้มันเป็นมลทิน จิตใจเศร้าหมอง ไม่อยากที่จะให้

ตระหนี่มาขัดขวางเสีย เช่นจะทำบุญ นึกว่าจะลงบัญชีสักสองร้อยบาท พอล้วงปากกาออกมาจากกระเป๋าจะเขียน ความตระหนี่มาสะกิด บอกว่าอย่ามากๆ สักครึ่งเถอะร้อยเดียวก็พอ สองร้อยจะเดือดร้อน เดี๋ยวจะเดือดร้อนไปข้างหน้า เลยไม่กล้าเขียนลงไป หนักเข้าๆ ความตระหนี่มันลด มันสั่งเรื่อยไปจนไม่ได้ทำ ผัดไปปีหน้าเหล่านี้เป็นต้น นี้เป็นมลทินของการให้ **ปมาโท รกฺขโต มลํ** ความประมาทขาดสติเป็นมลทินของผู้รักษา คือผู้ที่จะรักษาความดีทุกๆ อย่าง รักษากาย รักษาวาจา รักษาใจ รักษาศีล เจริญสมาธิ อบรมปัญญา ความประมาทเป็นมลทิน ตามที่ยกตัวอย่างมานี้ ก็พอจะเห็นได้แล้วว่า อะไรเป็นมลทิน

คราวนี้จะทำอย่างไรจึงจะขัดมลทินนั้นได้ ก็ขัดเป็นอย่างๆไปว่าครอบทั่วไป ชนิดกำปั้นทุบดิน ก็คือว่าอย่าทำบาป เพราะ **มลา เว ปาปกาธมฺมา** บาปธรรมทั้งหลายเป็นมลทินอย่างยิ่ง ทั้งในโลกนี้ทั้งในโลกอื่น เพราะฉะนั้นพูดรวบยอดว่าไม่ทำบาป ถ้าจะมีคำถามว่าอะไรบาป มีคำตอบว่า สิ่งอะไรที่ทำลงไปแล้วจิตใจตกต่ำเดือดร้อนเองด้วยทำให้ผู้อื่นตกต่ำเดือดร้อนด้วย สิ่งนั้นแหละเป็นบาป ถ้าจะมีคำถามอีกว่า ถ้าเช่นนั้นฆ่าสัตว์เล็กๆ น้อยๆ เช่นบี้เรือดตบยุงฆ่ามดก็ไม่บาปละซิ เพราะใจไม่ต่ำ ตอบว่าบาปใจต่ำ ยืนยันได้ว่าใจต่ำ ที่ว่าใจต่ำนั้นเพราะความประมาทยังสูง มันปิดสติปัญญา ปิดสติสัมปชัญญะเสีย แต่เมื่อความประมาทหายไปแล้ว สติปัญญาเกิด นึกว่ามันเป็นบาป แต่ว่าสัตว์ตัวมันเล็ก บาปก็ยังเล็กๆ ไม่มากนัก แต่จิตใจมันต่ำ ถ้ามาก

เข้าๆ ก็บาปมากขึ้น เพราะฉะนั้นจิตใจตกต่ำ จิตใจเสีย จิตใจเศร้าหมองนั่นแหละเป็นบาป ว่ากันอย่างนี้ ให้เข้าใจกันอย่างนี้ นี้เป็นวิธีกำจัดมลทิน คือไม่ทำบาป ถ้าเช่นนั้นจะต้องทำอย่างไรจึงจะไม่บาป ในเบื้องต้นให้เจริญ อัปปมาท ความไม่ประมาท คือให้มีสติอยู่เสมอ เมื่อเรารู้ว่าอะไรเป็นบาปแล้วให้มีสติกำกับอยู่เสมอ เวลาจะทำเวลาจะพูด เวลาจะคิดให้มีสติอยู่ มือทำด้วยสติ ปากพูดด้วยสติ จิตใจคิดด้วยสติ หรือทั้งด้วยสติทั้งด้วยปัญญาก็ได้ ทำด้วยสติด้วยปัญญาแล้วไม่บาปนี้ข้อหนึ่ง

ประการที่ ๒ **อณงฺคโณ** ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน สถานที่เป็นเนินลุ่มๆ ดอนๆ แล้วเดินยาก ถ้าเดินกลางคืนมักจะพลัดตกหกล้ม แม้เดินกลางวัน ถ้าคนเฒ่าคนแก่ก็เดินลำบาก ต้องระวังบางทีก็ต้องจูงอย่างบางแห่งลุ่ม บางแห่งสูงเป็นเนินขึ้นไป อย่างเราเดินบนเนินเหนื่อยด้วย เดินขึ้นเขาลุ่มๆ ดอนๆ มันเหนื่อยฉันใด คำว่ากิเลสเพียงดังเนินก็ฉันนั้น ทำให้จิตใจลุ่มๆ ดอนๆ ไม่สม่ำเสมอ บางคราวหัวเราะบางคราวร้องไห้ บางคราวหน้านิ่วคิ้วขมวด บางคราวยิ้มแย้มแจ่มใส บางคราวพูดมาก บางคราวไม่ค่อยชอบพูด บางคราวอยู่เฉยๆ โกรธไม่มีเหตุไม่มีผล โกรธมันเสียอย่างนั้นและ โกรธเล่นโก้ๆ อย่างนั้นแหละ ไม่มีอะไรโกรธก็โกรธเด็กให้โก้ๆ ไปอย่างนั้น ให้ได้ถือว่าฉันนั้นเป็นคนเก่ง ฉันโกรธเป็น มันลุ่มๆ ดอนๆ อย่างนี้ ถึงคราวไม่โกรธก็หายเป็นปลิดทิ้ง ดังนี้เป็นต้น เมื่อจิตใจไม่เสมอแล้วเหนื่อย

กิเลสเพียงดังเนินนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๗ อย่าง ก็ไม่พ้นไปจาก ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ โสกะ กถํกถา ๗ อย่างนี้ เรียกว่า กิเลสเพียงดังลูกศรก็ได้ ที่เรียกว่ากิเลสเพียงดังลูกศรนั้น เพราะเสียบแทงใจ ที่เรียกว่าอังคณกิเลส กิเลสเพียงดังเนินนั้น เพราะทำให้ใจลุ่มๆ ดอนๆ ใจไม่สม่ำเสมอ บางคราวก็รู้สึกว่าสูง บางคราวรู้สึกว่าต่ำ บางคราวรู้สึกว่าแช่มชื่นครู่หนึ่ง บางคราวก็ห่อเหี่ยวไม่สม่ำเสมอ เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่าเพียงดังเนิน **ราคะ** ความกำหนัด **โทสะ** ความประทุษร้าย **โมหะ** ความหลง **มานะ** ความถือตัว **ทิฏฐิ** ความเห็น คือถือความเห็นของตัวเป็นที่ตั้ง **อิทเมว สจฺจํ โมฆมญฺญํ** ของข้านี้แหละจริง ของคนอื่นเปล่าทั้งนั้น ไม่ถูกทั้งนั้น ของฉันแหละถูก ของท่านไม่ถูก ที่ฉันจำมาถูก อะไรเหล่านี้เป็นต้น **โสกะ** ความโศกแห้งใจ **กถํกถา** กล่าวว่าอย่างไร ได้แก่อาการที่ทำจิตใจให้เกิดความสงสัยขึ้น เป็นเหตุให้ต้องถามว่า นี่อะไรกันนี่ นี่เป็นอะไรกันนี่ สงสัยไม่แน่ใจ แต่ไม่ใช่วิจิกิจฉาแม้ไม่ใช่ตัววิจิกิจฉาแท้ บางคราวก็สงสัย บางคราวก็ไม่สงสัย คือไม่แน่ใจ จะต้องถามเสียก่อน นี่อะไรกัน นี่ทำอะไรกัน นี่เรียกว่า **กถํกถา** กิเลสทั้ง ๗ ประการนี้ วิธีละก็คือ กำจัดเป็นอย่างๆ ไป ราคะ ก็เจริญอสุภะ โทสะ ก็เจริญเมตตา โมหะ ก็เจริญปัญญา มานะ ถือตัวก็อย่าถือตัว นอบน้อมถ่อมตน ประพฤติอปจายนธรรม ทิฏฐิ ก็ขัดเกลาทิฏฐิ ให้เห็นถูก เห็นตรง เห็นชอบ โสกะ ก็บรรเทาความโศกอย่าให้ปรากฏขึ้นที่ใจ กถํกถา ก็คือศึกษา

ให้มาก ให้มีความรู้จนแน่ใจ เมื่อ ๗ อย่างนี้ไม่มี ท่านว่าจิตใจก็สม่ำเสมอ เมื่อใดจิตใจของเราเป็นอย่างนี้ ในขณะนั้นเราได้ประสบภูมิอันเป็นทิพย์ คือนึกอะไรได้ตามปรารถนา เทวดากินของทิพย์ไม่ต้องจ่ายตลาด ไม่ต้องหุงข้าว ไม่ต้องเก็บผักหักฟืนเหมือนเรา ต้องการว่าจะกินก็อิ่ม ต้องการว่าจะอาบน้ำก็เย็น ต้องการว่าจะมีผ้านุ่ง ผ้านุ่งก็มาสวมกาย อย่างนี้เขาเรียกว่าของทิพย์ฉันใด จิตใจของเราที่ประพฤติปฏิบัติจนปราศจากมลทิน ไม่มีกิเลสเพียงดังเนินแล้ว กินของทิพย์นึกได้ตามปรารถนา มีมากก็ดี ไม่มีก็ไม่เดือดร้อน มีมากใช้มากมีน้อยใช้น้อย ดีทั้งหมด เขาด่าก็ดี เขาสรรเสริญเยินยอก็ดี มันดีไปหมด เป็นกินของทิพย์ได้ตามปรารถนา และได้เป็นพรหม คือมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประจำใจ และจิตใจของผู้นั้นประเสริฐไกลจากข้าศึก ไกลจากกิเลสทั้งหลาย จึงได้ชื่อว่าบรรลุอริยภูมิ

เพราะฉะนั้น ท่านสาธุชนได้สดับพระพุทธภาษิตดังกล่าวแล้ว จึงควรกำหนดพิจารณาจดจำไว้ประพฤติปฏิบัติสำหรับตน ก็จะเป็นไปเพื่อสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล และเป็นอุปการแก่การปฏิบัติ ทำจิตใจของผู้นั้นให้ปลอดโปร่ง สบายแจ่มใส เป็นอันได้ชื่อว่าได้รับประโยชน์โดยสมควรแก่การปฏิบัติ มีอรรถาธิบายดังบรรยายมาด้วยประการฉะนี้.

มิตตเสวนกถา

พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระสิริวัฒนวิสุทธิ์

แสดง ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (ภาคค่ำ)

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๓๔

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ยาทิสํ กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสญฺจูปเสวติ

โสปิ ตาทิสโก โหติ สหวาโส หิ ตาทิโสติ.

ขุ.ชา.วีส. ๒๗/๔๓๗

บัดนี้ จะได้แสดงพระธรรมเทศนาในมิตตเสวนกถา พรรณนาเรื่องการคบมิตร เป็นธรรมีกถาอบรมสติปัญญา ส่งเสริมการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนา เพื่อปลูกศรัทธาความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส ของท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายพอสมควรแก่เวลา

ดำเนินความว่า บุคคลที่ได้อุบัติมาสู่โลกนี้นั้น ทางพระพุทธศาสนาแสดงว่าย่อมมาด้วยอำนาจปุพเพกตปุญญตา คือความเป็นผู้มีบุญอันได้ทำไว้แล้วในกาลก่อน จึงได้ส่งผลสะท้อนย้อนให้เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา แม้จะไม่ได้ทันประสบเห็นพระบรมศาสดาโดยรูปกาย เพราะอุบัติมาสุดท้ายภายหลังเป็นปัจฉิมาชนตาชน ก็นับได้ว่ายังมีกุศลส่งเสริม ที่ให้ทันพบเห็นพระพุทธศาสนาที่มีคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ยังครบถ้วนบริบูรณ์ ผู้ประกอบด้วยความเชื่อความเลื่อมใสไม่เสื่อมสูญ เพิ่มพูนความพอใจ มีวิริยะอุตสาหะ ความเพียรขะมักเขม้นเป็นเครื่องพยุงใจ ในอันที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้นไม่เสื่อมคลายก็จะได้ประสบพบอุบายแห่งประโยชน์สุข ทั้งในปัจจุบันและสัมปรายภพภายภาคหน้า แต่จะต้องมีกัลยาณมิตตา ความมีกัลยาณมิตรเป็นเพื่อนที่ดีเข้าอุปถัมภ์ค้ำจุนบริบาลเลี้ยงรักษาโดยใกล้ชิดเป็นมิตรแท้ในปัจจุบัน มีความรักใคร่ไม่แปรผันเปลี่ยนเป็นอื่นในยามทุกข์ยาก แม้จะมีความลำบากยากแค้นสักเพียงไร ก็พยายามรักษาใจให้มั่นคงเที่ยงแท้ มีความซื่อสัตย์สุจริตและความจงรักภักดี

ต่อกัลยาณมิตรนั้น เพราะการจะหากัลยาณมิตรเพื่อนที่ดีมาเป็นมิตรสหาย มิใช่จะหาได้โดยง่ายในที่ทั่วๆ ไป ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกันนานๆ และมีโยนิโสมนสิการ คืออุบายแห่งปัญญาเลือกเฟ้นพิจารณาดูให้ถ้วนถี่รอบคอบ ประกอบด้วยคุณสมบัตินานัปการ ถึงจะรู้จริตและอัธยาศัยกันได้ถูกต้อง ควรที่จะประคับประคอง ดูแลรักษา ให้มิตรภาพนั้นยั่งยืนมั่นคงถาวรได้ ต้องยึดหลักคำสอนที่ท่านกล่าวไว้ว่า อย่าชมเมื่อยามรัก อย่างแช่งชักเมื่อยามชัง อย่าทำดีแต่ต่อหน้า อย่าพูดนินทาเมื่อลับหลัง ดังนี้ นี่ก็เป็นคุณลักษณะของกัลยาณมิตรประการหนึ่ง

ผู้ที่คบค้าสมาคมกับกัลยาณมิตรชื่อว่าสร้างเพื่อนแท้เพื่อนตายไว้ประจำตัว การเลือกกัลยาณมิตรไว้เป็นเพื่อนตายนั้น นับได้ว่ามีเครื่องคุ้มกันภัยอันตรายได้เป็นอย่างดี ท่านแสดงวิธีพิจารณาการเลือกคบหาเพื่อนไว้ว่า

"คำว่าเพื่อนเตือนให้รู้ถึงคู่คิด จะเป็นมิตรแท้เทียมเยี่ยมหรือหย่อน
ย่อมรู้ได้ในยุคที่ทุกข์ร้อน ถ้าเพื่อนถอนตัวห่างอย่าวางใจ
นั่นคือเพื่อนเตือนให้รู้ว่าเทียมมิตร ไม่ควรคิดคบเขาเอาใจใส่
เป็นเพื่อนแท้แต่มีสุขทุกข์หนีไป ย่อมหาได้ง่ายนักเพื่อนรักกิน
อันเพื่อนแท้แม้มีทุกข์ไม่ทิ้งทอด ย่อมจะกอดคอกันไม่ผันผิน
ถึงตัวไปใจมาเป็นอาจิณ สมควรยินดีมากหายากครัน
แม้นอยู่ห่างต่างตำบลคนละชาติ ไม่สามารถลุกรับยามคับขัน
ไม่ทอดทิ้งกอดคอพะนอกัน ก็ควรมั่นใจเหมือนว่าเพื่อนตายฯ" ดังนี้

การมีกัลยาณมิตรเป็นเพื่อนเป็นบริวาร ชื่อว่าได้สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร การทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรกับผู้อื่น ชื่อว่าเป็นการกำจัดมลภาวะทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะสิ่งแวดล้อมนี้ ย่อมมีความสำคัญกับชีวิตประจำวันของบุคคลทุกชั้นทุกวัย ซึ่งมีใจเป็นตัวธรรมชาติที่รับรู้สั่งสมอบรมให้เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย กล่าวคือทัศนะนิสัยก็ซึมซาบไปตามสิ่งเหล่านั้น ครั้นซึมซาบไปนานๆ ก็เกิดอาการทับถม เมื่อทับถมไปนานๆ ก็เป็นสันดานสืบต่อติดเนื่องกันไปไม่ขาดสาย ทั้งนี้ก็เพราะการอยู่ใกล้คบหาเสวนาเกี่ยวข้องซ่องเสพ ใจจึงมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา สมด้วยภาษิตคาถาในขุททกนิกายชาดก ที่ได้ยกไว้เป็นนิกเขปบท ณ เบื้องต้นนั้นว่า

ยาทิสํ กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสญฺจูปเสวติ
โสปิ ตาทิสโก โหติ สหวาโส หิ ตาทิโส

แปลว่า *บุคคลคบคนเช่นใดเป็นมิตร และซ่องเสพคนเช่นใด เขาก็เป็นคนเช่นนั้น เพราะการอยู่ร่วมกัน ย่อมเป็นเช่นนั้น* ดังนี้

เนื้อความในภาษิตนี้ แสดงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพล สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกี่ยวข้องให้คล้อยตามไปได้ ดังนิทานในชาดกว่า กิร ดังได้สดับมา ในอดีตกาล มีลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง ในป่างิ้วใกล้สานุบรรพต และในด้านเหนือลมแห่งภูเขา มีบ้านเป็นที่อาศัยของพวกโจรทั้งหลาย ทางด้านใต้ลม ก็มีอาศรมเป็น

ที่อยู่ของพวกฤๅษี ในเวลาที่นกแขกเต้ายังเล็กอยู่นั้น เกิดมีลมพายุอย่างร้ายแรงขึ้น พัดพาลูกนกนั้นไปตกตัวละแห่ง ตัวหนึ่งตกในระหว่างกองอาวุธในชุมโจร พวกโจรจึงเลี้ยงไว้ แล้วตั้งชื่อว่า **สัตติคุมพะ** ส่วนอีกตัวหนึ่งนั้นตกในระหว่างกอดอกไม้ใกล้อาศรม พวกฤๅษีก็เลี้ยงไว้ แล้วตั้งชื่อว่า **ปุปผกะ** นกทั้งสองตัวก็เจริญอยู่ในสำนักของโจรและฤๅษีนั้น เป็นลำดับมา

อยู่มาคราวหนึ่ง พระราชาในเมืองอุตตรปัญจาละ เสด็จประพาสป่าล่าเนื้อ ได้ติดตามไล่เนื้อตัวหนึ่ง จนถึงหลงไปใกล้ชุมโจรนั้นพร้อมกับนายสารถีคนขับรถ ได้พักบรรทมใต้ต้นไม้ริมธารใกล้ชุมโจรนั้น ในเวลานั้นพวกโจรพากันเข้าป่าหมด เหลือแต่นกสัตติคุมพะกับพ่อครัวคนหนึ่งเฝ้าอยู่ นกสัตติคุมพะได้บินมาพบพระราชาซึ่งบรรทมพักอยู่ เห็นข้าวของที่เป็นสมบัติของพระราชานึกอยากจะได้ จึงบินกลับไปนำพ่อครัวมา แล้วพูดด้วยภาษาที่มนุษย์เข้าใจได้ว่า พวกเราช่วยกันปลงพระชนม์พระราชาเอาผ้าและเครื่องอาภรณ์ของพระองค์จับพระองค์ที่พระบาทแล้วลากมา เอากิ่งไม้ปิดซ่อนเสียในที่แห่งหนึ่ง พระราชาตื่นจากบรรทมเพราะทรงได้ยินคำเหล่านั้น ทรงดำริว่า ที่นี่ไม่ปลอดภัย ได้เสด็จขึ้นรถหนีไปจากที่นั้นเข้าไปในเขตอาศรมของพวกฤๅษีทั้งหลาย

ครั้งนั้น พวกฤๅษีเข้าไปในป่าเพื่อหาผลไม้ทั้งหลาย จึงเหลือนกปุปผกะอยู่ในอาศรมเพียงตัวเดียว นกนั้นเห็นพระราชาแล้ว ได้

ทำการต้อนรับด้วยถ้อยคำเป็นต้นว่า "ขอเดชะ มหาราชเจ้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว พระองค์ไม่ได้เสด็จมาร้ายเลย" พระราชาทรงพอพระราชหฤทัยด้วยการต้อนรับของนกนั้น ตรัสชมนกปุปผกะ และทรงตำหนินกสัตติคุมพะนอกนี้ว่า นกนี้ดีหนอ แม้จะเป็นนก ก็มีธรรมเป็นอย่างดี ส่วนนกอีกตัวหนึ่งนั้นพูดแต่คำมักได้

นกปุปผกะได้ฟังเนื้อความนี้แล้ว จึงทูลว่า ขอเดชะ มหาราชเจ้า ข้าพระองค์ร่วมมารดาเดียวกันกับนกนั้น แต่เขาเจริญเติบโตในสำนักคนไม่ดี คนพวกนั้นแนะนำเขาด้วยโจรธรรม ข้าพระองค์เติบโตในสำนักของพวกคนดี ท่านเหล่านั้นแนะนำด้วยฤาษีธรรม เหตุนั้นข้าพระองค์ทั้งสองจึงต่างกันโดยธรรม ดังนี้ จึงได้กล่าวภาษิตข้างต้นและแปลเป็นใจความแล้วนั้น พึงทราบอรรถาธิบายเนื้อความในภาษิตนั้นเป็นลำดับไป ควรทำความเข้าใจในคำว่า **คบ** ก่อน คำว่าคบ ออกจากศัพท์ว่า **เสวติ** แปลว่า ย่อมคบ โดยความหมายคือการเกี่ยวข้องซ่องเสพคบหา ซึ่งอาศัยสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาด้วยการให้ก็ดี ด้วยกระทำก็ดี ด้วยความเป็นญาติก็ดี ด้วยความเป็นมิตรสหายก็ดี จึงเป็นหน้าที่ของผู้คบหา ต้องพิจารณาเลือกเฟ้นว่า คนเช่นใดเป็นคนที่ควรคบหา คนเช่นใดเป็นคนที่ไม่ควรคบหา สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสสอนทางดำเนินชีวิตที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้พบกับสิ่งที่เป็นความสุขความเจริญของชีวิตอันสูงสุดที่เรียกว่า อุดมมงคล ด้วยพุทธนิพนธ์ภาษิตถึง ๓๘ ประการ แต่ตรัสการไม่คบคนพาลและ

คบหาบัณฑิตไว้เป็นประการต้น สมด้วยพระพุทธนิพนธ์ภาษิตในมงคลสูตรว่า

อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา
ปูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

แปลว่า *การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาผู้ควรบูชา ๑ นี้เป็นมงคลอันสูงสุด* ดังนี้

คนจะเป็นพาลหรือบัณฑิตนั้น ย่อมรู้กันได้โดยยาก เหมือนกากับนกดุเหว่า ล้วนดำเหมือนๆ กัน แต่เมื่อเปล่งเสียงร้องออกมาจึงจะรู้ได้ว่า เป็นกาหรือนกดุเหว่าฉันใด คนพาลหรือบัณฑิตก็เช่นกันมีการทำ การพูด การคิด เป็นเครื่องแตกต่างกัน คนพาลมีการทำพูดคิดที่เป็นทุจริต ด้วยกาย วาจา ใจ ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนและผู้อื่น ทั้งโลกนี้และโลกหน้า คนพาลจึงนำทุกข์มาให้ในกาลทุกเมื่อ การอยู่ร่วมกับคนพาลเหมือนดังอยู่ร่วมกับศัตรู คนพาลมีปัญญาโฉด ย่อมแนะนำในสิ่งที่ไม่ควรแนะนำ ชอบทำกิจกรรมในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระหน้าที่ การแนะนำให้ทำความชั่วร้ายเสียหายเป็นความดีของคนพาล มีนิสัยสันดานชั่วช้า เขาพูดจาตักเตือนด้วยหวังดีก็กลับโกรธไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ และอุบายเป็นเครื่องแนะนำในคุณงามความดี คนพาลอุปมาด้วยถ่านไฟ เมื่อติดอยู่จับต้องเข้าก็ไหม้มือร้อนมือ ครั้นดับสนิทแล้วจับต้องเข้าก็เปื้อนมืออีกการอยู่ใกล้คนพาลเหมือนอยู่ใกล้อสรพิษ อาจจะทำให้ถึงแก่การเสีย

ชีวิตได้ในทุกเวลาและโอกาส การไม่เกี่ยวข้องซ่องเสพกับคนพาลนั้นเสียได้ย่อมเป็นความสวัสดี แต่ทั้งนี้ก็ต้องพยายามคบหาสมาคมกับบัณฑิตคนดี จึงจะช่วยพยุงชีวิตนี้ให้พบกับคุณงามความดีที่สูงขึ้นไปจนถึงดับทุกข์ได้ในที่สุด

ส่วนบัณฑิตนั้น เป็นผู้ดำเนินกิจด้วยปัญญา เป็นคนดีที่ควรคบหาโดยใกล้ชิด เพราะบัณฑิตมีการประพฤติที่ตรงกันข้ามกับคนพาล การทำพูดคิดของบัณฑิตประกอบด้วยสุจริต คือประพฤติดีด้วยกาย วาจา ใจ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในโลกทั้งสอง คือโลกนี้และโลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง คือมรรคผลนิพพาน ฉะนั้น โบราณกบัณฑิตทั้งหลายในกาลก่อน เมื่อจะรับพรจากท้าวสักกะก็กล่าวว่าขอข้าพเจ้าพึงพบแต่บัณฑิต พึงได้ยินบัณฑิต และพึงได้อยู่ร่วมกับบัณฑิต พึงทำความพอใจในการเจรจาปราศรัยกับบัณฑิตเท่านั้น แม้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะตรัสสอนพระฉันนเถระ ก็ได้ตรัสพุทธภาษิตคาถาไว้ในปัณฑิตวรรคแห่งพระธรรมบทว่า

น ภเช ปาปเก มิตฺเต น ภเช ปุริสาธเม
ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ ภเชถ ปุริสุตฺตเม

แปลว่า *บุคคลผู้มีปัญญา ไม่พึงคบพวกปาปมิตร ไม่พึงคบพวกบุรุษต่ำทราม พึงคบกัลยาณมิตร พึงคบบุรุษผู้สูงสุด* ดังนี้

พึงทราบคนพาลและบัณฑิต โดยอุปมาดังนี้ก่อน คนพาลท่านอุปมาด้วยกาฝาก ธรรมดาว่ากาฝากนั้นเกิดขึ้นที่ต้นไม้ต้นใดแล้ว

มีแต่จะทำลายสิ่งที่ตนอาศัยให้พินาศย่อยยับไป ผลสุดท้ายก็ต้องทำลายตัวเองให้พินาศย่อยยับขาดที่พึ่งพิงไปด้วย ส่วนบัณฑิตนั้นอุปมาด้วยต้นไทร เกิดขึ้นในที่ใดก็ไม่ประทุษร้ายที่นั้น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน สร้างความสดชื่นรื่นรมย์ให้เกิดขึ้นในที่นั้นๆ สมด้วยคำที่ท่านประพันธ์ไว้ว่า

มะม่วงโมกโศกสะแกแคตะแบก กาฝากแทรกจับอยู่กับหมู่หนอน
กินกิ่งใบร่วงหล่นไปจนมรณ์ กาฝากหนอนก็คงม้วยไปด้วยกัน
จะเป็นมิตรอย่าคิดเป็นเช่นกาฝาก ทำทุกข์ยากให้ที่พึ่งถึงอาสัญ
ควรถนอมกล่อมเกลี้ยงช่วยเลี้ยงกัน ให้เหมือนพันธุ์ต้นไทรอาศัยไม้
ช่วยหยั่งรากลงดินไม่สิ้นคิด ตั้งตัวติดอยู่ด้วยช่วยสหาย
ถนอมเกลี้ยงเลี้ยงกันจนวันตาย ไม่ทำลายที่พึ่งให้ถึงมรณ์ฯ ดังนี้

บุคคลจึงควรเลือกคบค้าสมาคมกับบัณฑิตคือคนดี การคบคนดี ย่อมเป็นศรีแก่ตัว ทั้งย่อมได้รับเกียรติยศชื่อเสียงที่ดีงามติดตามตนไปได้ เหมือนใบไม้ที่อบระคนด้วยสุคนธชาติก็พลอยหอมไปด้วย ได้ในคำโคลงที่ว่า ***ใบพ้อพันห่อหุ้มกฤษณา หอมระรวยรสพาเพริศด้วย*** ดังนี้ ส่วนผู้ที่คบคนพาลสันดานชั่ว ย่อมพาตัวให้มัวหมอง มีอุปสรรคติดขัด ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ชื่อเสียงข้างเสียหายก็จะฟุ้งขจรไป เหมือนใบไม้ที่ระคนไปด้วยของเน่า ใบไม้นั้นก็พลอยเหม็นไปด้วย ได้ในคำโคลงที่ว่า ***ใบคาพันห่อด้วย ปลาร้าใบก็เหม็นคาวปลา คละคลุ้ง*** ดังนี้ เพราะฉะนั้น สาธุชนคนดี จึงไม่ควรคบ

คนพาล ควรคบบัณฑิต อยู่ใกล้กับบัณฑิต ก็จะได้รับอุดมมงคลตามพระพุทธภาษิตที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ ซึ่งจะได้รับผลตามที่มุ่งหมายโดยลำดับกล่าวคือ เริ่มสร้างชีวิตให้มีสาระแก่นสารด้วยโลกิยมงคล ปรุงจิตโดยตรงให้เกิดความสงบระงับจากบาปธรรม ด้วยโลกิยะเจือด้วยโลกุตตรมงคล และมุ่งตรงต่อพระนิพพาน ออกจากกิเลสตัณหาเครื่องร้อยรัดใจ ด้วยโลกุตตรมงคลล้วน ซึ่งท่านได้กล่าวบทสรุปของมงคลสูตรทั้งปวงไว้ดังนี้คือ

สัตว์ทั้งหลาย ผู้ปรารถนาสุขในโลกนี้และโลกุตตรสุขเหล่านี้ เพราะละการคบคนพาลเสีย อาศัยแต่บัณฑิต บูชาผู้ที่ควรบูชา อันการอยู่ในปฏิรูปเทส และความเป็นผู้ทำบุญไว้ในปางก่อน ตักเตือนในการบำเพ็ญกุศล ตั้งตนไว้ชอบมีอัตภาพประกอบด้วยพาหุสัจจะศิลปะและวินัย กล่าวสุภาษิตอันเหมาะแก่วินัย ยังไม่ละเพศคฤหัสถ์ตราบใดก็ชำระมูลหนี้เก่าด้วยการบำรุงบิดามารดา ประกอบหนี้ใหม่ด้วยการสงเคราะห์บุตรและภรรยา ถึงความมั่งคั่งด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารด้วยความเป็นผู้มีการงานไม่อากูลคั่งค้าง ยึดสาระแห่งโภคสมบัติด้วยทานและสาระแก่นสารแห่งชีวิต ด้วยการประพฤติธรรม กระทำประโยชน์เกื้อกูลแก่บริวารของตน ด้วยการสงเคราะห์ญาติและประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคม ด้วยความเป็นผู้มีการงานไม่มีโทษ งดเว้นจากการทำร้ายผู้อื่นด้วยการเว้นบาป ผู้ปฏิบัติตามที่กล่าวมานี้ ได้ชื่อว่าเริ่มสร้างชีวิตให้มีแก่นสารด้วยโลกิยมงคลล้วน

การไม่ทำร้ายตนเอง ด้วยการระวังไม่ดื่มกินของมึนเมา เพิ่มพูนกุศลด้วยความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ละเพศคฤหัสถ์ได้ด้วยความเพิ่มพูนบุญกุศล แม้ตั้งอยู่ในภาวะบรรพชิตยังวัตรสัมปทาให้สำเร็จด้วยความเคารพในพระพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้าและอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นต้น และด้วยความถ่อมตน ละความละโมบในปัจจัยด้วยสันโดษ ตั้งอยู่ในสัปปุริสธรรมด้วยความเป็นผู้กตัญญู ละความเป็นผู้มีจิตหดหู่ด้วยการฟังธรรม ครอบงำอันตรายทุกอย่างด้วยขันติ ทำตนให้มีที่พึ่งด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยกุศโลบายทางปฏิบัติด้วยการเห็นสมณะ บรรเทาความสงสัยลังเลในธรรมที่ควรสงสัย ด้วยการสนทนาธรรม ผู้นำธรรมเหล่านี้มาปฏิบัติก็จะเป็นการปรุงจิตให้สงบได้โดยตรง จัดเป็นโลกิยะเจือด้วยโลกุตตรมงคล

การทำศีลให้บริสุทธิ์หมดจด ด้วยตปะคืออินทรียสังวร ถึงความเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ด้วยพรหมจรรย์คือสมณธรรม และยังความหมดจดนอกนี้ให้ถึงพร้อมด้วยญาณทัสนวิสุทธิ์ อันเป็นปริยายแห่งการเห็นอริยสัจด้วยการปฏิบัติอันนี้ กระทำให้แจ้งพระนิพพาน คืออรหัตตผล ครั้นกระทำพระนิพพานให้แจ้งแล้ว เป็นผู้มีจิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ๘ เหมือนภูเขาสิเนรุไม่หวั่นไหวด้วยลมและฝน ย่อมเป็นผู้ไม่เศร้าโศก ปราศจากละอองกิเลส มีความเกษมปลอดโปร่ง และความเกษมปลอดโปร่งย่อมเป็นผู้แม้แต่ศัตรูผู้หนึ่งให้พ่ายแพ้ไม่ได้

ในที่ทั้งปวง ย่อมถึงความสวัสดีในที่ทุกสถาน ข้อปฏิบัติเหล่านี้ ชื่อว่า มุ่งตรงต่อพระนิพพาน เป็นการดับกิเลสาสวะทั้งปวงได้โดยสิ้นเชิง จัดเป็นโลกุตตรธรรมล้วน ดังนี้

ท่านสาธุชนได้ทราบแล้ว พึงกำหนดพิจารณาแล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ พึงเสวนาคบหาสมาคมกับบัณฑิตละเว้นคนพาลเสีย ก็จะเป็นไปเพื่อวุฒิสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล เจริญในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพิพาราตรีกาล มีนัยดังได้แสดงมายุติด้วยเวลาด้วย ประการฉะนี้.

พุทธสาวก

พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระสิริวัฒนวิสุทธิ์

เนื่องในวันคล้ายวันเกิดครบ ๖ รอบ

ของพระโพธิญาณเถร (พระอาจารย์ชา สุภทฺโท)

ณ วัดอมราวดี กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

แสดง วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๓

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

อติโรจติ ปญฺญาย สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ

บัดนี้จักได้แสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องสาวกผู้รุ่งเรืองด้วยปัญญา เพื่อเป็นธรรมีกถาอบรมสติปัญญาแด่ท่านทั้งหลาย ที่มาประชุมกันโดยพร้อมเพรียงในวัดอมราวดีแห่งนี้ ทุกท่านมีจิตที่จะฟังธรรมเพื่อน้อมนำมาเป็นหลักปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ของตนๆ ได้รับผลคือได้ความรู้ความเห็นที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในวันนี้จะได้นำธรรมะ ๒ ข้อ คือความเป็นผู้รุ่งเรืองด้วยปัญญานี้เป็นข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ ผู้ชื่อว่าเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้ง ๒ ปะการนี้เป็นเครื่องประกาศความเคารพนับถือที่มีอยู่ในใจของเรา ว่าพระพุทธศาสนาคือพระพุทธเจ้านั้นอุบัติขึ้นในโลกอย่างไร พระพุทธเจ้าที่ได้อุบัติขึ้นมาสู่โลกนี้นั้น มีความมุ่งหมายก็เพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ยากของเราทั้งหลาย จึงได้ทรงแสดงหลักการวิธีการและปฏิบัติการให้เป็นแนวทางของผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับการพ้นจากความทุกข์ยาก

ในประการแรก พระองค์ทรงปลดเปลื้องพระองค์เองให้พ้นจากความทุกข์ก่อน และได้ทรงใช้วิธีการที่พระองค์ทรงค้นพบนั้นมาสั่งสอนพวกเราทั้งหลาย ด้วยความมุ่งหมายก็เพื่อจะให้ผู้ฟังนั้นเป็นผู้รู้เท่าเทียมกับพระองค์ด้วยความประสงค์ว่า ให้รู้ว่านี้ความทุกข์ นี้เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ นี้เป็นทางที่จะให้ดับทุกข์ นี้เป็นข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับทุกข์นั้น สรุปเรียกว่าอริยสัจ ๔ ประการ ผู้ใดรู้อริยสัจทั้ง ๔ ประการนี้แล้ว เรียกผู้นั้นว่าเป็นพุทธะ ผู้ที่รู้ก่อนผู้อื่นโดยที่ไม่มีใคร

มาสั่งสอนเรียกว่า สัมมาสัมพุทธะ ผู้ที่รู้ตามพระองค์เรียกว่าอนุพุทธะ หรือสาวกพุทธะ ทั้งสาวกพุทธะและสัมมาสัมพุทธะนี้ ก็อยู่ในฐานะของพุทโธ คือผู้รู้เช่นเดียวกัน เมื่อผู้รู้ทั้ง ๒ ประการ คือสัมมาสัมพุทธะและสาวกพุทธะเกิดขึ้น เรียกได้ว่าพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นแล้วในโลก เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลกแล้ว โลกของเราก็ได้รับความสว่างไสวจากคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้นั้น เหมือนกับดวงอาทิตย์ที่อุทัยหรืออุบัติขึ้น ย่อมกำจัดความมืดของโลกได้ฉันนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นเหมือนกับดวงอาทิตย์ให้แสงสว่างแก่โลก ผู้ที่อยู่ในโลกก็ได้รับประโยชน์จากแสงสว่างนั้นๆ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากแสงสว่างเรียกว่าสาวก หน้าที่ของสาวกนั้นมีอยู่อย่างเดียวคือฟังธรรมะคำสอนของท่านแล้วนำมาปฏิบัติ การศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วได้รับความรู้ความเข้าใจเรียกว่าปริยัติ คือการศึกษานำความรู้ที่ได้จากการศึกษานั้นมาปฏิบัติเรียกว่าปฏิบัติธรรม ผลได้รับจากการปฏิบัตินั้นเรียกว่าปฏิเวธ เพราะฉะนั้นการศึกษาพระพุทธ-ศาสนาได้ให้ประโยชน์ ต้องนำมาพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เราก็จะเป็นผู้นับเนื่องในพุทธะ เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากพุทธะ เหมือนคนที่มีตาดี ย่อมรู้จักแสงสว่างฉันนั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้นามว่าสาวกของพระพุทธเจ้านั้น มีหน้าที่ๆ จะต้องเพิ่มเติมอีกอย่างหนึ่ง คือสร้างปัญญาความรู้จริงให้เกิดขึ้นกับตนเอง ปัญญาที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้นั้น ต้องอาศัยสติเป็นพื้นฐาน สติ

แปลว่าความระลึกได้หรือรู้สึกตัว สตินั้นใช้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด ส่วนปัญญาใช้หลังจากทำพูดคิดแล้วว่าถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร สติต้องคู่กับสัมปชัญญะ คำว่าสัมปชัญญะกับปัญญามีเนื้อความเสมอกัน สติต้องใช้ก่อน ปัญญาทีหลัง สติก็มีอาการหลายอย่าง สติที่นำไปพิจารณาหรือนำไประลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า เรียกว่า พุทธานุสสติ สติที่พิจารณาตัวเองเรียกว่า กายคตานุสสติ เช่นพระพุทธเจ้าสอนกับผู้ที่เข้ามาบวชว่าให้พิจารณากายคตาสติ หรือพิจารณาตัวเองนั้น เช่นให้พิจารณาว่าในตัวนี้มีอะไรบ้าง ในชั้นแรกก็ให้พิจารณาเพียงย่อๆ ก่อน ด้วยให้รู้จักตัวเอง ๕ อย่าง เรียกว่ากรรมฐาน ๕ มี เกสา-ผม โลมา-ขน นขา-เล็บ ทันตา-ฟัน ตโจ-หนัง เพราะมีหนังเป็นที่ ๕ เรียกว่า ตจปัญจกกรรมฐาน ผู้พิจารณากรรมฐานทั้ง ๕ นี้แล้ว จะเห็นว่าร่างกายนี้ไม่สวยไม่งาม เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ทั้ง ๕ ประการนี้ ถ้าเราไม่ได้ชำระสะสาง ไม่ได้ปฏิบัติต่อมันก็จะเกิดปฏิกูลน่าเกลียด ผู้พิจารณาสิ่งทั้ง ๕ ประการนี้ จะเกิดประโยชน์แก่สติปัญญาอย่างไร เกิดประโยชน์คือไม่รัก ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่หลงในสิ่งที่จะชวนให้รัก ให้เกลียด ให้โกรธ ให้หลง เมื่อจิตของเราไม่มีอาการ คือความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง แล้วก็จะเกิดความรู้ขึ้นอย่างหนึ่งว่า ในสังขารร่างกายที่คนเราทั้งหลายหลงติดหลงชมอยู่นี้ ไม่สวย ไม่งาม ไม่น่ารัก ผู้ที่พิจารณาเห็นอย่างนี้ เรียกว่าสาวกของพระพุทธเจ้า นี้ก็เป็นอาการของสติอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง

สติที่รักษาตัวรอดปลอดภัยจากสิ่งทั้งหลาย อาการอย่างนี้เรียกว่า สติเนปักกะ คือสติรักษาตัว เมื่อบุคคลมาปฏิบัติหรือทำสติอย่างนี้ เรียกว่าผู้มีปัญญา และปัญญาที่จะให้สมบูรณ์หรือเกิดความแน่นแฟ้นดีนั้นจะต้องมีสติเป็นพื้นฐาน เมื่อมีสติเป็นพื้นฐานดีแล้ว ปัญญาความรู้ก็จะเกิดเจริญขึ้น ความรู้ที่เกิดขึ้นมานี้มีอยู่ ๔ ลักษณะด้วยกัน

๑. รู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เรียกว่า สาตถกสัมปชัญญะ

๒. รู้ว่าจิตของเราดำเนินไปได้หรือไม่ เรียกว่า โคจรสัมปชัญญะ

๓. จิตของเราหรือสติหรือตัวความรู้นั้นจะรู้ว่าสบายแก่จิตใจของเราหรือไม่ เรียกว่า สัปปายสัมปชัญญะ

ประการที่ ๔ เกิดความรู้ว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นถูกหรือผิด เรียกว่า อโมหสัมปชัญญะ

นี่คือปรากฏการณ์ของสติและปัญญา สติกับปัญญานี้มีหน้าที่ต่างกัน สติเอาไว้รู้เท่า ปัญญาเอาไว้รู้ทัน เราเรียกรวมกันว่ารู้เท่าทัน ให้ละเอียดลงไปอีกนิดหนึ่ง รู้เท่านั้นเอาไว้ป้องกัน รู้ทันนั้นเอาไว้แก้ไขสถานการณ์ คนที่รู้เท่าทันนี้ควรจะได้นามว่าสาวกของพระพุทธเจ้า ธรรมะทั้ง ๒ อย่างคือสติและปัญญานี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และมีอุปการะแก่ชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก ทางพระพุทธศาสนาจึงเรียกสติกับปัญญานี้ว่า ธรรมมีอุปการะมาก วิธีจะฝึกสตินั้นก็ให้ทำจิตให้สงบ เอาไว้กันความชอบความชังไม่ให้เกิดขึ้นกับจิตใจ ความชอบและความชังที่เกิดขึ้นกับจิตใจของเรานั้น ก็เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น

กาย ใจ ถ้าเราระมัดระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเราไม่ให้เป็นทางเดินของความชอบและความชังก็ให้ระวังที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรานี้เอง นี่เรียกว่าสติสังวร สติจึงทำหน้าที่ป้องกันกิเลสไม่ให้เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า **สติ เตสํ นิวารณํ** สติความระลึกได้เป็นเครื่องกั้นเครื่องปิดกระแสตัณหา คือความทะยานอยากที่เกิดขึ้นกับเรานั้นก็อาศัยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่แหละเป็นทางเดิน คนที่มีสติแล้วป้องกันไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นทางอายตนะคือตาหูเป็นต้นได้ นี้คือหน้าที่ของสติ ส่วนปัญญานั้นเอาไว้รู้ทัน รู้ทันนั้นเอาไว้แก้ไขสถานการณ์ เมื่อคนเรามีการรู้เท่ารู้ทันแล้วก็จะไม่มีอุปสรรคหรือปัญหาของชีวิต จึงเรียกได้ว่าชีวิตนี้ไม่มีปัญหา เพราะมีสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกัน วิธีที่จะให้ปัญญารุ่งเรืองนั้นก็มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน เรียกว่าต้องอาศัยหัวใจของบัณฑิต มีอยู่ ๔ ข้อด้วยกัน ๑. ฟัง ๒. คิด ๓. ถาม ๔. จดจำไว้ ย่อเป็นหัวใจว่า **สุ จิ ปุ ลิ** ฟังคิดถามเขียน ผู้ที่ประกอบด้วย ๔ ประการนี้เรียกว่าเป็นบัณฑิต แปลว่า ผู้ดำเนินประโยชนกิจด้วยปัญญา ผู้ที่มีปัญญาย่อมสามารถที่จะรู้ได้ว่าในใจของเรามีทุกข์อะไร และทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นอาศัยเหตุอะไรเป็นแดนเกิด ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า เกิดเพราะตัณหา ความทะเยอทะยานอยากในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เป็นต้น และจะดับความอยากของสิ่งที่เกิดขึ้นกับใจของเรานั้นได้อย่างไร ก็คือเกิดที่ไหนก็ให้ดับที่นั่น เกิดความต้องการทางตาก็ให้ดับที่ตา เกิด

ความต้องการทางลิ้นก็ให้ดับที่ลิ้น เกิดความต้องการทางกายก็ให้ดับที่กาย เกิดความต้องการทางใจก็ให้ดับที่ใจ คำว่า "ดับ" ก็คือให้นำความอยากออก คนเราถ้าไม่อยากก็ไม่เป็นทุกข์ อยากเมื่อไหร่ก็ทุกข์เมื่อนั้น อยากกลางวันก็ทุกข์กลางวัน อยากกลางคืนก็ทุกข์กลางคืน อยากตลอดเดือนก็ทุกข์ตลอดเดือน อยากตลอดปีก็ทุกข์ตลอดปี อยากตลอดชาติก็ทุกข์ตลอดชาติ ถ้าตายไปแล้วยังอยากอยู่ก็เกิดอีกก็ทุกข์อีก ฉะนั้นเมื่อเกิดความอยากขึ้นเมื่อไหร่ให้ดับความอยากเสียโดยเร็ว พระพุทธเจ้าเคยสอนหรือถามพระภิกษุว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าไฟไหม้อยู่บนศีรษะของพวกเธออยู่ เธอจะทำอย่างไร พระตอบว่า ควรรีบดับไฟที่ศีรษะ แต่พระพุทธเจ้ารับสั่งว่าไม่ถูก ต้องดับความยากที่มีอยู่ในใจก่อนที่ไฟจะไหม้ตาย เพราะอะไร เพราะไฟไหม้บนศีรษะตายชาติเดียว ตายแล้วก็หมดเรื่อง แต่ความอยากที่อยู่ในใจนั้นตายไปแล้วจะต้องเกิดมาตายอีกหลายๆ ภพ เพราะฉะนั้นการดับความอยากนั้นเรียกได้ว่า นิโรธ เมื่อดับความอยากเป็นนิโรธแล้ว ก็จะดำเนินไปทางของพระพุทธเจ้า และสาวกที่ได้เดินไปแล้วอย่างถูกต้องที่เรียกภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า อริยมรรค มีเห็นชอบเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ดำริคือคิดชอบ เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ การเจรจาหรือการพูดชอบ เรียกว่า สัมมาวาจา การงานที่ทำเป็นการงานชอบ เรียกว่า สัมมา-กัมมันตะ อาชีพที่ทำก็ชอบเรียกว่า สัมมาอาชีวะ ความพยายามก็เป็นความพยายามชอบ เรียกว่า สัมมาวายามะ การระลึกหรือสติระลึกชอบ

เรียกว่า สัมมาสติ จิตใจที่คิดก็ตั้งมั่นชอบ เรียกว่า สัมมาสมาธิ ทั้ง ๘ ลักษณะนี้รวมอยู่ในคำๆ เดียวคือ ชอบ ความชอบนี้อาจจะเรียกหรือเทียบเคียงกันได้กับคำว่าสมควร คนเราถ้าทำในสิ่งที่สมควรแล้ว ถือว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายของชีวิตที่สมบูรณ์ คนที่บรรลุเป้าหมายแห่งชีวิตที่สมบูรณ์ได้ชื่อว่า พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ถ้าจะถามว่าพุทโธอยู่ที่ไหน พุทโธนั้นอยู่ที่ใจ ใจเป็นผู้รู้ เป็นผู้ตื่น เป็นผู้เบิกบาน พุทโธอยู่ที่ไหน ธัมโม ก็อยู่ที่นั่น ธัมโมกับพุทโธ ก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา และผู้ใดเห็นเรา คือเห็นพระพุทธเจ้าผู้นั้นก็ต้องเห็นธรรม ผู้ที่เห็นพระพุทธเจ้าเห็นพระธรรมจึงได้นามว่าสาวก คือพระสงฆ์ ถ้าจะถามว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่ไหน พุทโธ นั้นอยู่ที่ใจ ธัมโม อยู่ที่วาจา การพูดการเจรจา สังโฆ อยู่ที่กาย กายวาจาใจนี้ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใจนั้นเป็นผู้รู้เป็นผู้เบิกบานเป็นผู้ตื่น วาจานั้นเป็นพระธรรม คือเป็นวาจาที่ไม่พูดทุจริต คือไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล ผู้ที่ประกอบด้วยลักษณะทั้ง ๔ ประการนี้ เรียกว่า มีวาจาไม่เศร้าหมองขุ่นมัว นี้เรียกว่าวาจาเป็นพระธรรม ส่วนกายเป็นพระสงฆ์นั้น คือไม่ทำกายทุจริต ได้แก่ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม กายวาจาใจนี้จึงได้ชื่อว่าเป็นรัตนะ ในข้อนี้มีอุบาสิกาคนหนึ่งถามพระสงฆ์สาวกในพระพุทธ-ศาสนาว่า ที่ได้นามว่าสาวกนั้น มีลักษณะอย่างไร พระก็ตอบว่า

กายกมฺมํ สุจิ เตสํ พระสงฆ์ในศาสนานี้มีกายกรรมสะอาด **วจีกมฺมํ อนาวิลํ** วาจาไม่เศร้าหมองขุ่นมัว **มโนกมฺมํ สุวิสุทฺธํ** มโนกรรมสะอาดบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ผู้ที่ประกอบด้วยลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ เรียกว่า สมณะในพระพุทธศาสนานี้ ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือกายวาจาใจนี้ จะมาเทียบเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างไร พระสงฆ์หรือกายนั้นเทียบกับศีล พระธรรมคือวาจา เทียบกับสมาธิ ปัญญานั้นเทียบกับใจที่มีพุทธะ เพราะฉะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา ก็คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือกาย วาจา ใจ นี่เอง เพราะฉะนั้น ธรรมะ ทุกประการ ธรรมะทุกหมวด ธรรมะทุกข้อ ก็มารวมอยู่ที่ตัวของเรานี้ซึ่งมีทั้งกายและใจ ผู้ใดมาทำกายวาจาใจให้เป็นพระพุทธ ให้เป็นพระธรรม ให้เป็นพระสงฆ์ ให้เป็นศีลสมาธิปัญญาได้ ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าพบพระพุทธศาสนาพบพระพุทธเจ้าแล้ว เพราะฉะนั้นจึงพูดได้ว่า พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้วในโลก คืออุบัติขึ้นในใจของเรานี้ ใจที่มีพุทธะเป็นพื้นฐาน แล้วเป็นเหตุให้อยากทำทาน เป็นเหตุให้อยากรักษาศีล เป็นเหตุที่จะให้เจริญภาวนา ทาน ศีล ภาวนานี้ จึงเป็นพื้นฐานของการทำคุณงามความดีทั้งปวง เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายที่อุบัติขึ้นมาในโลกนี้ ก็ควรที่จะให้มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ขึ้นในใจ ควรที่จะควบคุมกายวาจาใจของเราให้เป็นพุทธะ ก็จะมีศีล สมาธิ ปัญญาที่สมบูรณ์ เราก็จะได้ชื่อว่ารับประโยชน์จากพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ขอให้พระพุทธศาสนาจงประดิษฐานอยู่ในใจของท่านทั้งหลายตลอดไป

ขอให้ท่านทั้งหลายได้รับประโยชน์ ประสบสุขจากพระพุทธศาสนาโดยทั่วกัน

ได้แสดงธรรมมาพอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอขอบใจท่านสุเมโธ ผู้เป็นเจ้าอาวาสแห่งวัดอมราวดีนี้ ที่ท่านได้ให้เกียรติ ให้โอกาสแก่อาตมภาพ ให้มาร่วมในพิธีฉลองอายุวัฒนมงคลให้กับท่านอาจารย์ชา สุภทฺโท (พระโพธิญาณเถร) ในวันคล้ายวันเกิด ในโอกาสที่ท่านมีอายุครบ ๖ รอบ ๗๒ ปี ด้วยอานิสงส์แห่งความดีของท่านทั้งหลายนี้ ขอให้ท่านอาจารย์ชา สุภทฺโท จงมีอายุมั่นขวัญยืน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของเราทั้งหลาย และเป็นกำลังใจให้เราทั้งหลายพบกับพุทธะโดยทั่วกัน ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ชาคโร ผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และขอให้ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่ได้มาร่วมฟังธรรมในวันนี้ จงได้รับประโยชน์ ประสบสุขโดยทั่วกันเทอญ.

โอวาทเจ้าบ่าว-เจ้าสาว

พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ)

วัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันนี้เป็นวันที่เป็นมงคลของเธอทั้งสองที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกัน หมั้นหมายกันไว้เพื่อความเจริญมั่นคงของวงศ์ตระกูลและเพื่อพัฒนาตนให้ใจมีความเจริญ ขอให้เธอทั้งสองจงจดจำวันนี้ในท่ามกลางบรรยากาศที่ได้อยู่ในท่ามกลางหมู่ญาติมิตรทั้งหลายที่มีความมุ่งหมายให้ความสุขแก่เธอทั้งสองในวันนี้ การที่ต้องประมวลความรู้สึกให้อยู่ในความทรงจำ เพราะทั้งส่วนตัวและญาติมิตรคือความรู้สึกที่สะอาดปรารถนาดีต่อเธอทั้งสองเป็นพิเศษ เพราะความรู้สึกเหล่านี้เราต้องทำจิตใจของเราเองให้ปลอดโปร่ง ประมวลจิตใจให้ปลอดโปร่ง ตลอดจนคำทุกคำที่ญาติมิตรอวยพรให้เราในวันนี้ ที่ให้ทำอย่างนี้ก็เพื่อที่จะให้เป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิตของเธอทั้งสองสืบไป

ดังนั้นในวันนี้ ท่านยกย่องเธอทั้งสองให้เป็นคนสำคัญ ขอยกความเป็นใหญ่ให้เธอทั้งสอง ยกความเป็นเจ้าให้ ชื่อว่าเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ความเป็นเจ้าในวันนี้ได้เพียงไม่กี่ชั่วโมง ต่อจากนี้ไปก็ต้องรับใช้กันตลอดชีวิต เจ้าบ่าวคือต้องรับใช้ตลอดกาล เจ้าสาวก็ต้องหาวิธีการต่างๆ ให้ได้รู้ให้ได้เห็น ให้ได้ทราบและนำมาพัฒนาให้เกิดความสะดวกสบายกับความสุขในครอบครัว นี่คือคำแรกที่เขายกย่องให้

คำที่สองคือคำว่า "ครอบครัว" ครอบหมายถึงของสองสิ่งมาวางเทินกันไว้ ถ้าเท่ากันจะเทินกันไม่ได้นาน ต้องเล็กใบหนึ่ง ใหญ่ใบหนึ่งจึงจะครอบกันได้ มันจะมีความปลอดภัย ชีวิตของเราก็เช่นกัน ถ้าเท่ากันมันก็ไม่เชื่อกันไม่ลงกัน เพราะฉะนั้นต้องมอบความเป็นใหญ่ให้เสียคนหนึ่ง ผู้ชายก็มอบความเป็นใหญ่ให้ผู้หญิงในบ้านเรียกว่าแม่บ้าน ผู้หญิงก็มอบความเป็นใหญ่นอกบ้านให้พ่อบ้าน คือความเป็นใหญ่ในบ้านนี่ต้องยกให้ผู้หญิงเป็นใหญ่ นอกบ้านก็ยกให้สามีเป็นใหญ่ ให้ความคุ้มครอง เพราะฉะนั้น ครอบครัวจึงมีความหมายว่าต้องมีขอบเขตที่ลงตัว

ส่วนคำว่าครัวนั้นคือเป็นที่เก็บวัตถุสิ่งของหลายๆ อย่าง ซึ่งมีไม่มาก มีทั้งของหวาน ของขม ของเค็มของจืด ของเผ็ด มีไม่มาก แต่แม่ครัวต้องรู้จักปรุงให้ออกมาเป็นรสนิยมของผู้รับประทาน แม้จะมีไม่มาก ต้องรู้จักยักย้ายถ่ายเทให้เป็นอาหารหลายรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นที่พอใจของผู้รับประทาน คือรู้จักเก็บมาผสมกลมกลืน

เก็บมาสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับคำว่ารสนิยม นี่คำว่า "ครอบครัว"

คำที่สามคือคำว่า "พ่อบ้านแม่เรือน" บ้านยกให้ผู้หญิงเป็นใหญ่ เรียกว่า แม่บ้านเรือนทุกคนต้องช่วยกันดูแล บ้านกับเรือนไม่เหมือนกัน บ้านนั้นสร้างมาด้วยเงินและทอง ส่วนเรือนนั้นสร้างมาด้วยความรักและความเข้าใจกัน บ้านถ้าไม่มีความรัก ถ้าไม่มีความเข้าใจกัน ก็ไม่เป็นบ้านไม่เป็นเรือน ทำอย่างไรให้เกิดความรัก ทำอย่างไรให้เกิดความเข้าใจกัน

เพราะฉะนั้นพ่อบ้านแม่เรือนจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่บ้านแม่เรือนนั้น จะต้องเป็นใหญ่ในบ้านและทำบ้านนั้นให้เป็นศักดิ์ศรีของเรือน จึงเรียกว่าแม่ศรีเรือน ดังนั้นความเป็นใหญ่ในบ้านต้องยกให้แก่ผู้หญิง เพราะความเป็นใหญ่นี่แหละจึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์ที่จะดำเนินไปให้เป็นหลักการดำรงชีวิต จึงมอบคุณสมบัติของภรรยาไว้เป็นแม่ศรีเรือน ๕ ประการ ตามหลักของพระพุทธศาสนาว่า

ภรรยาดีมีห้าท่านว่าไว้

หนึ่งเข้าใจจัดงานการเคหา
สองสงเคราะห์เพื่อนผัวตัวไปมา
สามเสน่หาสามีไม่นอกใจ
สี่รักษาทรัพย์ไว้ไม่ให้ขาด
ห้ามั่นกวาดบ้านเรือนไม่เชือนไถล

สมบัติห้าถ้ามีสตรีใด

ย่อมนับได้ว่าเลิศประเสริฐเอย.

หญิงที่มีลักษณะประกอบเช่นนี้เรียกว่า “แม่ศรีเรือน” เป็นแม่คนที่สองของเจ้าบ่าว

ส่วนสามีก็ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับคุณธรรมของแม่บ้าน จึงวางไว้ ๕ อย่างเหมือนกัน สามีดีมีห้าท่านว่าไว้

“หนึ่งเข้าใจยกย่องประคองขวัญ” ต้องคิดให้นานๆ บางทีสามีไม่ได้ยกย่องภรรยาให้เป็นแม่บ้าน

“สองไม่ดูถูกภรรยาให้จาบัลย์” ดูถูกไม่เป็นไร แต่อย่าไปดูผิด อย่าให้เขาเสียใจ เพราะความเข้าใจผิด

“สามผูกพันไม่นอกใจจนวายปราณ” ไม่นอกใจคือจงรักภักดี

“สี่มอบความเป็นใหญ่ให้เสร็จสรรพ” คือมอบความเป็นใหญ่ให้ในบ้าน

“ห้าหาเครื่องประดับสำหรับร่าง” คือหาเงินหาทอง ซื้อของแต่งตัวให้บ้าง ผู้หญิงย่อมต้องการความสวยงาม ต้องการความอ่อนโยน บรรดาเครื่องแต่งตัวที่มีค่าที่สุดสำหรับผู้หญิงก็คือความรักซื่อสัตย์ และความจงรักภักดีที่มีให้ ทองเท่าหัวก็สู้ความจงรักภักดีสามีไม่ได้

“สมบัติห้ามีจบครบไม่วาง เป็นเยี่ยงอย่างสามีดีนักแล” เพราะฉะนั้นเรื่องเหล่านี้ที่ได้มีกำหนดไว้ พ่อบ้าน แม่เรือน จะต้องจำไว้

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าขาดตกบกพร่องไปบ้างก็ไม่เป็นไร ขอให้มีอยู่บ้าง

จะขอให้ธรรมะ ๔ ข้อ เพื่อจะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในครอบครัวให้สมบูรณ์ การอยู่ร่วมกันนั้นต้อง ๑. ต้องสัตย์ซื่อ ๒. ต้องถือตัว ๓. กลัวผิด ๔. จิตสะอาด

สัตย์ซื่อ สัตย์ แปลว่าจริง ซื่อ แปลว่าตรง ไม่คด บางคนตรงแต่ไม่จริง บางคนจริงแต่ไม่ตรง ไม่จริง ไม่ตรง คบกันไม่ได้ แต่ตรงด้วยจริงด้วย จะนำมาซึ่งความจงรักภักดี เพราะฉะนั้นซื่อสัตย์ ต้องจริงด้วย ตรงด้วย จึงเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต แต่ขอให้ข้อคิดไว้อย่างหนึ่งว่า คำว่า "จริง" นั้น จริงอย่างฉลาด อย่าจริงอย่างโง่ จริงที่ฉลาดนั้นคือ ๑. จริง ๒. มีประโยชน์ ๓. เป็นธรรม จริงใดที่จริงแต่ไม่มีประโยชน์ และไม่เป็นธรรม ไม่ต้องนำมาพูด ไม่ต้องนำมาใช้ อย่าจริงและตรงจนเดินชนเสา ต้องรู้จักอ้อมบ้าง ต้องจำไว้ว่าจริงอันใดที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมถึงจะนำมาปฏิบัติได้ จริงอันใดแม้จะจริง แต่ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรม ไม่ต้องนำมาใช้ ให้จำไว้อย่างนี้และข้อที่สำคัญที่สุดคือให้ถูกกาลเทศะด้วย

ประการที่สอง ถือตัว แต่ก่อนเรามีพ่อมีแม่ มีพี่มีน้อง ทำอะไรตามใจตัวเองได้ เพราะมีคนคอยดูแลว่ากล่าวตักเตือน แต่พอเรามาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันแล้ว หน้าที่ของพ่อแม่พี่น้องนั้นจะต้องลดลง เพราะเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว ต้องเตือนตัวของตัวเองได้

ตนของตนเตือนตนให้พ้นผิด
ตนเตือนจิตตนได้ใครจะเหมือน
ตนเตือนตนไม่ได้ใครจะเตือน
ตนแชเชือนใครจะช่วยให้ป่วยการ

เราต้องเตือนตนไว้เสมอว่า เราไม่ใช่ตัวคนเดียวแล้ว มีอะไรต้องแบ่งครึ่งไว้เสมอ เพื่อที่จะให้กับคนที่เกี่ยวข้องกับเรา แม้แต่การใช้อารมณ์ก็อย่าใช้ทั้งหมด ต้องใช้เพียงครึ่งเดียว สงวนไว้ครึ่งหนึ่ง ต้องคิดไว้ว่าขณะนี้เราไม่ใช่ตัวคนเดียวแล้ว มีอะไรก็ต้องคิดถึงคนที่อยู่ใกล้เคียงเราหรือคนที่อยู่ข้างหลังเราด้วย บางครั้งเราจะทำอะไรเมื่อคิดถึงคนข้างหลังแล้วเราก็จะไม่ทำ จึงเป็นเหมือนกุญแจหรือตัวยับยั้งให้เราหยุด ในเวลาที่จิตใจเราจะทำอะไรต่างๆ จิตใจของเราก็จะมีการยับยั้งชั่งใจได้ พิจารณาได้อย่างนี้ชื่อว่าถือตัว

ประการที่สาม กลัวผิด การอยู่ในสังคมผิดได้สามอย่าง หนึ่งผิดกฎหมายบ้านเมือง เวลาจำเป็นผิดก็ต้องผิด วันนี้มาก็ผิดกฎจราจร รถเลี้ยวไม่ได้ตามกฎ พูดให้ฟัง ผิดกฎหมายบางครั้งเราก็เลี่ยงได้ หลีกได้ สองผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ถ้าจำเป็นอาจละเว้นไปบ้างในขนบธรรมเนียมบางอย่าง ไม่ทำวันนี้ วันหน้าก็ทำได้ ไม่ทำปีนี้ปีหน้าก็ทำได้ แต่อย่าให้ถึงชาติหน้า สามผิดศีลธรรม บางครั้งจำเป็นผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งได้บ้างในบางข้อ นี่คือการอยู่ร่วมกันอย่างมี

หลักเกณฑ์ในสังคมปัจจุบัน แต่อีกอย่างหนึ่งที่ให้ผิดไม่ได้เลย คือ อย่าผิดใจกัน อยู่สองคนนี่ถ้าผิดใจกันแล้วมีปัญหา การที่จะอยู่กัน โดยไม่ให้ผิดใจกันก็จะต้องรู้จักใจของตนเองและใจของผู้อื่นด้วย ให้จิตใจของเราอยู่เหนืออารมณ์ อย่าให้อารมณ์อยู่เหนือจิตใจ ทำความเข้าใจว่า อารมณ์และจิตใจไม่ใช่เรื่องเดียวกัน อารมณ์ทำให้ใจเสีย ใจนั้นทำให้รู้จักคัดเลือกอารมณ์ เพราะฉะนั้นการทำให้ผู้มีความสำนึกกลัวความผิด อย่าให้ผิดใจอย่างเดียว ถ้าไม่ผิดใจแล้ว ใจก็ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ ใจของคนที่ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์แล้ว ก็ทำให้ชีวิตมีหลักเกณฑ์ และอยู่กันได้อย่างมีความสุข

ประการที่สี่ ให้จิตสะอาด เมื่อมีความสัตย์ซื่อ มีการถือตัว มีการกลัวผิด จิตก็สะอาด คำว่าจิตสะอาดนี่เป็นธรรมชั้นสูง แต่ในขั้นต้นก็ให้อยู่กันอย่างจิตสะอาด อย่าระแวงกัน เมื่อสงสัยก็ให้ถามให้ยอมรับ นี่เรียกว่าไม่หวาดไม่ระแวง ขั้นที่สองก็ให้รู้จักผิด รับผิด ไม่ระแวงก็ต้องทำใจให้กว้างด้วย อยู่ด้วยกันแต่ทำใจให้แคบนี่อยู่ด้วยกันยาก เราใจกว้าง ก็ต้องมีขอบเขตด้วย อย่าให้เอ็นดูเขาเอ็นเราขาด เรื่องครอบครัวนี่ต้องรู้จักมัธยัสถ์ กว้างแต่ก็มีขอบเขตพอประมาณต่อตนเอง ให้รู้จักพอดี ทุกอย่างนี่ให้เข้าใจ เข้าถึง และนำมาพัฒนา จึงขอมอบสองสิ่งนี้ไว้ให้คือ สติ และปัญญาไว้ให้คิด ส่วนปัญญาให้รู้จักตัดสินใจว่าอะไรควรไม่ควร บางครั้งเราเลือกได้ แต่ควรไม่ควรนั้นทำยากมาก ตราบใดเราถือคำว่าควรไม่ควร นำมาใช้แล้วชีวิตของเราก็

จะมีความสุขความเจริญ ในนามของพระสงฆ์ขอตั้งจิตอธิษฐานให้มีความสุขความเจริญ เจริญในสิ่งที่ต้องการเทอญ

สิริโภคานะมาสะโย

สิริคือมิ่งขวัญเป็นที่รวบรวมโภคทรัพย์ไว้

อุปกรณ์การบรรพชาอุปสมบทและคำสอนนาค

คุณสมบัติของผู้จะบวช

การบวช นับเป็นอุดมมงคลของชีวิต เป็นการยกระดับชีวิตและจิตใจให้สูงขึ้น เพราะฉะนั้น สิ่งเล็กๆ น้อยๆ บางอย่างถือว่ามีส่วนสำคัญในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม จะให้มาอยู่ในสมณเพศ การหละหลวมในการพิจารณาคุณสมบัติเบื้องต้นของ ผู้ที่จะมาบวชให้คนทั่วไปเขากราบไหว้นับถือ มีส่วนทำให้สถาบันศาสนาสั่นคลอน ดังจะเห็นได้จากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นว่า คนเคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญามาบวชเป็นพระแล้ว นอกจากจะไม่อยู่ในระเบียบวินัยแล้วยังก่อคดีอุกฉกรรจ์อีกจนได้

ผู้ที่จะได้รับอนุญาตให้บรรพชาอุปสมบทนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักเกณฑ์การคัดเลือกไว้เป็นอันมาก เท่าที่ถูกซักถามในพิธีการอุปสมบท มี ๑๓ ข้อ คือ

๑. ต้องไม่เป็นโรคเรื้อน

๒. ต้องไม่เป็นฝี

๓. ต้องไม่เป็นโรคกลาก

๔. ต้องไม่เป็นโรคมองคร่อ (โรคหลอดลมโป่งพอง)

๕. ต้องไม่เป็นโรคลมบ้าหมู

๖. ต้องเป็นมนุษย์

๗. ต้องเป็นผู้ชาย

๘. ต้องไม่เป็นทาสของใคร

๙. ต้องไม่มีหนี้สิน

๑๐. ต้องไม่เป็นข้าราชการ (ถ้าเป็นข้าราชการต้องมีหลักฐานว่า ได้รับอนุญาตจากทางราชการให้บวชได้)

๑๑. ต้องเป็นผู้ที่บิดามารดาอนุญาตแล้ว

๑๒. ต้องมีอายุครบ ๒๐ ปี

๑๓. มีบาตรจีวรครบบริบูรณ์

สิ่งต่างๆ ข้างต้นจะมีเขียนถามไว้ในใบสมัครขอบวช ซึ่งต้องไปเขียนที่วัดนั้นๆ

นอกจากนี้ ยังมีข้อบัญญัติคัดเลือกไว้อีกหลายประการ แยกออกเป็นหมวดใหญ่ได้ ๔ หมวด คือ

๑. **ต้องไม่บกพร่องทางเพศ** แบ่งออกเป็น ๒ คือ

๑.๑ บัณเฑาะก์ จำแนกออกเป็น ๓ คือ ชายที่มีราคะแรงกล้า ๑ ชายที่ถูกตอน ๑ และผู้ที่เป็นกะเทยมาแต่กำเนิด

๑.๒ อุภโตพยัญชนก หมายความว่า เป็นได้ทั้งสองเพศ คือชายและหญิงในบุคคลคนเดียว

๒. **ต้องไม่เคยทำความผิดร้ายแรงต่อพระศาสนา** แบ่งออกได้ ๗ ประการ คือ

๒.๑ คนที่เคยฆ่าพระอรหันต์

๒.๒ คนที่เคยทำร้ายภิกษุณี

๒.๓ คนที่เคยปลอมบวช

๒.๔ คนที่เคยบวชเป็นภิกษุแล้ว ภายหลังไปเข้าลัทธิศาสนาอื่น แม้จะเปลี่ยนใจกลับมาขอบวชอีก ก็บวชไม่ได้

๒.๕ คนที่เคยบวชเป็นพระภิกษุ และต้องอาบัติปาราชิก

๒.๖ คนที่เคยเป็นพระภิกษุและทำสังฆเภท

๒.๗ คนที่เคยทำร้ายพระพุทธเจ้าถึงห้อพระโลหิต

๓. ต้องไม่เคยทำความผิดร้ายแรงต่อผู้ให้กำเนิดแก่ตน หมายถึง คนที่เคยฆ่าบิดามารดา ถึงจะรู้สึกบาปกรรมอันยิ่งใหญ่ภายหลังและจะขอบวชก็บวชไม่ได้

๔. ต้องไม่มีร่างกายบกพร่อง แบ่งออกได้ ๖ ประการ คือ

๔.๑ ผู้ที่มีโรคที่อาจจะติดต่อกันได้ คือ โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคมองคร่อ โรคลมบ้าหมู และโรคติดต่ออื่นๆ

๔.๒ คนที่มีอวัยวะบกพร่อง เช่น มือขาด เท้าขาด

๔.๓ คนที่เกิดมาไม่สมประกอบ เช่น นิ้วมือติดกันเป็นแผ่น

๔.๔ คนพิการ เช่น ตาบอด

๔.๕ คนทุรพล คือ ไม่มีกำลัง เช่น ชรามากเกินไป สังขารง่อนแง่นใกล้ถึงความแตกดับอยู่แล้ว

๔.๖ คนเคยถูกอาชญาหลวง ถึงกับมีแผลหรือเครื่องหมายติดตัวอยู่ เช่น เคยถูกเฆี่ยนจนหลังลาย

การเตรียมตัวเมื่อคิดจะบวช

ผู้จะบวชเรียกว่า อุปสัมปทาเปกขะ หรือ นาค ซึ่งต้องท่องคำบาลีหรือที่เรียกกันว่าขานนาคให้คล่องเพื่อใช้ในพิธี โดยต้องฝึกซ้อมกับพระอาจารย์ให้คล่องก่อนทำพิธีบวช เพื่อจะได้ไม่เคอะเขิน นอกจากนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ ต้องคิด ต้องเตรียมตัว และทำเมื่อคิดจะบวช อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าจะต้องทำทั้งหมดเพราะว่าทั้งนี้ให้คำนึงถึงความเหมาะสม และกำลังทรัพย์ด้วย ขั้นตอนบางอย่างไม่จำเป็นต้องมีก็ได้

-เครื่องอัฏฐบริขาร

-ของที่ต้องใช้ในการบวช

-คำขอขมาเพื่อลาบวช

-การบวชนาค แห่นาค

เครื่องอัฏฐบริขารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ควรมีหรือจำเป็นต้องใช้ ได้แก่

๑. เครื่องอัฏฐบริขาร (บริขาร ๘) คือ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกน เข็มเย็บผ้า ประคดเอว ผ้ากรองน้ำ

๒. บาตร แบบมีเชิงรองพร้อมด้วยฝา ถลกบาตร สายโยง

๓. มีดโกนพร้อมทั้งฝัก หินสำหรับลับ

๔. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย

๕. เครื่องกรองน้ำ

๖. อาสนะ เสื่อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง

๗. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า

๘. โคมไฟฟ้า หรือตะเกียง ไฟฉาย นาฬิกาปลุก

๙. สำรับ ปิ่นโต คาว หวาน จานข้าว ช้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ

๑๐. ที่ต้มน้ำ กาต้มน้ำ กาชงน้ำร้อน ถ้วยน้ำร้อน เหยือกน้ำ แก้วน้ำเย็น กระติกน้ำแข็ง และกระติกน้ำร้อน

๑๑. ขันอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระดาษชำระ และกระโถน

ข้อที่ ๑-๕ เรียกว่า อัฏฐบริขาร ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดเสียมิได้ นอกจากนั้นก็แล้วแต่ความจำเป็นในแต่ละแห่งและกำลังทรัพย์

คำขอขมาบิดา มารดา และญาติผู้ใหญ่เพื่อลาบวช

"กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่ข้าพเจ้าได้เคยประมาทล่วงเกินท่านต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ทั้งตั้งใจก็ดี มิได้ตั้งใจก็ดี ขอให้ท่านจงอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้า นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อความบริสุทธิ์แห่งเพศพรหมจรรย์"

การบวชนาคและแห่นาค

การจัดกระบวน นำนาคประทักษิณ คือเวียนข้างขวา ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

-ของถวายพระอุปัชฌาย์ คู่สวด

-ไตรครอง ซึ่งมักจะอุ้มโดยมารดาหรือบุพการีของผู้บวช (มีสัปทนกั้น)

-ดอกบัว ๓ ดอก ธูป ๓ ดอก เทียน ๒ เล่ม ให้ผู้บวชพนมมือถือไว้ (มีสัปทนกั้น)

-บาตร และตาลปัตร จะถือและสะพายโดยบิดาของผู้บวช

-ของถวายพระอันดับ

-บริขารและเครื่องใช้อย่างอื่นของผู้บวช

เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้ว ก่อนเคลื่อนขบวนเข้าสู่พระอุโบสถ เวียนขวารอบนอกขันธสีมา จนครบ ๓ รอบ ก่อนจะเข้าพระอุโบสถ ก็ต้องวันทาเสมาหน้าอุโบสถเสียก่อนว่า **วันทามิ อาราเม พัทธะเสมายัง โพธิรุกขัง เจติยัง สัพพะ เม โทสัง ขะมะถะ เม ภันเต** (บางแห่งไม่มีการวันทาเสมาก็ได้) เมื่อเสร็จแล้วก็โปรยทาน ก่อนเข้าสู่พระอุโบสถ โดยให้เดินนำมารดาบิดาก้าวข้ามธรณีประตูพระอุโบสถ เสร็จแล้ว ผู้บวชก็ไปกราบพระประธานด้านข้างพระหัตถ์ขวาขององค์พระ แล้วกลับมานั่งท้ายอาสนะสงฆ์ชั้นล่าง บนเสื่อหรือพรมที่ปูไว้ รับไตรครองจากมารดาบิดา ถือผ้าไตรเดินเข้ามาหา พระอุปัชฌาย์ จากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวช

๑. เปล่งวาจาถึงสรณะและขอบรรพชา

รับผ้าไตรอุ้มประนมมือแล้ว เดินเข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรประนมมือเปล่งวาจาขอบรรพชาว่า

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิบบุ๊ตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปับบัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะดัง.

ดุ๊ติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิบบุ๊ตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปับบัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะดัง.

ตะติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิบบุ๊ตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คัจฉามิ, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ภะคะวะโต, ธัมมะวินะเย ปับบัชชัง, ละเภยยัง อุปะสัมปะดัง.

อะหัง ภันเต, ปับบัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ, วัตถานิ คะเหตตะวา, ปับบาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาดายะ.

ดุ๊ติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปับบัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ, วัตถานิ คะเหตตะวา, ปับบาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาดายะ.

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปับบัชชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ, วัตถานิ คะเหตตะวา, ปับบาเชถะ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาดายะ.

หมายเหตุ ถ้าบวชเป็นสามเณรให้ละคำว่า **ละเภยยัง อุปะสัมปะดัง** พระอุปัชฌาย์รับเอาผ้าไตรจากผู้บวชวางไว้ตรงหน้าตัก และกล่าวสอนนาค ต่อไปนี้

คำสอนนาค[๑]

บัดนี้เธอมาขอบรรพชาอุปสมบท คือมาขอบวชในพระพุทธศาสนา มายอมที่จะประพฤติกายวาจาใจให้เป็นไปตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งไว้ ด้วยความมุ่งหมายเพื่อจะมาอบรมตนให้สมบูรณ์ ด้วยศีลธรรมอันดีงามในเบื้องต้นแห่งการบวช จงปลูกศรัทธาความเชื่อ และปสาทะ ความเลื่อมใส ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา และทรงพระอนุญาตการบรรพชาอุปสมบทไว้ การที่จะปลูกศรัทธาความเชื่อและปสาทะความเลื่อมในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นั้น จะต้องศึกษาให้รู้ให้เข้าใจว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระคุณความดีอย่างไรก่อน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระคุณหาที่สุดมิได้ ไม่มีใครที่จะสามารถพรรณนาพระคุณของพระพุทธเจ้าให้หมดสิ้นได้ ก็แต่ว่าพระคุณทั้งหลายจะมีมากมายสักเท่าใดๆ ก็ตาม พระคุณเหล่านั้น เมื่อจะกล่าวโดยสรุปแล้ว ย่อมรวมลงอยู่ในพระคุณทั้ง ๓ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

อาการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระปรีชาฉลาดสามารถรอบรู้ทั้งส่วนเหตุส่วนผล ทั้งส่วนที่ควรละและควรเจริญ ตลอดถึงได้ตรัสรู้อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ตามลำพังพระองค์เอง โดยมิได้มีครูบาอาจารย์สั่งสอน นี้เป็นส่วนพระปัญญาคุณ

---

[๑] สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร)

อาการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระหฤทัยสะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองน้อยใหญ่ กิเลสเครื่องเศร้าหมองน้อยใหญ่ ไม่มีในพระหฤทัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นวิสุทธิธรรมสันตาโน มีพระสันดานสมบูรณ์ด้วยพระธรรมอันบริสุทธิ์ นี้เป็นส่วนพระบริสุทธิคุณ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ หวังที่จะให้สัตว์ทั้งหลายพ้นจากทุกข์ จึงได้แสดงธรรมคำสั่งสอนของพระองค์โปรดประชุมชน โดยมิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบาก ตลอดพระชนม์ชีพ เป็นเวลาถึง ๔๕ พรรษา แม้ในเวลาใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ยังทรงแสดงธรรมะคำสั่งสอนของพระองค์ โปรดสุภัททะปริพพาชก ให้ได้รู้ตามเห็นตามเป็นปัจฉิมสาวก เป็นพระสาวกทันเห็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้เป็นส่วนแห่งพระมหากรุณาธิคุณ

ท่านผู้สมบูรณ์ด้วยพระคุณทั้งสาม คือพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ชื่อว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แปลว่า ผู้รู้ดีรู้ชอบ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ดีรู้ชอบ ดังนี้แล้ว จึงทรงแสดงธรรมะคำสั่งสอนของพระองค์โปรดประชาชน ธรรมะคำสั่งสอนของพระองค์ ก็ได้แก่พระปริยัติธรรม ที่ชื่อว่าปริยัติธรรม เพราะเป็นข้อที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติดำเนินตาม ให้รู้ให้เข้าใจ พระปริยัติธรรมนั้น ส่องข้อเป็นสามชั้น คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

การรักษากายวาจาให้สะอาดเรียบร้อย ปราศจากโทษหยาบๆ ได้ชื่อว่า ศีล การรักษาจิตให้สงบ ไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่างๆ ได้ชื่อว่า สมาธิ การทำจิตให้เห็นถูกเห็นตรง เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น ได้ชื่อว่า ปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งสามนี้ เป็นปฏิปัตติธรรม คือธรรมที่ควรปฏิบัติตาม เมื่อปฏิบัติแล้วได้ ประสบผลอันใด เช่น มีศีล กาย วาจา ก็สะอาด มีสมาธิ จิตใจก็สงบ มีปัญญา ก็เกิดความรู้สว่างไสว ตลอดถึงบรรลุมรรคผลนิพพานอันใด นั้นชื่อว่าปฏิเวธธรรม ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ทั้งสามนี้ เป็นธรรมะ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เรียกโดยย่อว่า พระธรรม

พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในที่ชั่ว ผู้ใดมายอมตัว อยู่ใต้อำนาจพระธรรม พระธรรมก็จะปกปักรักษาผู้นั้นไม่ให้ตกต่ำ

ให้ได้บรรลุถึงความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป ก็แต่ว่าพระ ธรรมจะมีปรากฏถึงกาลบัดนี้ ก็เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ทรงรักษาไว้

หมู่ชนผู้ฟังคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติตาม จนสามารถละกิเลสได้โดยเอกเทศบ้าง โดยสิ้นเชิงบ้าง เรียกชื่อตาม คุณสมบัติที่ท่านละกิเลสนั้นๆ ได้ว่า พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ นี้เป็นพระอริยสงฆ์ พระอริยสงฆ์นั้น ท่านเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร และ ร่วมฉันทะอัธยาศัยกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกาศเผยแผ่พระ พุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงดำรงมาจนถึงทุกวันนี้

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นรตนะอันประเสริฐ ให้เกิดความยินดีแก่ผู้นับถือพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ขอเธอซึ่งเข้ามาขอบรรพชาอุปสมบทในวันนี้ จงอธิษฐานจิตถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ** ข้าพเจ้าถึงพระธรรม ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เมื่อได้ถึงพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง ที่นับถือดังนี้แล้ว ก็ควรแก่การบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

อนึ่งพึงรู้ประโยชน์แห่งการบวช การบวชเมื่อกล่าวประโยชน์โดยตรง ก็เพื่อจะปลีกกาย ปลีกใจ เข้ามาอยู่ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เพราะเป็นฆราวาส มีกิจ มีกังวล มีอาลัย มีห่วงใยมาก เป็นที่ตกมาแห่งละอองธุลีคือกิเลส ฝ่ายการบวชเป็นโอกาสว่าง เมื่อบวชแล้ว จะได้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังกล่าวแล้ว ศีล จะมีแก่ผู้บวชเป็นภิกษุ ก็ด้วยบรรพชาอุปสมบทนี้ เมื่อทำถูกทำชอบ ผู้บวชก็มีศีลสมบูรณ์ สำหรับสมาธิจะมีจะเป็นขึ้นได้ ก็ด้วยทำใจให้ตั้งอยู่ในอารมณ์อันเดียว ซึ่งเรียกว่ากัมมัฏฐาน

ต่อไปนี้ จงตั้งใจเรียนกัมมัฏฐานบทหนึ่ง เพื่อทำใจให้สงบเป็นอารมณ์ของใจ จงตั้งใจว่าตามไปโดยบทบาลี ดังต่อไปนี้

เกสา, โลมา, นขา, ทนฺตา, ตโจ, ตโจ, ทนฺตา, นขา, โลมา, เกสา พึงทราบเนื้อความ เกสา ได้แก่ผม โลมา ได้แก่ขน นขา ได้แก่เล็บ ทนฺตา ได้แก่ฟัน ตโจ ได้แก่หนัง ให้ว่าโดยอนุโลมและปฏิโลมกลับไปกลับมา จนชำนิชำนาญคล่องปากคล่องใจ สิ่งทั้ง ๕ ประการนี้เรียกว่า **ตจปัญจกกัมมัฏฐาน** แปลว่า **กัมมัฏฐานมีหมวดห้า มีหนังเป็นที่ห้า** หรือเรียกว่า **มูลกัมมัฏฐาน คือ กัมมัฏฐานดั้งเดิม** ที่พระอุปัชฌายะมอบให้ผู้เข้ามาขอบรรพชาอุปสมบท สำหรับเป็นเครื่องปราบปรามกิเลสมาร ซึ่งเข้ามากระทบรบกวนใจ ในเบื้องต้น สอนให้บริกรรมทั้งอนุโลมและปฏิโลมว่า **เกสา, โลมา, นขา, ทนฺตา, ตโจ, ตโจ, ทนฺตา, นขา, โลมา, เกสา** ว่ากลับไปกลับมาดังนี้บ่อยๆ สม่ำเสมอมากครั้งจิตก็จะดิ่งแน่วแน่เป็นสมาธิ ถ้ายังไม่ได้สมาธิ ท่านก็สอนให้พิจารณาถึงสิ่งทั้งห้าประการนั้นว่า โดยสี โดยสัณฐาน โดยกลิ่น โดยที่เกิด ที่อยู่ ว่าถึงสี ก็ไม่งาม ว่าถึงสัณฐาน คือรูปร่างก็ไม่น่ารัก ว่าถึงกลิ่นก็เหม็น ว่าถึงที่เกิดที่อยู่ ก็ชุ่มแช่อยู่ด้วย ปุพโพโลหิต ฉะนั้นจึงต้องชำระสะสางทุกวันทุกเวลา เว้นแม้เพียงเวลาเดียว ความโสโครกความปฏิกูล ก็จะปรากฏ ให้กำหนดสัญญาอันนั้น เพ่งอยู่ที่สัญญาอันนั้น ก็จะได้สมาธิ อาศัยจิตที่เป็นสมาธิพิจารณาสภาวธรรมก็จะเห็นว่า สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ความเห็นนี้เป็นตัวปัญญา

ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ นี้ เป็นไตรสิกขา ผู้เข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา จะต้องศึกษาและปฏิบัติตาม การปฏิบัติตามไตรสิกขา ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำเร็จเป็นบุญเป็นกุศล เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ขอเธอซึ่งเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในวันนี้ จงตั้งใจตั้งแต่บัดนี้ว่า เราบวชแล้วจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติ ให้การปฏิบัติของเราดำเนินไปตามไตรสิกขาดังกล่าวแล้ว การปฏิบัติตามไตรสิกขาเป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นการปฏิบัติให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส มารดาบิดาวงศาคณาญาติ ได้เห็นการปฏิบัติของเราเรียบร้อยสง่างาม เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส ท่านก็ได้บุญ เราผู้บวชเองก็ได้บุญ และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาดังกล่าวแล้ว

บัดนี้จะมอบผ้ากาสายะให้ เพื่อบวชเป็นสามเณรตามพระพุทธานุญาต (อุปัชฌาย์จะดึงผ้าอังสะออกจากผ้าไตรแล้วบอกวิธีนุ่งห่มผ้าให้ดังนี้) จงถือผ้ากาสายะเหล่านี้ออกไป จับสบงคลี่ออกโอบตัวเข้ามา จับมุมทั้งสองให้เสมอกัน ม้วนซ้ายเข้ามา นุ่งให้เป็นปริมณฑล เบื้องล่างปกเข่าเพียงครึ่งแข้ง เบื้องบนปิดสะดือ คาดประคดเอว จับจีวรคลี่ออกโอบตัวเข้ามา จับมุมทั้งสองให้เสมอกัน ม้วนซ้ายเข้ามา ห่มให้เป็นปริมณฑล เบื้องล่างเสมอสบง เบื้องบนปิดบ่าซ้าย เปิดบ่าขวา แล้วพาดสังฆาฏิ เข้ามาไหว้เท้าพระสงฆ์ ขอสรณคมน์และศีล เพื่อสำเร็จสามเณรบรรพชาตามพระพุทธานุญาต ฯ

ครั้นสอนแล้วพระอุปัชฌาย์ขอมอบผ้าไตรให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้าครบไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วเข้าไปหาพระอาจารย์ที่ท้ายอาสนะสงฆ์ รับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้

ขอสรณะและศีล

อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ

ดุ๊ติยัมปิ อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, สะระณะสีลัง ยาจามิ.

เมื่อพระอาจารย์สอนนำ และนำว่าสรณะและศีล ตั้งแต่คำนมัสการ (นโม) พึงตั้งใจฟังคำสอนและว่าตาม ไปโดยลำดับ ดังนี้

เมื่อผู้จะบวชว่าอาราธนาศีลจบแล้ว เราสอนว่า “จงตั้งใจนอบน้อม พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วว่าตามต่อไป” ว่า **นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, อะระหะโต สัมมาสัมบุ๊ด ธัสสะ.** (ว่า ๓ จบ)

พระอาจารย์กล่าวว่า **เอวัง วะเดหิ** (จงว่าอย่างนี้)

พึงรับว่า **อามะ ภันเต** (ขอรับ เจ้าข้า)

แล้วสอนว่า "จงตั้งใจถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งที่ระลึก" (แล้วว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ) "จงตั้งใจถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึก" (แล้วว่า ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ) "จงตั้งใจถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก" (แล้วว่า สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ) "จงตั้งใจระลึกความตามไปโดยลำดับ" (แล้วว่า ทุติยมฺปิ ฯเปฯ เป็นลำดับไป)

ต่อไปพึงว่าตามไปทีละบท

บุ๊ดธัง สะระณัง คัจฉามิ,
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ,
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.
ดุ๊ติยัมปิ บุ๊ดธัง สะระณัง คัจฉามิ,
ดุ๊ติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ,
ดุ๊ติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.
ตะติยัมปิ บุ๊ดธัง สะระณัง คัจฉามิ,
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ,
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ.

ต่อจาก **สรณคมนํ นิฏฺฐิตํ** ว่าดังนี้

พึงรับว่า **อามะ ภันเต**

"สามเณรบรรพชา สำเร็จด้วยสรณคมน์เพียงเท่านี้ สามเณรนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตให้สมาทานสิกขาบท ๑๐ ประการ จงตั้งใจว่าตามไปโดยบาลีดังนี้" (แล้วว่า ปาณาติปาตา เวรมณี ฯเปฯ สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ)

ต่อไปพึงตั้งใจรับศีลไปทีละสิกขาบท

(๑) ปาณาติปาตา เวระมะณี

(๒) อะดินนาดานา เวระมะณี

(๓) อะบะระหะมะจะริยา เวระมะณี

(๔) มุสาวาดา เวระมะณี

(๕) สุราเมระยะมัชชะปะมาดัฏฐานา เวระมะณี

(๖) วิกาละโภชะนา เวระมะณี

(๗) นัจจะ คีตะ วาดิตะ วิสูกะดัสสะนา เวระมะณี

(๘) มาลา คันธะ วิเลปะนะ ธาระณะ มัณด๊ะนะ วิภูสะ นัฏฐานา เวระมะณี

(๙) อุจจาสะยะนะ มะหาสะยะนา เวระมะณี

(๑๐) ชาตะรูปะระชะตะ ปะฏิคคะหะณา เวระมะณี ฯ

อิมานิ ด๊ะสะสิกขาปะดานิ สะมาดิยามิ. (ว่า ๓ หน)

เสร็จแล้ว รับบาตรอุ้มเข้าไปหา พระอุปัชฌาย์ในที่ประชุมสงฆ์ วางไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือกล่าว ดังนี้

อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

ดุ๊ติยัมปิ อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิ

อุปัชฌาโย เม ภันเต โหหิ. (ว่า ๓ หน)

พระอุปัชฌายะ กล่าวว่า

โอปายิกัง (รับว่า) **สาธุ ภันเต,**

ปะฏิรูปัง (รับว่า) **สาธุ ภันเต**

ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ (รับว่า) **สาธุ ภันเต,**

แต่นั้นพึงกล่าวรับเป็นภารธุระในท่านต่อไป ว่าดังนี้

อัชชะ ตัคเคดานิ เถโร, มัยยัง ภาโร, อะหัมปิ เถรัสสะ ภาโร. (ว่า ๓ หน)

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์พึงบอกแก่สามเณรผู้เป็นอุปสัมปทาเปกขะคือผู้มุ่งอุปสมบทว่า บัดนี้พระสงฆ์จะทำอุปสมบทกรรม คือสวดประกาศกันและกัน ยกตัวเธอขึ้นเป็นอุปสัมบันภิกษุในพระพุทธศาสนา ในกรรมวาจาสวดประกาศนั้น จะต้องออกชื่อผู้อุปสมบทด้วย ออกชื่อพระอุปัชฌายะด้วย เพราะเหตุนั้น เมื่อท่านถามว่า **กินนาโมสิ เธอชื่ออะไร** พึงหมายเอาชื่อของเธอ แล้วตอบว่า **อะหัง ภันเต** .... **นามะ ข้าพเจ้าชื่อว่า**.......... เมื่อท่านถามชื่อพระอุปัชฌายะว่า **โก นามะ เต อุปัชฌาโย พระอุปัชฌายะของเธอชื่ออะไร** พึงหมายถึงพระอุปัชฌายะ (คือตัวข้าพเจ้า) แล้วพึงตอบว่า

อุปัชฌาโย เม ภันเต อายัสมา[๑]..........**นามะ พระอุปัชฌายะของข้าพเจ้าชื่อว่า**.........

---

[๑] อ่านว่า อา-ยัส-สะ-หมา

เมื่อท่านจะบอกบาตร จีวร อันเป็นสมณบริขารที่สอดสวมอยู่ในกายด้วยมคธภาษาว่า สิ่งนี้ ชื่อนี้ๆ พึงรับว่า **อามะ ภันเต** แล้วจำชื่อนั้นๆ ไว้ใช้ในอธิษฐานกิจต่อไป

ในลำดับนั้น พระอาจารย์ผู้จะสวดกรรมวาจา พึงเอาบาตรมีสายโยคคล้องตัวอุปสัมปทาเปกขะ สะพายแล่งทางบ่าซ้าย ยังตัวบาตรให้อยู่ตรงหลัง แล้วบอกบาตร จีวร และอุปสัมปทาเปกขะพึงรับคำดังนี้

อะยันเต ปัตโต รับว่า **อามะ ภันเต**

อะยัง สังฆาฏิ รับว่า **อามะ ภันเต**

อะยัง อุตตะราสังโฆ รับว่า **อามะ ภันเต**

อะยัง อันตะระวาสะโก รับว่า **อามะ ภันเต**

ต่อแต่นั้น พระอาจารย์พึงสั่งอุปสัมปทาเปกขะให้ออกไปยืนข้างนอก ด้วยคำว่า **คัจฉะ อะมุมหิ โอกาเส ติฏฐาหิ** (จงไปยืน ณ โอกาสโน้น) ก็พึงออกไปตามที่ท่านสั่ง โดยไม่ต้องกล่าวคำใดๆ **อุปสัมปทาเปกขะพึงถอยหลังออกไปพอสมควรแล้วลุกยืนหันหน้าเดินออกไป ยืนห่างจากหัตถบาสสงฆ์ตั้งแต่ ๑๒ ศอก ออกไป หันหน้าเข้ามาทางสงฆ์ประนมมือ ยืนที่ไหน ห่างเท่าไรพอดี อาจรู้ง่ายด้วยเขาปูผ้าไว้สำหรับพระอาจารย์ออกไปสอน ยืนทำผ้าไว้ข้างหน้า กะระยะว่าเมื่อพระอาจารย์ออกไปยืนบนผ้าแล้ว จักได้หัตถบาส คือห่างกันระยะ ๑ ศอก พึงระวังอย่าเดินเหยียบผ้าไป พึงหลีกอ้อมไป อย่ายืนบนผ้า**

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงกราบพระรัตนตรัย ๓ หน แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งคำนมัสการ ตั้งนโม ๓ จบแล้ว

นั่งราบ ประนมมือสวดกรรมวาจา สมมติตนเป็นผู้สอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะ ดังนี้

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยํ.

บทว่า "อิตฺถนฺนาโม" "ผู้มีชื่อนี้" นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของอุปสัมปทาเปกขะ บทว่า "อิตฺถนฺนามสฺส" ของ (ท่าน) "ผู้มีชื่อนี้" นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของพระอุปัชฌายะ ตัวอย่างอุปสัมปทาเปกขะ ชื่อสุภัททะ พระอุปัชฌายะ ชื่อมนุสสนาคะ พึงเปลี่ยนว่า "สุภทฺโท อายสฺมโต มนุสฺสนาคสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข" แปลว่า "สุภัททะ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านมนุสสะนาคะ" และบทว่า "อิตฺถนฺนามํ" ก็พึงเปลี่ยนตามชื่ออุปสัมปทาเปกขะ ตัวอย่าง "อหํ สุภทฺทํ อนุสาเสยฺยํ" แปลว่า "ข้าพเจ้าจะพึงสอนซ้อมสุภัททะ" ในกรรมวาจาต่อไป พึงรู้จักเปลี่ยนให้ถูกฐานโดยนัยนี้

แต่นั้น พระอาจารย์ถึงออกจากสังฆสันนิบาตไปยืนหน้าอาสนะที่ปูไว้นั้น พึงสอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะ ดังนี้

สุณสิ๊ อิตฺถนฺนาม, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล. ยํ ชาตํ ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺฉนฺเต, สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ. อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ. มา โข วิตฺถาสิ. มา โข มงฺกุ อโหสิ. เอวนฺตํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ. สนฺติ๊ เต เอวรูปา อาพาธา ?

กุฏฐัง (โรคเรื้อน) ตอบว่า **นัตถิ ภันเต**

คัณโฑ (ฝี) ตอบว่า **นัตถิ ภันเต**

กิลาโส (กลาก) ตอบว่า **นัตถิ ภันเต**

โสโส โรคมองคร่อ (โรคหลอดลมโป่งพอง)

ตอบว่า **นัตถิ ภันเต**

อะปะมาโร (ลมบ้าหมู) ตอบว่า **นัตถิ ภันเต**

มนุสโสสิ๊ (เป็นมนุษย์หรือ) ตอบว่า **อามะ ภันเต**

ปุริโสสิ๊ (เป็นชายหรือ) ตอบว่า **อามะ ภันเต**

ภุชิสโสสิ๊ (เป็นไทย ไม่ใช่ทาสหรือ) ตอบว่า **อามะ ภันเต**

อะนะโณสิ๊ (หาหนี้สินมิได้หรือ) ตอบว่า **อามะ ภันเต**

นะสิ๊ ราชภโฏ (มิใช่ราชภัฏ คือข้าราชการหรือ)

ตอบว่า **อามะ ภันเต**

อะนุญญาโตสิ๊ มาตาปิตูหิ (มารดาบิดาอนุญาตแล้วหรือ)

ตอบว่า **อามะ ภันเต**

ปะริปุณณะวีสะติ วัสโสสิ๊ (มีอายุครบยี่สิบปีแล้วหรือ)

ตอบว่า **อามะ ภันเต**

ปะริปุณณันเต ปัตตะจีวะรัง (บาตรจีวรมีครบแล้วหรือ)

ตอบว่า **อามะ ภันเต**

กินนาโมสิ[๑] (เจ้าชื่ออะไร)

ตอบว่า **อะหัง ภันเต**..........**นามะ**

โก นามะ เต อุปัชฌาโย (พระอุปัชฌายะของเจ้าชื่อไร)

ตอบว่า **อุปัชฌาโย เม ภันเต อายัสมา**..........**นามะ**

ครั้นสอนซ้อมแล้ว พระอาจารย์พึงกลับเข้ามาในสังฆสันนิบาต กราบลงหนหนึ่ง นั่งราบประนมมือ สวดกรรมวาจาขอเรียกอุปสัมปทาเปกขะเข้ามา ว่าดังนี้

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. อนุสิฏฺโจ โส มยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนาโม อาคจฺเฉยฺย.

พระอาจารย์พึงหันหน้าออกไปทางอุปสัมปทาเปกขะ เรียกมาด้วยคำว่า **"อาคจฺฉาหิ" "เจ้าจงมา"**

ในลำดับนั้น อุปสัมปทาเปกขะพึงเข้าไปในสังฆสันนิบาต กราบสงฆ์ ๓ หน ตรงหน้าพระอุปัชฌายะ พระอาจารย์หรือภิกษุอื่นพึงจับสายโยคบาตรไว้ เพื่อบาตรไม่โขกอุปสัมปทาเปกขะ แล้วพึงนั่งคุกเข่าประนมมือ เปล่งวาจาขออุปสมบท ว่าดังนี้

---

[๑] หมายเหตุ ผู้บวชจะต้องทราบชื่อทางพระ (ฉายา) ที่พระอุปัชฌาย์ตั้งให้ใหม่ก่อนวันบวช และจะต้องจำชื่อพระอุปัชฌาย์ให้ได้ด้วย

สังฆัม ภันเต อุปะสัมปะทัง ยาจามิ,

อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

ดุ๊ติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ,

อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

ตะติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามิ,

อุลลุมปะตุ มัง ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะพึงกล่าวเผดียงสงฆ์เพื่อซักถามอันตรายิกธรรม กะอุปสัมปทาเปกขะ ดังนี้

อิทานิ โข อาวุโส อยํ..........นาม สามเณโร มม อุปสมฺปทาเปกฺโข อุปสมฺปทํ อากงฺขมาโน สงฺฆํ ยาจติ. อหํ สพฺพมิมํ สงฺฆํ อชฺเฌสามิ, สาธุ อาวุโส สพฺโพยํ สงฺโฆ อิมํ..........นาม สามเณรํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา, ตตฺถ ปตฺตกลฺลตํ ญตฺวา ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน อกุปฺเปน ฐานารเหน อุปสมฺปาเทมาติ กมฺมสนฺนิฏฺฐานํ กโรตุ.

ถ้ามีภิกษุแก่พรรษากว่าอยู่ในสังฆนิบาต พึงว่า "ภนฺเต" แทน "อาวุโส"

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงสวดสมมติตนแล้ว ถามอันตรายิกธรรม ว่าดังนี้

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยํ. สุณสิ๊ อิตฺถนฺนาม. อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล. ยํ ชาตํ ตํ ปุจฺฉามิ. สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ. อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ. สนฺติ๊ เต เอวรูปา อาพาธา ?

ต่อนี้พึงระบุถามตั้งแต่ "กุฏฺฐํ" จนถึง "โก นาม เต อุปชฺฌาโย" เหมือนหนหลัง อุปสัมปทาเปกขะก็พึงตอบอย่างนั้น

ครั้นสอบถามอันตรายิกธรรมแล้ว พึงสวดกรรมวาจาอุปสมบท ในลำดับไป ว่าดังนี้

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม. อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ. ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ. อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ. สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทยฺย, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. เอสา ญตฺติ,

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม. อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ. ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนาโม สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส

อุปสมฺปทา, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส น ขมติ. โส ภาเสยฺย,

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม. อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข. ฯเปฯ โส ภาเสยฺย,

ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ฯเปฯ โส ภาเสยฺย,

อุปสมฺปนฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. ขมติ สงฺฆสฺส. ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

ในคำบาลีที่ลง ฯเปฯ หมายละความไว้ จงสวดให้เต็ม วาจาแรกเรียกญัตติ คือ คำนัด วาจาอีกสาม เรียกอนุสาวนา คือคำประกาศ ต้องสวดให้เต็ม ทำบกพร่องไม่ได้ เพราะอุปสมบทต้องทำด้วยญัตติจตุตถกรรม.

ถ้าจะให้บรรพชาและอุปสมบทพร้อมกันคราวละ ๒ รูปหรือ ๓ รูป พึงให้ขอบรรพชาพร้อมกัน ให้รับสรณคมน์และศีลแยกกัน ให้ขอนิสัยคราวละรูป บอกบาตรจีวร สอนซ้อม และถามอันตรา-ยิกธรรมคราวละรูป ขออุปสมบทพร้อมกัน สวดกรรมวาจา ทุกอย่างในคราวเดียวกัน จักแสดงกรรมวาจาอุปสมบท ๒ รูป ใช้ชื่อประกอบไว้เป็นตัวอย่าง

อุปสัมปทาเปกขะ ชื่อ ปุณณะ รูป๑ สุภะ รูป๑ อุปัชฌายะชื่อสุนทราภะ.

คำสวดสมมติและคำสอนซ้อม

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ปุณฺโณ จ สุโภ จ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ ปุณฺณญฺจ สุภญฺจ อนุสาเสยฺยํ.

สุณสิ๊ ปุณฺณ, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล. ฯเปฯ โก นาม เต อุปชฺฌาโย. สุณสิ๊ สุภ, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล ฯเปฯ โก นาม เต อุปชฺฌาโย.

คำสวดเรียกอุปสัมปทาเปกขะเข้ามา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ปุณฺโณ จ สุโภ จ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. อนุสิฏฺฐา เต มยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, ปุณฺโณ จ สุโภ จ อาคจฺเฉยฺยุํ.

คำเรียกว่า **“อาคจฺฉถ”**

คำขออุปสมบทพร้อมกัน

สังฆัม ภันเต อุปะสัมปะทัง ยาจามะ,

อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

ดุ๊ติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามะ,

อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

ตะติยัมปิ ภันเต, สังฆัง อุปะสัมปะทัง ยาจามะ,

อุลลุมปะตุ โน ภันเต, สังโฆ อะนุกัมปัง อุปาดายะ,

คำสมมติและคำถามอันตรายิกธรรม

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยญฺจ ปุณฺโณ อยญฺจ สุโภ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ ปุณฺณญฺจ สุภญฺจ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยํ.

คำสวดอุปสมบท

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยญฺจ ปุณฺโณ อยญฺจ สุโภ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ปริสุทฺธา อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ. ปริปุณฺณมิเมสํ ปตฺตจีวรํ. ปุณฺโณ จ สุโภ จ สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจนฺติ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ. สงฺโฆ ปุณฺณญฺจ สุภญฺจ อุปสมฺปาเทยฺย, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. เอสา ญตฺติ,

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยญฺจ ปุณฺโณ อยญฺจ สุโภ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ปริสุทฺธา อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ. ปริปุณฺณมิเมสํ ปตฺตจีวรํ . ปุณฺโณ จ สุโภ จ สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจนฺติ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. สงฺโฆ ปุณฺณญฺจ สุภญฺจ อุปสมฺปาเทติ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. ยสฺสายสฺมโต ขมติ, ปุณฺณสฺส จ สุภสฺส จ อุปสมฺปทา, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส. ยสฺส น ขมติ, โส ภาเสยฺย,

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. อยญฺจ ปุณฺโณ อยญฺจ สุโภ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ฯเปฯ โส ภาเสยฺย.

ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. อยญฺจ ปุณฺโณ อยญฺจ สุโภ อายสฺมโต สุนฺทราภสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขา. ฯเปฯ โส ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺนา สงฺเฆน ปุณฺโณ จ สุโภ จ, อายสฺมตา สุนฺทราเภน อุปชฺฌาเยน. ขมติ สงฺฆสฺส. ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

ความแปลเหมือนกัน เป็นแต่ควบชื่ออุปสัมปทาเปกขะเข้าด้วยกัน อุทาหรณ์ "ปุณณะ และ สุภะ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านสุนทราภะ"

ในที่ลง ฯเปฯ ไว้ต้องสวดให้เต็มความ.

อุปสมบทคราวเดียว ๓ รูป พึงสวดโดยนัยนี้ เป็นแต่เติมเข้าไปอีกชื่อหนึ่ง ท่านห้ามไม่ให้สวดคราวเดียวกันเกินกว่า ๓ รูปเป็นอันขาด. สวดเพียงคราวละคู่พอเหมาะ.

อุปสมบทคราวเดียวกัน ๒ รูป หรือ ๓ รูป เป็นการสะดวกในเวลามีผู้อุปสมบทหลายคน แต่ไม่สะดวกแก่อุปัชฌายะและอาจารย์ผู้ไม่รู้บาลี ข้าพเจ้าขอกำชับไว้ว่า ในสังฆนิบาตที่ไม่มี อุปัชฌายะก็ดี อาจารย์ก็ดี เถระอื่นก็ดี ผู้รู้บาลี ไม่ควรทำการอุปสมบทเกินกว่าคราวละรูปเลย

เพียงเท่านี้ อุปสัมปทาเปกขะนั้น เป็นอุปสัมบัน คือเป็นภิกษุมีสังวาสด้วยสงฆ์ คืออยู่ด้วยได้. พระอาจารย์พึงปลดบาตรออกแล้ว ภิกษุใหม่พึงกราบ ๓ หน แล้วเข้านั่งในสังฆนิบาตข้างท้ายเป็นอันว่าสงฆ์รับเข้าหมู่แล้ว.

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะพึงบอกอนุศาสน์แก่ภิกษุใหม่ตามธรรมเนียม ให้พระอาจารย์บอกก็ได้บอกในสังฆนิบาตก็ได้ บอกในเอกเทศหนึ่งข้างนอกก็ได้ ยืนบอกก็ได้ นั่งบอกก็ได้ ตามความสะดวก. ถ้ากรรมวาจาอุปสมบทต้องสวดหลายคราว พึงรอไว้จนจบหลังเสร็จแล้วบอกในคราวเดียวกัน. ภิกษุใหม่รูปเดียว หรือ ๒ รูปบอกในสังฆนิบาตก็ได้ ตั้งแต่ ๓ รูปขึ้นไป บอกข้างนอกสะดวกกว่า ถ้ามีที่พอ พึงนั่งบอกท้ายสังฆนิบาต ไม่อย่างนั้น พึงให้ภิกษุใหม่ออกไปยืนตั้งแถว ณ ที่สอนซ้อม พึงออกไปยืนบอก ณ ที่นั้น. คำบอกว่าอย่างนี้

อนุญฺญาสิ โข ภควา อุปสมฺปาเทตฺวา จตฺตาโร นิสฺสเย จตฺตาริ จ อกรณียานิ อาจิกฺขิตุํ,

นิสัย ๔

(๑) ปิณฺฑิยาโลปโภชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย. อติเรกลาโภ.

สงฺฆภตฺตํ อุทฺเทสภตฺตํ นิมนฺตนํ สลากภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกํ.

(๒) ปํสุกูลจีวรํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย. อติเรกลาโภ.

โขมํ กปฺปาสิกํ โกเสยฺยํ กมฺพลํ สาณํ ภงฺคํ.

(๓) รุกฺขมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย. อติเรกลาโภ.

วิหาโร อฑฺฒโยโค ปาสาโท หมฺมิยํ คุหา.

(๔) ปูติมุตฺตเภสชฺชํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย. อติเรกลาโภ.

สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตํ.

อกรณิยะ ๔

(๑) อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา เมถุโน ธมฺโม น ปฏิเสวิตพฺโพ, อนฺตมโส ติรจฺฉานคตายปิ.

โย ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ,อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. เสยฺยถาปิ นาม ปุริโส สีสจฺฉินฺโน อภพฺโพ เตน สรีรพนฺธเนน ชีวิตุํ.

เอวเมว ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย. ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณียํ.

(๒) อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ น อาทาตพฺพํ, อนฺตมโส ติณสลากํ อุปาทาย.

โย ภิกฺขุ ปาทํ วา ปาทารหํ วา อติเรกปาทํ วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยติ, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

เสยฺยถาปิ นาม ปณฺฑุปลาโส พนฺธนา ปมุตฺโต อภพฺโพ หริตตฺตาย.

เอวเมว ภิกฺขุ ปาทํ วา ปาทารหํ วา อติเรกปาทํ วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณียํ.

(๓) อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา สญฺจิจฺจ ปาโณ ชีวิตา น โวโรเปตพฺโพ, อนฺตมโส กุนฺถกิปิลฺลิกํ อุปาทาย.

โย ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ มนุสฺสวิคฺคหํ ชีวิตา โวโรเปติ.

อนฺตมโส คพฺภปาตนํ อุปาทาย,อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

เสยฺยถาปิ นาม ปุถุสิลา ทฺวิธา ภินฺนา อปฺปฏิสนฺธิกา โหติ.

เอวเมว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ มนุสฺสวิคฺคหํ ชีวิตา โวโรเปตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณียํ.

(๔) อุปสมฺปนฺเนน ภิกฺขุนา อุตฺตริมนุสฺสธมฺโม น อุลฺลปิตพฺโพ, อนฺตมโส สุญฺญาคาเร อภิรมามีติ.

โย ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตํ อภูตํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อุลฺลปติ, ฌานํ วา วิโมกฺขํ วา สมาธึ วา สมาปตฺตึ วา มคฺคํ วา ผลํ วา, อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

เสยฺยถาปิ นาม ตาโล มตฺถกจฺฉินฺโน อภพฺโพ ปุน วิรุฬฺหิยา.

เอวเมว ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตํ อภูตํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อุลฺลปิตฺวา อสฺสมโณ โหติ อสกฺยปุตฺติโย.

ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณียนฺติ.

อเนกปริยาเยน โข ปน เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา.

ยาวเทว ตสฺส มทนิมฺมทนสฺส ปิปาสวินยสฺส

อาลยสมุคฺฆาตสฺส วฏฺฏูปจฺเฉทสฺส ตณฺหกฺขยสฺส

วราคสฺส นิโรธสฺส นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ตตฺถ สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล โหติ มหานิสํโส. สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา.

ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ.

เสยฺยถีทํ. กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวา.

ตสฺมาติห เต อิมสฺมึ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย.

สกฺกจฺจํ อธิสีลสิกฺขา สิกฺขิตพฺพา, อธิจิตฺตสิกขา สิกฺขิตพฺพา, อธิปญฺญาสิกขา สิกฺขิตพฺพา. ตตฺถ อปฺปมาเทน สมฺปาเทตพฺพํ.

คำว่า **“เต”** ในคำว่า **“ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย”** ก็ดี ในคำว่า **“ตนฺเต ยาวชีวํ อกรณียํ”** ก็ดี และในคำว่า **“ตสฺมาติห เต”** ก็ดี ในเวลาต้องบอกพร้อมกันตั้งแต่ ๒ รูป ขึ้นไป พึงเปลี่ยนเป็น **“โว”**

แทนดังนี้ **"ตตฺถ โว ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย"** **"ตํ โว ยาวชีวํ อกรณียํ"** **"ตสฺมาติห โว"**

เมื่อจบอนุศาสน์ ภิกษุใหม่พึงรับว่า **"อาม ภนฺเต"** ขอรับเจ้าข้า แล้วกราบ ๓ หน

เสร็จพิธีอุปสมบทเท่านี้

ภิกษุใหม่พึงเข้าไปนั่งท้ายอาสนะสงฆ์ เมื่อเขายกไทยธรรมเข้ามาส่งให้ พึงรับถวายพระอุปัชฌายะพระอาจารย์และพระภิกษุนอกนั้นทั่วกันแล้ว เมื่อพระสงฆ์สวดอนุโมทนาและให้พร พึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล ในการอุปสมบทแก่บิดามารดาและญาติหรือผู้มีอุปการคุณอื่นๆ ผู้ล่วงลับไปแล้วตามขนบธรรมเนียมกรวดอยู่เพียงยถาจบ แต่นั้นพึงประนมมือรับพรกว่าจะสวดจบ

กิจวัตรเมื่อเป็นพระ

(๑) ลงอุโบสถ (ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น)

(๒) บิณฑบาตเลี้ยงชีพ

(๓) สวดมนต์ไหว้พระ

(๔) กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์

(๕) รักษาผ้าครอง

(๖) อยู่ปริวาสกรรม
(๗) โกนผม ปลงหนวด ตัดเล็บ
(๘) ศึกษาสิกขาบทและปฏิบัติพระอาจารย์
(๙) ปลงอาบัติ
(๑๐) พิจารณาปัจจเวกขณะทั้ง ๔ (จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช)

คำแสดงอาบัติ

เมื่อใดที่รู้ว่าต้องอาบัติในข้อใดข้อหนึ่ง ต้องแสดงอาบัติกับพระรูปใดรูปหนึ่งเพื่อเป็นพยานดังนี้

อาบัติถุลลัจจัย

ผู้แสดงว่า อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย ถุลฺลจฺจยาโย อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ปฏิเทเสมิ.

ผู้รับว่า ปสฺสสิ อาวุโส.
ผู้แสดงว่า อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.
ผู้รับว่า อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.
ผู้รับว่า สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ. (ว่า ๓ ครั้ง)

อาบัติปาจิตตีย์

ผู้แสดงว่า อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย ปาจิตฺติยาโย อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ปฏิเทเสมิ.

ผู้รับว่า ปสฺสสิ อาวุโส.

ผู้แสดงว่า อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.

ผู้รับว่า อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.

ผู้รับว่า สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ. (ว่า ๓ ครั้ง)

อาบัติทุกกฏ

ผู้แสดงว่า อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถุกาโย ทุกฺกฏาโย อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ปฏิเทเสมิ.

ผู้รับว่า ปสฺสสิ อาวุโส.

ผู้แสดงว่า อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.

ผู้รับว่า อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.

ผู้รับว่า สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ. (ว่า ๓ ครั้ง)

อาบัติทุพภาสิต

ผู้แสดงว่า อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา ทุพฺภาสิตาโย อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ปฏิเทเสมิ.

ผู้รับว่า ปสฺสสิ อาวุโส.

ผู้แสดงว่า อาม ภนฺเต ปสฺสามิ.
ผู้รับว่า อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ.
ผู้รับว่า สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ. (ว่า ๓ ครั้ง)

การทำพินทุกัปปะ

ใช้ดินสอดำ วาดเป็นจุดหรือวงกลม ที่เอกเทศแห่งผ้าแล้ว เปล่งวาจาหรือผูกใจในขณะที่ทำอยู่ว่า

อิมํ พินฺทุกปฺปํ กโรมิ ฯ

อธิษฐาน

อธิษฐานมี ๒ อย่าง คือ

๑. *อธิษฐานด้วยกาย* เอามือจับหรือลูบบริขารที่จะอธิษฐานแล้วทำความผูกใจตามคำอธิษฐาน

๒. *อธิษฐานด้วยวาจา* คือลั่นคำอธิษฐานไม่ถูกของด้วยกายก็ได้ แบ่งออกเป็นสองคือ

๒.๑ อธิษฐานในหัตถบาสของอยู่ภายใน ๒ ศอกคืบหรือศอก ๑ ในระหว่าง

๒.๒ อธิษฐานนอกหัตถบาส ของอยู่ห่างตัวเกิน ๒ ศอกคืบหรือศอก ๑ ในระหว่าง

คำอธิษฐานบริขารสิ่งเดียวในหัตถบาส

ว่าดังนี้

สังฆาฏิ (ผ้าทาบ) อธิษฐานว่า **"อิมัง สังฆาฏิง อะธิฏฐามิ"**

อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม) อธิษฐานว่า **"อิมัง อุตตะราสังฆัง อะธิฏฐามิ"**

อันตรวาสก (ผ้านุ่ง) อธิษฐานว่า **"อิมัง อันตะระวาสะกัง อะธิฏฐามิ"**

บาตร อธิษฐานว่า **"อิมัง ปัตตัง อะธิฏฐามิ"**

ผ้านิสีทนะ อธิษฐานว่า **"อิมัง นิสีทะนัง อะธิฏฐามิ"**

ผ้าปิดฝี อธิษฐานว่า **"อิมัง กัณฑุปะฏิจฉาทิง อะธิฏฐามิ"**

ผ้าอาบน้ำฝน อธิษฐานว่า **"อิมัง วัสสิกะสาฏิกัง อะธิฏฐามิ"**

ผ้าปูนอน อธิษฐานว่า **"อิมัง ปัจจัตถะระณัง อะธิฏฐามิ"**

ผ้าเช็ดหน้า เช็ดปาก อธิษฐานว่า **"อิมัง มุขะปุญฉะนะโจลัง อะธิฏฐามิ"**

ผ้าเป็นบริขาร อธิษฐานว่า **"อิมัง ปะริกขาระโจลัง อะธิฏฐามิ"**

ถ้าจะอธิษฐานผ้าหลายผืนควบกัน ให้ว่าดังนี้

ผ้าปูนอน อธิษฐานว่า **"อิมานิ ปัจจัตถะระณานิ อะธิฏฐามิ"**

ผ้าเช็ดหน้า เช็ดปาก อธิษฐานว่า **"อิมานิ มุขะปุญฉะนะโจลานิ อะธิฏฐามิ"**

ผ้าเป็นบริขาร อธิษฐานว่า **"อิมานิ ปะริกขาระโจลานิ อะธิฏฐามิ"**

ถ้าของอยู่ห่างตัว พึงใช้อธิษฐานนอกหัตถบาสลั่นวาจาตามแบบนั้น แต่เปลี่ยนบทว่า **“อิมัง”** เป็น **“เอตัง”** เปลี่ยนบทว่า **“อิมานิ”** เป็น **“เอตานิ”**

เมื่อจะอธิษฐาน ถ้าเป็นบริขารที่กำหนดให้มีแต่สิ่งเดียว ของเดิมมีอยู่ จะเปลี่ยนใหม่ต้องเลิกของเดิมเสียก่อน ยกเลิกบริขารเดิมเรียกว่า **ปัจจุทธรณ์** หรือถอนอธิษฐาน มีแบบวางไว้แสดงผ้าสังฆาฏิเป็นตัวอย่างว่า **อิมัง สังฆาฏิง ปัจจุทธะรามิ.**

ยกเลิกบริขารอื่น พึงเปลี่ยนตามชื่อ ถ้าเป็นบริขารที่จะใช้นุ่งห่ม พึงย้อมให้ได้สีและทำพินทุกัปปะตามแบบอันกล่าวแล้วก่อนจึงอธิษฐาน

วิกัป

ผ้านอกจากผ้าอธิษฐานมีประมาณเพียงยาว ๘ นิ้ว พอเป็นชิ้นใช้ประกอบเป็นจีวรได้ เรียกว่า **อติเรกจีวร** ภิกษุมีเป็นสิทธิ์ของตนได้เพียง ๑๐ วัน มีเกินกำหนดนั้นไปมีสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์ที่ให้สละของนั้นเสีย ภิกษุปรารถนาจะเอาไว้ใช้ นอกจากการอธิษฐาน พึงทำให้เป็นของ ๒ เจ้าของในระหว่างตนกับภิกษุอื่น เรียกว่า **วิกัป** วิกัปแก่สามเณร ท่านก็อนุญาต แต่เคยทำกันมามักทำในระหว่างภิกษุด้วยกัน

วิกัปมี ๒ อย่างคือ

๑. *วิกัปต่อหน้า* คือวิกัปต่อหน้าผู้รับในหัตถบาส

จีวรผืนเดียว ว่า **"อิมัง จีวะรัง ตุยหัง วิกัปเปมิ"**

จีวรหลายผืน ว่า **"อิมานิ จีวะรานิ ตุยหัง วิกัปเปมิ"**

บาตรใบเดียว ว่า **"อิมัง ปัตตัง ตุยหัง วิกัปเปมิ"**

บาตรหลายใบ ว่า **"อิเม ปัตเต ตุยหัง วิกัปเปมิ"**

๒. *วิกัปลับหลัง* คือวิกัปให้สหธรรมมิกรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ไม่ได้อยู่เฉพาะหน้า ลั่นวาจาต่อหน้าสหธรรมมิกรูปอื่น ในที่นี้จักไม่ขอกล่าวละเอียด ในทางปฏิบัติที่ทำกันมา ใช้วิกัปต่อหน้าก็เพียงพอ ให้สำเร็จประโยชน์ตามต้องการได้แล้ว

วิกัปต่อหน้า ถ้าของอยู่นอกหัตถบาสให้ว่า

"เอตัง" แทน **"อิมัง"**

"เอตานิ" แทน **"อิมานิ"**

"เอเต" แทน **"อิเม"**

จีวรที่วิกัปไว้ จะบริโภคต้องขอให้ผู้รับถอนก่อน ไม่ทำอย่างนั้น และบริโภค มีสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์

คำถอนวิกัปต่อหน้าในหัตถบาส ว่าดังนี้

จีวรผืนเดียว **"อิมัง จีวะรัง มัยหัง สันตะกัง ปะริภุญชะ วา วิสัชเชหิ วา ยะถาปัจจะยัง วา กะโรหิ"**

จีวรหลายผืน **"อิมานิ จีวะรานิ มัยหัง สันตะกานิ ปะริภุญชะ วา วิสัชเชหิ วา ยะถาปัจจะยัง วา กะโรหิ"**

ผู้ถอนอ่อนกว่า

จีวรผืนเดียว **"อิมัง จีวะรัง มัยหัง สันตะกัง ปะริภุญชะถะ วา วิสัชเชถะ วา ยะถาปัจจะยัง วา กะโรถะ"**

จีวรหลายผืน **"อิมานิ จีวะรานิ มัยหัง สันตะกานิ ปะริภุญชะถะ วา วิสัชเชถะ วา ยะถาปัจจะยัง วา กะโรถะ"**

ถ้าถอนนอกหัตถบาส พึงเปลี่ยน

"เอตัง" แทน **"อิมัง"**

"เอตานิ" แทน **"อิมานิ"**

นอกนั้น คงว่าอย่างเดียวกันกับถอนในหัตถบาส

บาตรที่วิกัปไว้แล้ว ไม่มีกำหนดให้ถอนก่อนจึงบริโภค พึงใช้เป็นของวิกัปเถิด แต่เมื่อจะอธิษฐานพึงให้ถอนก่อน คำที่จะพึงใช้เปลี่ยนแปลงไปตามชื่อของก็ดี ตามจำนวนของก็ดี ตามฐานะที่ของตั้งอยู่ก็ดี พึงเทียบเคียงกับคำวิกัปจีวรเถิด

คำเสียสละไตรจีวรล่วงราตรี

จีวรเป็นนิสสัคคีย์ เพราะอยู่ปราศจากเขตล่วงราตรีนั้น พึงสละแก่สงฆ์ก็ได้ แก่คณะก็ได้ บุคคลก็ได้

คำเสียสละแก่บุคคลว่าดังนี้

"อิทํ เม ภนฺเต จีวรํ รตฺติวิปฺปวุตฺถํ อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยา นิสฺสคฺคิยํ อิมาหํ อายสฺมโต นิสฺสชฺชามิ"

ถ้าเสียสละจีวร ๒ ผืน ว่า **"ทฺวิจีวรํ"**

ถ้าเสียสละทั้ง ๓ ผืน ว่า **"ติจีวรํ"**

ถ้าผู้เสียสละแก่กว่า พึงรับว่า **"อาวุโส"** แทน **"ภนฺเต"**

จีวรเป็นนิสสัคคีย์ ยังไม่ได้สละ บริโภคต้องทุกกฏ สละแล้วได้คืนมา ยังปรารถนาอยู่ พึงอธิษฐานเป็นไตรจีวรใหม่ เมื่อสละนั้นพึงตั้งใจสละให้ขาดแล้วจึงแสดงอาบัติ ภิกษุผู้รับเสียสละนั้น หากจะถือเอาเสียที่เดียว เจ้าของเดิมก็ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่จะเรียกคืนได้ แต่เป็นธรรมเนียมอันดีของเธอเมื่อรับแล้ว คืนให้เจ้าของเดิมไม่ทำอย่างนั้นต้องทุกกฏ คำคืนให้ว่าดังนี้

จีวรผืนเดียว ว่า **"อิมํ จีวรํ อายสฺมโต ทมฺมิ"**

จีวรหลายผืน ว่า **"อิมานิ จีวรานิ อายสฺมโต ทมฺมิ"**

คำเสียสละอติเรกจีวรล่วง ๑๐ วัน

คำเสียสละแก่บุคคล ของอยู่ในหัตถบาส ว่าดังนี้

จีวรผืนเดียว **"อิทํ เม ภนฺเต จีวรํ ทสาหาติกฺกนฺตํ นิสฺสคฺคิยํ, อิมาหํ อายสฺมโต นิสฺสชฺชามิ"**

จีวรหลายผืน **"อิมานิ เม ภนฺเต จีวรานิ ทสาหาติกฺกนฺตานิ นิสฺสคฺคิยานิ, อิมานาหํ อายสฺมโต นิสฺสชฺชามิ"**

ถ้าสละของอยู่นอกหัตถบาสว่า

"เอตํ" แทน **"อิทํ"**

"เอตาหํ" แทน **"อิมาหํ"**

"เอตานิ" แทน **"อิมานิ"**

"เอตานาหํ" แทน **"อิมานาหํ"**

ถ้าผู้เสียสละแก่พรรษากว่าผู้รับให้ว่า **อาวุโส** แทน **ภนฺเต**

คำคืนให้ว่าดังนี้

จีวรผืนเดียวว่า **"อิมํ จีวรํ อายสฺมโต ทมฺมิ."**

จีวรหลายผืนว่า **"อิมานิ จีวรานิ อายสฺมโต ทมฺมิ."**

ถ้าของอยู่นอกหัตถบาส พึงเปลี่ยน โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้น

นิสัย

ภิกษุมีพรรษาหย่อน ๕ จัดเป็นนวกะผู้ใหม่ ต้องถือภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นอุปัชฌายะ และอาศัยภิกษุรูปนั้นอยู่รับโอวาทอนุศาสน์ของภิกษุนั้น ในครั้งแรกที่ทรงอนุญาตอุปัชฌายะ ภิกษุอุปสมบทอยู่แล้ว แต่หย่อน ๕ พรรษา ก็จำถืออุปัชฌายะ ว่าดังนี้ **"อุปัชฌาโย เม ภันเต โหหิ"** (ว่า ๓ หน)

เมื่อภิกษุผู้ที่นวกะนั้นขออาศัยรับว่า **"สาหุ" "ลหุ" "โอปายิกัง" "ปะฏิรูปัง" "ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ"** บทใดบทหนึ่ง ๓ ครั้ง เว้นระยะ

ให้ภิกษุผู้ขอนิสัยตอบรับว่า **สาธุ ภันเต** ทุกบทไป เป็นอันถืออุปัชฌายะแล้ว ภิกษุผู้รับให้พึ่งพิง ได้ชื่อว่า **"อุปัชฌายะ"** ภิกษุได้พึ่งพิงได้ชื่อว่า **"สัทธิวิหาริก"** กิริยาที่พึ่งพิงเรียกว่า **"นิสัย"** แต่นั้นผู้ขอนิสัยพึงกล่าวรับเป็นระยะให้ท่านสืบไปว่า

"อัชชะตัคเคทานิ เถโร มัยหัง ภาโร, อะหัมปิ เถรัสสะ ภาโร" (ว่า ๓ หน) ภิกษุผู้ไม่ได้อยู่ในปกครองของอุปัชฌายะ ต้องถือภิกษุอื่นเป็นอาจารย์และอาศัยท่านแทนอุปัชฌายะ

วิธีถืออาจารย์เหมือนกับวิธีถืออุปัชฌายะ ต่างแต่คำขอว่า **"อาจาริโย เม ภันเต โหหิ, อายัสสะมะโต นิสสายะ วัจฉามิ"** (ว่า ๓ หน) ภิกษุผู้รับให้พึ่งพิงได้ชื่อว่า **"อาจารย์"** ภิกษุผู้อิงอาศัยได้ชื่อว่า **"อันเตวาสิก"**

ภิกษุมีพรรษาหย่อน ๕ เป็นนวกะอยู่ แม้เป็นผู้มีความรู้ทรงธรรมทรงวินัย จำไม่ถือนิสัยอยู่ในปกครองของอุปัชฌายะหรือขาดอาจารย์ไม่ชอบ ทรงห้ามไว้ ภิกษุเดินทาง ภิกษุไข้ ภิกษุผู้เข้าป่าเพื่อเจริญสมณธรรมชั่วคราวในที่ใด หาท่านผู้ให้นิสัยไม่ได้ และมีเหตุขัดข้อง ที่จะไปอยู่ในที่อื่นไม่ได้ จะอยู่ในที่นั้นด้วย ผูกใจว่า เมื่อใดมีท่านผู้ให้นิสัยได้มาอยู่ จักถือนิสัยในท่านนั้นก็ใช้ได้

ภิกษุผู้มีพรรษา ๕ แล้ว แต่ยังหย่อน ๑๐ มีองค์สมบัติพอรักษาตนอยู่ตามลำพังได้ ทรงพระอนุญาตให้พ้นจากนิสัยอยู่ตามลำพังได้ เรียกว่า **"นิสัยมุตตะกะ"** ฝ่ายภิกษุผู้มีความรู้ไม่พอจะรักษาตนแม้พ้น ๕ พรรษาแล้ว ก็ต้องถือนิสัย

วิธีลาสิกขา (ลาสึก)

ก่อนอื่นพึงแสดงอาบัติให้เรียบร้อย จากนั้นจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว กราบหันหน้าไปหาพระสงฆ์องค์ประธานแล้วกล่าวคำอาราธนาพระปริตร เพื่อพระสงฆ์จะได้เจริญพระพุทธมนต์ทำน้ำพระพุทธมนต์ต่อไป จากนั้นนั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ไปจนจบ แล้วหันหน้าไปหาพระประธาน (พระพุทธรูป) กราบแล้วว่า **นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ** (๓ ครั้ง) แล้วกล่าวคำ อตีตปัจจะเวกขณะ ว่า

อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา, ยํ จีวรํ ปริภุตฺตํ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ.

อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา, โย ปิณฺฑปาโต ปริภุตฺโต, โส เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ.

อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา, ยํ เสนาสนํ ปริภุตฺตํ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสลฺลานารามตฺถํ.

อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา, โย คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร ปริภุตฺโต, โส ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย, อพฺยาปชฺฌปรมตายาติ ฯ

จากนั้นรอจนถึงฤกษ์ เมื่อได้ฤกษ์แล้ว ถึงหันหน้าไปหาพระสงฆ์ผู้เป็นองค์ประธาน กล่าวคำลาสิกขาว่าดังนี้

สิกฺขํ ปจฺจกฺขามิ ข้าพเจ้าลาสิกขา

คิหีติ มํ ธาเรถ ขอท่านทั้งหลายจงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นคฤหัสถ์

เสร็จแล้วน้อมตัวไปหาพระสงฆ์ผู้เป็นประธานๆ จะดึงผ้าสังฆาฏิออก จากนั้นพึงลุกขึ้นไปเปลี่ยนเป็นนุ่งชุดขาว (ชุดนาค) แล้วกลับเข้าไปหาพระสงฆ์ กราบแล้วกล่าวคำแสดงตนเป็นอุบาสก ต่อหน้าพระสงฆ์ ว่าดังนี้

เอสาหํ ภนฺเต สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ, ตํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ สงฺโฆ ธาเรตุ, อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตํ.

ต่อจากนั้น พึงตั้งใจรับศีลจากพระสงฆ์ผู้เป็นประธานไปจนจบ กราบแล้วลุกขึ้นไปยังที่เตรียมไว้ เพื่อพระสงฆ์จะได้รดน้ำพระพุทธมนต์ต่อไป จากนั้นก็เปลี่ยนเป็นนุ่งชุดคฤหัสถ์ กลับเข้าไปหาพระสงฆ์ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม กรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธีฯ

วิธีนับภิกษุ

๔. จตฺตาโร	๕. ปญฺจ	๖. ฉ
๗. สตฺต	๘. อฏฺฐ	๙. นว
๑๐. ทส	๑๑. เอกาทส	๑๒. พารส
๑๓. เตรส	๑๔. จตุทฺทส	๑๕. ปญฺจทส
๑๖. โสฬส	๑๗. สตฺตรส	๑๘. อฏฺฐารส
๑๙. เอกูนวีสติ	๒๐. วีสติ	๒๑. เอกวีสติ
๒๒. พาวีสติ	๒๓. เตวีสติ	๒๔. จตุวีสติ
๒๕. ปญฺจวีสติ	๒๖. ฉพฺพีสติ	๒๗. สตฺตวีสติ
๒๘. อฏฺฐวีสติ	๒๙. เอกูนตึส	๓๐. สมตึส
๓๑. เอกตฺตึส	๓๒. ทฺวตฺตึส	๓๓. เตตฺตึส
๓๔. จตุตฺตึส	๓๕. ปญฺจตฺตึส	๓๖. ฉตฺตึส
๓๗. สตฺตตฺตึส	๓๘. อฏฺฐตฺตึส	๓๙. เอกูนจตฺตาฬีส
๔๐. จตฺตาฬีส	๔๑. เอกจตฺตาฬีส	๔๒. เทฺวจตฺตาฬีส
๔๓. เตจตฺตาฬีส	๔๔. จตุจตฺตาฬีส	๔๕. ปญฺจจตฺตาฬีส
๔๖. ฉจตฺตาฬีส	๔๗. สตฺตจตฺตาฬีส	๔๘. อฏฺฐจตฺตาฬีส
๔๙. เอกูนปญฺญาส	๕๐. ปญฺญาส	๕๑. เอกปญฺญาส
๕๒. เทฺวปญฺญาส	๕๓. เตปญฺญาส	๕๔. จตุปญฺญาส
๕๕. ปญฺจปญฺญาส	๕๖. ฉปญฺญาส	๕๗. สตฺตปญฺญาส
๕๘. อฏฺฐปญฺญาส	๕๙. เอกูนสฏฺฐี	๖๐. สฏฺฐี

๖๑. เอกสฏฺฐี	๖๒. เทฺวสฏฺฐี, ทฺวาสฏฺฐี	๖๓. เตสฏฺฐี
๖๔. จตุสฏฺฐี	๖๕. ปญฺจสฏฺฐี	๖๖. ฉสฏฺฐี
๖๗. สตฺตสฏฺฐี	๖๘. อฏฺฐสฏฺฐี	๖๙. เอกูนสตฺตติ
๗๐. สตฺตติ	๗๑. เอกสตฺตติ	๗๒. เทฺวสตฺตติ
๗๓. เตสตฺตติ	๗๔. จตุสตฺตติ	๗๕. ปญฺจสตฺตติ
๗๖. ฉสตฺตติ	๗๗. สตฺตสตฺตติ	๗๘. อฏฺฐสตฺตติ
๗๙. เอกูนาสีติ	๘๐. อสีติ	๘๑. เอกาสีติ
๘๒. ทฺวาสีติ	๘๓. ตฺยาสีติ	๘๔. จตุราสีติ
๘๕. ปญฺจาสีติ	๘๖. ฉฬาสีติ	๘๗. สตฺตาสีติ
๘๘. อฏฺฐาสีติ	๘๙. เอกูนนวุติ	๙๐. นวุติ
๙๑. เอกนวุติ	๙๒. เทฺวนวุติ	๙๓. เตนวุติ
๙๔. จตุนวุติ	๙๕. ปญฺจนวุติ	๙๖. ฉนวุติ
๙๗. สตฺตนวุติ	๙๘. อฏฺฐนวุติ	๙๙. เอกูนภิกฺขุสตํ
๑๐๐. ภิกฺขุสตํ		

แบบบอกศักราช

เนื่องจากการนับพุทธศักราชในประเทศไทยนับตั้งแต่วันที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน (กลางเดือนวิสาขะ) ล่วงไปได้ ๑ ปี เป็น พ.ศ. ๑ ครั้นถึงวันวิสาขบูชา ก็เปลี่ยนเป็นวันขึ้นปีใหม่ คือ พ.ศ. ๒ จนครบปีแล้ว ครั้นถึงวันวิสาขบูชาอีก ก็เปลี่ยนเป็น พ.ศ. ๓ เปลี่ยนอย่างนี้เป็นลำดับมา

ครั้นถึง พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการเปลี่ยนวันสิ้นปีเก่าในวันที่ ๓๑ ธันวาคม แล้วนับวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ คือ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งยังไม่ถึงวันวิสาขบูชา

เพื่ออนุโลมตามทางราชการ ก็ต้องบอกศักราชนับวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ.ใหม่ไปด้วย แต่เพื่อมิให้การนับปีทางพระพุทธศาสนาคลาดเคลื่อนจากเดิม จึงได้มีการบอกศักราชเป็น ๒ แบบตามที่ทางวัดบวรนิเวศวิหารใช้กันอยู่ ดังต่อไปนี้

แบบที่ ๑ ใช้ตั้งแต่วันวิสาขบูชา จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม

ตัวอย่าง วันอาทิตย์ที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๑ (ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา)

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย เอกวีสติสํวจฺฉรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ, เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อติกฺกนฺตานิ, ปจฺจุปฺปนฺนกาลวเสน, เวสาขมาสสฺส เอกวีสติมํ ทินํ, วารวเสน ปน รวิวาโร โหติ เอวํ ตสฺส ภควโต ปรินิพฺพานา, สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพา.

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล, จำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค, อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น, บัดนี้ล่วงแล้ว ๒๕๒๑ พรรษา ปัจจุบันสมัย, พฤษภาคมมาสสุรทินที่ ๒๑ อาทิตยวาร, พระพุทธศาสนายุกาล, นับจำเดิมแต่ปรินิพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น,

มีนัยอันจะพึงกำหนดนับ ด้วยประการฉะนี้.

อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.

เบื้องหน้าแต่นี้, พึงตั้งสมันนาหารจิต, สดับธรรมภาษิต ดังจะได้แสดงต่อไป โดยเคารพ เทอญ.

แบบที่ ๒ ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม จนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนที่ทำวิสาขบูชา

ตัวอย่าง วันจันทร์ ที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๒๒

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย, ทฺวาวีสติสํวจฺฉรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ, เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ ปวตฺตมานานิ, ปจฺจุปฺปนฺนกาลวเสน, ปุสฺสมาสสฺส ปฐมํ ทินํ, วารวเสน ปน จนฺทวาโร โหติ. เอวํ ตสฺส ภควโต ปรินิพฺพานา, สาสนายุกาล-คณนา สลฺลกฺเขตพฺพา.

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล, จำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค, อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น, บัดนี้เป็นไปอยู่ ๒๕๒๒ พรรษา ปัจจุบันสมัย, มกราคมมาสสุรทินที่ ๑ จันทรวาร, พระพุทธศาสนายุกาล,นับจำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นมีนัยอันจะพึงกำหนดนับ ด้วยประการฉะนี้.

อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.

เบื้องหน้าแต่นี้, พึงตั้งสมันนาหารจิต สดับธรรมภาษิต ดังจะได้แสดงต่อไป โดยเคารพ เทอญ.

เฉพาะพิธีวิสาขบูชาและพิธีมาฆบูชา เทศน์กัณฑ์แรกสำหรับวัดบวรนิเวศวิหาร เรียกว่า **"กัณฑ์ศักราช"** ใช้บอกศักราชว่า **อิทานิ ตสฺส ภควโต ฯเปฯ สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพา,** แปลตอนนี้จบแล้ว (ไม่ตั้ง นโม) เริ่มเทศน์ปรารภพระพุทธคุณ เป็นต้น และความสำคัญเกี่ยวกับวันนั้น จบแล้วจึงว่า **อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.** แปลตอนนี้จบแล้ว จึงลงจากธรรมาสน์. พระรูปอื่นก็ขึ้นธรรมาสน์ ตั้ง **นโม ฯเปฯ สมฺพุทฺธสฺส.** และตั้งบาลีนิเขปบทแล้วเทศน์ต่อไป.

การเปลี่ยน พ.ศ.

ตัวอย่าง	พ.ศ.๒๕๕๕	ว่า	ปญฺจปญฺญาส
	พ.ศ.๒๕๕๖	ว่า	ฉปฺปญฺญาส
	พ.ศ.๒๕๕๗	ว่า	สตฺตปญฺญาส
	พ.ศ.๒๕๕๘	ว่า	อฏฺฐปญฺญาส
	พ.ศ.๒๕๕๙	ว่า	เอกูนสฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๐	ว่า	สฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๑	ว่า	เอกสฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๒	ว่า	เทฺวสฏฺฐี, ทฺวาสฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๓	ว่า	เตสฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๔	ว่า	จตุสฏฺฐี
	พ.ศ.๒๕๖๕	ว่า	ปญฺจสฏฺฐี

การเปลี่ยนเดือน

ตามประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ ให้เปลี่ยนตามทางสุริยคติ ดังต่อไปนี้

เดือนมกราคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**ปุสฺสมาส.**
เดือนกุมภาพันธ์	ใช้ศัพท์มคธว่า	**มาฆมาส.**
เดือนมีนาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**ผคฺคุณมาส.**
เดือนเมษายน	ใช้ศัพท์มคธว่า	**จิตฺตมาส.**
เดือนพฤษภาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**เวสาขมาส.**
เดือนมิถุนายน	ใช้ศัพท์มคธว่า	**เชฏฺฐมาส.**
เดือนกรกฎาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**อาสาฬฺหมาส.**
เดือนสิงหาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**สาวนมาส.**
เดือนกันยายน	ใช้ศัพท์มคธว่า	**โปฏฺฐปทมาส.**
เดือนตุลาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**อสฺสยุชมาส.**
เดือนพฤศจิกายน	ใช้ศัพท์มคธว่า	**กตฺติกมาส.**
เดือนธันวาคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**มิคสิรมาส.**

การเปลี่ยนวันที่

วันที่	๑	ว่า	**ปฐมํ**	วันที่	๒	ว่า	**ทุติยํ**
วันที่	๓	ว่า	**ตติยํ**	วันที่	๔	ว่า	**จตุตฺถํ**
วันที่	๕	ว่า	**ปญฺจมํ**	วันที่	๖	ว่า	**ฉฏฺฐํ, ฉฏฺฐมํ**
วันที่	๗	ว่า	**สตฺตมํ**	วันที่	๘	ว่า	**อฏฺฐมํ**
วันที่	๙	ว่า	**นวมํ**	วันที่	๑๐	ว่า	**ทสมํ**
วันที่	๑๑	ว่า	**เอกาทสมํ**	วันที่	๑๒	ว่า	**ทฺวาทสมํ**
วันที่	๑๓	ว่า	**เตรสมํ**	วันที่	๑๔	ว่า	**จตุทฺทสมํ**
วันที่	๑๕	ว่า	**ปณฺณรสมํ**	วันที่	๑๖	ว่า	**โสฬสมํ**
วันที่	๑๗	ว่า	**สตฺตรสมํ**	วันที่	๑๘	ว่า	**อฏฺฐารสมํ**
วันที่	๑๙	ว่า	**เอกูนวีสติมํ**	วันที่	๒๐	ว่า	**วีสติมํ**
วันที่	๒๑	ว่า	**เอกวีสติมํ**	วันที่	๒๒	ว่า	**ทฺวาวีสติมํ**
วันที่	๒๓	ว่า	**เตวีสติมํ**	วันที่	๒๔	ว่า	**จตุพฺพีสติมํ**
วันที่	๒๕	ว่า	**ปญฺจวีสติมํ**	วันที่	๒๖	ว่า	**ฉพฺพีสติมํ**
วันที่	๒๗	ว่า	**สตฺตวีสติมํ**	วันที่	๒๘	ว่า	**อฏฺฐวีสติมํ**
วันที่	๒๙	ว่า	**เอกูนตึสติมํ**	วันที่	๓๐	ว่า	**ตึสติมํ**
วันที่	๓๑	ว่า	**เอกตฺตึสติมํ**				

การเปลี่ยนวัน

วันอาทิตย์ว่า **รวิวาโร**

วันจันทร์ว่า **จนฺทวาโร**

วันอังคารว่า **ภุมฺมวาโร**

วันพุธว่า **วุธวาโร**

วันพฤหัสบดีว่า **ครุวาโร** หรือ **วิหปฺปติวาโร**

วันศุกร์ว่า **สุกฺกวาโร**

วันเสาร์ว่า **โสรวาโร**

พิธีเข้าพรรษา

ก่อนเข้าพรรษา, มีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน (วัสสิกสาฎก) ได้ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘, ให้ทำพินทุกัปปะและอธิษฐานใช้ได้, ตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘, แต่สมัยนี้ภิกษุไม่ได้แสวงหา, ทายกทายิกาเป็นผู้จัดถวายแก่พระสงฆ์, ก่อนวันเข้าพรรษา, ผู้ถวายจึงควรทราบขนาดของผ้าตามพระวินัยไว้ด้วย, คือยาว ๖ คืบ กว้าง ๒ คืบครึ่ง, โดยคืบพระสุคต, เทียบกับเครื่องวัดในสมัยปัจจุบัน, เท่ากับยาว ๒๐๐ ซ.ม. กว้าง ๘๐ ซ.ม. ใหญ่กว่านี้ท่านห้าม, เล็กลงใช้ได้ตามขนาดของบุคคล.

วันถวาย, เมื่อภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาประชุมพร้อมแล้ว, หัวหน้าอุบาสกอาราธนาธรรม พระขึ้นแสดงธรรมจบ, ลงจากธรรมาสน์แล้วหัวหน้าอุบาสกนำถวายดังนี้

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน (วัสสิกาสาฎก)

ว่า นโม ๓ หน

อิมานิ มยํ ภนฺเต, วสฺสิกสาฏิกานิ สงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, สงฺโฆ, อิมานิ, วสฺสิกสาฏิกานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, นำผ้าอาบน้ำฝนมาเพื่อสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับผ้าอาบน้ำฝนเหล่านี้, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข; แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

จบคำถวาย สงฆ์รับ 'สาธุ' พร้อมกันแล้วอนุโมทนาดังนี้.

๑. ยถา สพฺพี

๒. กาเล ททนฺติ สปญฺญา ฯลฯ

๓. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ

เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาเสร็จ, หัวหน้าอุบาสกกล่าวคำลากลับ, พระเถระ กล่าวคำอนุญาตแล้ว, หมดพิธี

คำพินทุกัปปะว่า **"อิมํ พินฺทุกปฺปํ กโรมิ"** ๓ หน คำอธิษฐานว่า **"อิมํ วสฺสิกสาฏิกํ อธิฏฺฐามิ"** ๓ หน

คำนำถวายดอกไม้, ธูป, เทียน
ในวันอาสาฬหบูชา

ยมมฺห โข มยํ ภควนฺตํ สรณํ คตา, โย โน ภควา สตฺถา, ยสฺส จ มยํ ภควโต ธมฺมํ โรเจม, อโหสิ โข โส ภควา, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, สตฺเตสุ การุญฺญํ ปฏิจฺจ, กรุณายโก หิเตสี อนุกมฺปํ อุปาทาย, อาสาฬฺหปุณฺณมิยํ, พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย, ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ, อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปรมํ ปวตฺเตตฺวา, จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ปกาเสสิ.

ตสฺมิญฺจ โข สมเย, ปญฺจวคฺคิยานํ, ภิกฺขูนํ ปมุโข อายสฺมา อญฺญาโกณฺฑญฺโญ; ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา, วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ ปฏิลภิตฺวา, "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ," ภควนฺตํ อุปสมฺปทํ ยาจิตฺวา, ภควโตเยว สนฺติกา เอหิภิกฺขุอุปสมฺปทํ ปฏิลภิตฺวา, ภควโต ธมฺมวินเย อริยสาวกสงฺโฆ โลเก ปรมํ อุปฺปนฺนํ อโหสิ.

ตสฺมิญฺจาปิ โข สมเย สงฺฆรตนํ โลเก ปรมํ อุปฺปนฺนํ อโหสิ. พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนนฺติ ติรตนํ สมฺปุณฺณํ อโหสิ.

มยํ โข เอตรหิ, อิมํ อาสาฬฺหปุณฺณมีกาลํ, ตสฺส ภควโต ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ กาลสมฺมตํ, อริยสาวกสงฺฆอุปฺปตฺติกาลสมฺมตญฺจ, รตนตฺตยสมฺปุรณกาลสมฺมตญฺจ ปตฺวา, อิมํ ฐานํ สมฺปตฺตา, อิเม สกฺกาเร คเหตฺวา, อตฺตโน กายํ สกฺการูปธานํ กริตฺวา, ตสฺส ภควโต ยถาภุจฺเจ คุเณ อนุสฺสรนฺตา, อิมํ ถูปํ (อิมํ พุทฺธปฏิมํ) ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กริสฺสาม, ยถาคหิเตหิ สกฺกาเรหิ ปูชํ กุรฺมานา.

สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สุจิรปรินิพฺพุโตปิ, ญาตพฺเพหิ คุเณหิ, อตีตารมฺมณตาย, ปญฺญายมาโน, อิเม อมฺเหหิ คหิเต สกฺกาเร ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

วันเข้าพรรษา วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘

เวลาค่ำภิกษุสามเณร (เตรียมดอกไม้ ธูปเทียนทุกรูปสำหรับขอขมา) ลงประชุมในพระอุโบสถ, แล้วทำกิจดังนี้

๑. ทำวัตรค่ำ

๒. อ่านวัสสูปนายิกา

๓. อ่านจบแล้วพระสังฆเถระนำกราบพระ, เปล่งคำอธิษฐานพรรษาพร้อมกัน ๓ หน ว่า

"อิมสฺมึ อาวาเส อิมํ เตมาสํ วสฺสํ อุเปม" นำว่าคำแปลด้วยแต่ว่าครั้งเดียว

๔. เมื่ออธิษฐานพรรษาแล้ว พระสังฆเถระนำสวดมนต์ ดังนี้.

(๑) นโม
(๒) สรณคมนปาจ
(๓) นมการสิทฺธิคาถา (โย จกฺขุมา)
(๔) สจฺจกิริยคาถา (นตฺถิ เม)
(๕) มหาการุณิโก
(๖) มงฺคลคาถา
(๗) รตนปริตฺตคาถา (ทำน้ำพระพุทธมนต์)
(๘) เมตฺตปริตฺต
(๙) ขนฺธปริตฺต
(๑๐) สาราณิยธมฺมสุตฺต
(๑๑) อปริหานิยธมฺมสุตฺต
(๑๒) โพชฺฌงฺคปริตฺต
(๑๓) สุปุพฺพณฺหสุตฺตคาถา
(๑๔) โหตุ สพฺพํ

๕. สวดมนต์จบ เจ้าหน้าที่เสนาสนะคาหาปกะ แจกน้ำให้ภิกษุสามเณรถือเอาเสนาสนะทุกรูปแล้ว, เริ่มขอขมา พึงพร้อมกันนั่งคุกเข่า (ผู้ถูกขอขมานั่งราบ) วางเครื่องสักการะไว้ข้างหน้าของตน กราบพระเถระ ๓ หน ประนมมือเปล่งคำขอขมา

ว่า { "อายสฺมนฺเต" / เถเร / มหาเถเร / อาจริเย / อุปชฺฌาเย } ปมาเทน ทฺวารตฺตเยน กตํ, สพฺพํ อปราธํ ขมตุ-โน ภนฺเต" แปลว่า "ขอท่าน.... อดโทษทั้งปวง ที่ทำแล้วด้วยไตรทวาร เพราะความประมาทในท่าน แก่ข้าพเจ้าเถิดเจ้าข้า" ท่านผู้รับขมาพึงกล่าวว่า "อหํ ขมามิ, ตุมฺเหหิปิ เม ขมิตพฺพํ" แปลว่า "ข้าพเจ้าอดโทษ, แม้ท่านทั้งหลายพึงอดโทษแก่ข้าพเจ้าบ้าง" ผู้ขอขมาพึงรับพร้อมกันว่า "ขมาม ภนฺเต" แปลว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลายอดโทษเจ้าข้า"

ขอขมารูปเดียว เปลี่ยนบท "โน" เป็น "เม" ผู้รับเปลี่ยนบท "ตุมฺเหหิปิ" เป็น "ตยาปิ" "ขมาม" เป็น "ขมามิ"

พิธีออกพรรษา

วันออกพรรษา, เรียกว่าวันมหาปวารณา, ที่เต็ม ๓ เดือน นับแต่วันจำพรรษา, (เพ็ญเดือน ๘ ถึงเพ็ญเดือน ๑๑) ในคณะธรรมยุตทำตามปักขคณนา, การแสดงธรรมและกิจการอื่นๆ ก็เหมือนวันธัมมัสสวนะและวันอุโบสถตามปกติ, แต่เนื่องด้วยวันนี้ตรงกับวันพระบรมราชสมภพและสวรรคต, แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย การแสดงธรรมตอนเช้า, เมื่อแสดงไปตามปกติจนจบแล้ว,

จึงพรรณา พระคุณสมบัติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายขึ้น, เตือนใจให้พุทธศาสนิกระลึกถึงพระคุณของพระองค์, เมื่อพรรณนาพระคุณพอสมควรแล้ว, แนะนำให้ถวายส่วนกุศลที่ตนได้ปฏิบัติมา, ด้วยความกตัญญูกตเวที.

คำปวารณา ในวันออกพรรษา

สงฺฆมฺภนฺเต ปวาเรมิ, ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกฺกริสฺสามิ.

(ว่าทีละรูปตามลำดับพรรษา)

พิธีถวายกฐิน

พุทธศาสนิกชน ผู้มีศรัทธาปรารถนาจะถวายกฐินทาน, มีพระพุทธานุญาตให้ถวาย (และรับ) ได้ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ เป็นเวลา ๑ เดือน ใน ๑ ปี, และต้องถวายแก่ภิกษุสงฆ์ตั้งแต่ ๕ รูป ขึ้นไป, ผู้ไม่ขาดพรรษา.

ไทยธรรมเครื่องบริขาร สำหรับถวายในการทอดกฐินนั้น มากหรือน้อยตามแต่กำลังศรัทธาของผู้ถวาย แต่วัตถุไทยธรรมที่ยืนพื้นซึ่งนิยมกันถวายในปัจจุบันนี้, ทั้งกฐินราษฎร์และกฐินหลวง, มีกำหนดเป็นอย่างเดียวกัน, ดังรายการต่อไปนี้.

๑. ผ้าไตร (วัดที่มีการตัดสงบหรือจีวรต้องมีผ้าขาวด้วย)

๒. ผ้าห่มพระพุทธรูปประธานและพระสาวก

๓. บาตรพร้อมด้วยถลกฝาและเชิง

๔. เข็ม ด้าย มีดโกน หินลับ กระบอกกรองน้ำ

๕. ร่ม รองเท้า

๖. พัดรอง

๗. เทียนบูชาพระปาฏิโมกข์ ๒๔ เล่ม หนักเล่มละ ๓-๔ บาท ปีใดมี ๘ สองหนใช้ ๒๖ เล่ม มัดให้เรียบร้อย

๘. มุ้ง หมอน

๙. เสื่อหรือพรม

๑๐. ผ้าห่มนอน

๑๑. สำรับคาวหวาน

๑๒. ที่น้ำเย็นน้ำร้อน กระโถน

๑๓. ยาบำบัดโรค

๑๔. เลื่อย ขวาน สิ่ว กบ ค้อน

ส่วนพระคู่สวดพระอันดับและสามเณร, จะถวายอย่างไรไม่มีกำหนด, ตามแต่ศรัทธาของผู้ถวาย.

ผ้าขาวที่จะถวายเป็นผ้ากฐิน, จะให้สงฆ์กรานกฐินด้วยสบงหรือจีวร, ก็พึงกำหนดผ้าขาวให้พอกับขนาดของสบงหรือจีวรนั้น, ขนาดของจีวรที่นิยมกันว่าถูกต้องตามพระวินัย, ยาวไม่เกิน ๖ ศอก, กว้างไม่เกิน ๔ ศอกของผู้ครอง, โดยนัยนี้ ; ถ้าผ้าขาวกว้าง ๒ ศอก หรือ ๑๑๐ ซ.ม. ก็จะต้องใช้ผ้าขาวยาว ๑๔ ศอก หรือ ๖๐๐ ซ.ม. เป็นพอ, ถ้าผ้าขาวแคบก็ต้องเพิ่มความยาวให้มากขึ้น, เช่นผ้ากว้างเพียง ๗๐ หรือ ๘๐ ซ.ม. ก็ต้องเพิ่มความยาวให้ได้ ๙๐๐ ซ.ม. ส่วนขนาดสบงที่ใช้กัน, ยาวไม่เกิน ๖ ศอก, กว้างไม่เกิน ๒ ศอก ของผู้ครอง, ตามนัยนี้, ถ้าผ้าขาวกว้าง ๑๑๐ ซ.ม. ต้องกะให้ได้ความยาว ๓๖๕ ซ.ม. ถ้าผ้าแคบ เช่นกว้าง ๖๐ หรือ ๗๐ ซ.ม. ก็ต้องเพิ่มความยาวเป็น ๔๗๕ ซ.ม. จึงพอ.

เมื่อนำเครื่องกฐินไปสู่พระอุโบสถแล้ว, หัวหน้ากราบพระประธาน ๓ หน, จุดธูปเทียนบูชาที่ทางวัดจัดไว้ แล้วกราบอีก ๓ หน, เสร็จแล้วลุกยืน, จับผ้าขาวพร้อมผ้าไตรประคองไว้ในมือทั้งสอง,

ยืนหันหน้าไปหาพระประธาน ว่านโม ๓ หน จบแล้ว, หันหน้าไปหาพระสงฆ์, กล่าวคำถวาย, ถ้าพระสงฆ์นั่งบนพื้น (ไม่ใช้อาสน์สงฆ์) ควรนั่งคุกเข่ากล่าวคำถวาย.

ภิกษุผู้ครองกฐิน. พึงทำบุพกรณ์ ๗ คือ ซัก, กะ, ตัด, เนา, เย็บ, ย้อม, พินทุ, ตามพระวินัย, การตัดผ้า จะตัดเป็นสบงหรือจีวร ให้วัดผ้าขาวดูว่าจะพอกับชนิดไหน, ดังกล่าวแล้วข้างต้น, จีวรหรือสบงนิยมตัดกันหลายขนาด ตามลักษณะของบุคคล, คือจีวรขนาดค่อนข้างโตมีความกว้างตั้งแต่ ๑๘๕ ซ.ม. ถึง ๒๐๐ ซ.ม., ยาวตั้งแต่ ๒๗๐ ซ.ม. ถึง ๓๐๐ ซ.ม. ส่วนสบงขนาดโตกว้าง ๙๒ ซ.ม. ยาว ๒๖๕ ซ.ม. อนุวาตกว้าง ๑๐ ซ.ม. กุสิกว้าง ๖ ซ.ม. จีวรและสบงใช้อนุวาตและกุสิ ขนาดเดียวกัน

อธิบายวิธีตัดสบง

ก่อนจะตัดผ้าออกเป็น ๕ ขันฑ์ ให้กันผ้าสำหรับไว้ทำอนุวาต ให้พอเสียก่อน ส่วนผ้าที่จะตัดออกเป็นขันฑ์ๆ ตามขนาดข้างบนนี้ (กับผ้าทำอนุวาตไว้แล้ว) คือกว้าง ๙๒ ซ.ม. ยาว ๒๖๕ ซ.ม. ให้ตัดออกเป็น ๕ ขัณฑ์ (๕ ผืน) ด้วยวิธีดังนี้.

ผ้ายาว	๕) ๒๖๕ ซ.ม.	
	๕๓	
	+	
	๒	
เป็นขัณฑ์กลางกว้าง	๕๕ ซ.ม. x ๑	= กว้าง ๕๕ ซ.ม.
	+	
	๑	
เป็นขัณฑ์ริมกว้าง	๕๖ ซ.ม. x ๒	= กว้าง ๑๑๒ ซ.ม.
	-	
	๗	
เป็นขัณฑ์รองกว้าง	๔๙ ซ.ม. x ๒	= กว้าง ๙๘ ซ.ม.

ตามวิธีแบ่งผ้าข้างบนนี้ จะเห็นได้ว่า ผ้าขาว ๒๖๕ ซ.ม. เมื่อตัดออกจากกันเป็น ๕ ขัณฑ์ (๕ ผืน) ก็ได้ส่วนกว้างของผ้าในขัณฑ์หนึ่งๆ ดังนี้.

๑. ขัณฑ์กลาง ๑ ขัณฑ์ ให้ตัดผ้ากว้าง ๕๕ ซ.ม. ยาว ๙๒ ซ.ม. ๑ ผืน

๒. ขัณฑ์ริม ๒ ขัณฑ์ ให้ตัดผ้ากว้างขัณฑ์ละ ๕๖ ซ.ม. ยาวขัณฑ์ละ ๙๒ ซ.ม. ๒ ผืน

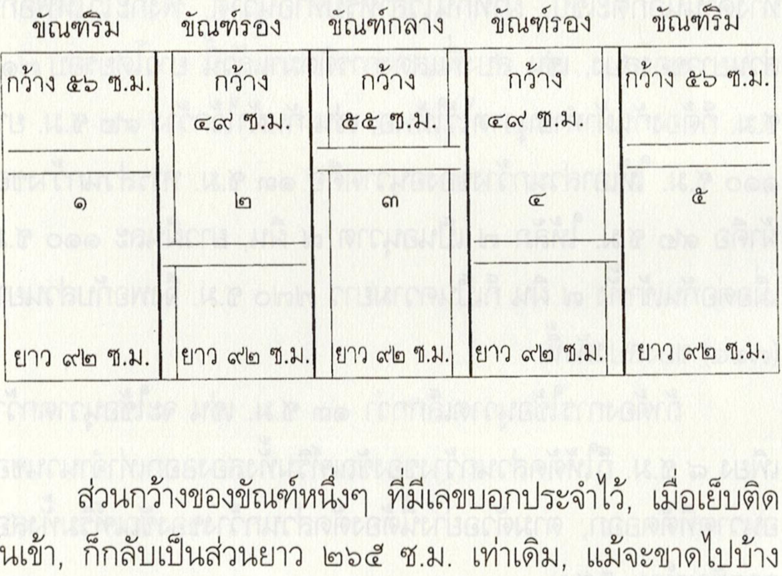
๓. ขัณฑ์รอง ๒ ขัณฑ์ ให้ตัดผ้ากว้างขัณฑ์ละ ๔๙ ซ.ม. ยาวขัณฑ์ละ ๙๒ ซ.ม. ๒ ผืน.

เมื่อตัดผ้าขาดออกจากกันเป็น ๕ ขัณฑ์ (๕ ผืน) แล้ว, ก็ให้ตัดอัฑฒกุสิก่อน, คือให้พับผ้าขัณฑ์หนึ่งๆ เป็น ๓ ส่วนเท่ากัน, ทราบแล้วว่าผ้าขัณฑ์หนึ่งๆ ยาว ๙๒ ซ.ม. พับเป็น ๓ ส่วน ก็ได้ส่วนละ ๓๐ ซ.ม. กับ ๖ ซ.ม. เมื่อพับเป็น ๓ ส่วนแล้ว ก็ปรากฏรอยพับเป็น ๒ รอย, ให้ใช้มีดกรีดไปตามรอยพับรอยใดรอยหนึ่งก็ได้, จากซ้ายไปขวา หรือจากขวาไปซ้าย ตามแต่ถนัด, แต่อย่าให้ขาดออกจากกัน, ให้เหลือติดกันไว้ข้างละครึ่ง ซ.ม. ก็พอ นี้เป็นรอยตัดครั้งที่หนึ่ง, แล้ววัดจากรอยตัดครั้งที่หนึ่งนั้นล้ำเข้าไปในส่วนกลาง ๖ ซ.ม. พับให้เป็นรอยแล้วใช้มีดกรีดดุจครั้งที่ ๑ แม้ในขัณฑ์อื่นๆ ก็ให้ตัดอัฑฒกุสิโดยนัยนี้.

เมื่อตัดอัฑฒกุสิทั้ง ๕ ขัณฑ์เสร็จแล้ว ก็ให้ตัดกุสิต่อไป แต่ให้ตัดตามส่วนยาว (๙๒ ซ.ม.) ของขัณฑ์, คือ ขัณฑ์กลาง ๑ ขัณฑ์ ตัด ๒ ข้างๆ ละ ๖ ซ.ม. ขัณฑ์รอง ๒ ขัณฑ์ๆ หนึ่งๆ ตัดข้างเดียวข้างละ ๖ ซ.ม. แต่ระวังอย่าตัดให้ขาดออกจากกันเป็นชิ้นๆ ดังกล่าวแล้ว, ทั้งนี้เพื่อให้อัฑฒกุสิและกุสิรึงติดกันเป็นประจำอยู่ในขัณฑ์ของตน, เป็นการสะดวกในการเย็บ ไม่ต้องเลือกหากันสับสน.

ขัณฑ์ทั้ง ๕ ให้ตัดออกเป็นขัณฑ์ๆ ตามเส้นหนา (ดูรูป) ให้ตัดกุสิในขัณฑ์ ๒, ๓, ๔ ตามเส้นบาง เมื่อเย็บติดกัน (เข้าตัว) ทุกชิ้น (ยังไม่เย็บอนุวาต) แล้วก็เป็นสบง ๕ ขัณฑ์ ดังรูปนี้.

สบง ๕ ขัณฑ์

ส่วนกว้างของขัณฑ์หนึ่งๆ ที่มีเลขบอกประจำไว้, เมื่อเย็บติดกันเข้า, ก็กลับเป็นส่วนยาว ๒๖๕ ซ.ม. เท่าเดิม, แม้จะขาดไปบ้างเพราะพับตะเข็บก็เพียง ๓ ซ.ม. เป็นอย่างมาก, เมื่อเย็บอนุวาตและกุสิแล้วช่วงกลางของขัณฑ์ทุกขัณฑ์เท่ากันหมด, ดังจะยกมาให้เห็นดังนี้.

๑. ขัณฑ์ ๑.๕ (ริม) กว้างเท่ากัน ขัณฑ์ละ ๕๖ ซ.ม. ติดอนุวาตกว้าง ๑๓ ซ.ม. คงเหลือช่วงกลาง ขัณฑ์ละ ๔๓ ซ.ม.

๒. ขัณฑ์ ๒.๔ (รอง) กว้างเท่ากัน ขัณฑ์ละ ๔๙ ซ.ม. ตัดเป็นกุสิกว้างขัณฑ์ละ ๖ ซ.ม. คงเหลือช่วงกลางขัณฑ์ๆ ละ ๔๙ ซ.ม.

๓. ขัณฑ์ ๓ (กลาง) กว้าง ๕๕ ซ.ม. ตัดเป็นกุสิกว้าง ๑๒ ซ.ม. คงเหลือช่วงกลางขัณฑ์ ๔๓ ซ.ม. ดังนี้

เมื่อเย็บผ้าติดกันทุกชิ้นแล้ว ก็ให้เย็บอนุวาตติดที่ริมโดยรอบทางด้านนอกตะเข็บ, ผ้าที่กันไว้สำหรับทำอนุวาต, พึงกะไว้ให้พอกับส่วนยาวของสบง, เช่น สบงที่แสดงการตัดมาแล้วนี้ ยาวโดยรอบ ๗๑๔ ซ.ม. ก็ต้องกันผ้าทำอนุวาตไว้ให้พอ, เช่น กันผ้าไว้กว้าง ๙๒ ซ.ม. ยาว ๑๑๐ ซ.ม. ให้เอาส่วนกว้างของอนุวาตคือ ๑๓ ซ.ม. หารส่วนกว้างของผ้าคือ ๙๒ ซ.ม. ให้ลัภ ๗ เป็นอนุวาต ๗ ผืน, ยาวผืนละ ๑๑๐ ซ.ม. เมื่อต่อกันเข้าทั้ง ๗ ผืน ก็เป็นความยาว ๗๗๐ ซ.ม. จึงพอกับส่วนยาว (๗๑๔) ของสบงดังนี้.

ถ้าต้องการใช้อนุวาตเล็กกว่า ๑๓ ซ.ม. เช่น จะใช้อนุวาตกว้างเพียง ๘ ซ.ม. ก็ให้ตัดส่วนกว้างของขัณฑ์ริมทั้งสองออกเท่าจำนวนของอนุวาตที่ตัดออก, ตามตัวอย่างนี้ต้องตัดส่วนกว้างของขัณฑ์ริมทั้งสองออกขัณฑ์ละ ๕ ซ.ม.

เมื่อเข้าใจวิธีตัดสบงได้แล้ว, แม้จีวรก็ตัดได้, เพราะใช้หลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน, ตามตัวอย่างข้างต้นนั้น.

หลังจากทำบุพกรณ์ ๗ อย่าง เสร็จแล้ว ก็เริ่มทำพิธีกรานและอนุโมทนากันต่อไป, ผ้ากฐินนั้นทำเป็นสบงหรือจีวรชนิดใด, ผู้ครอง

กฐินก็พึงถอนสบงหรือจีวรของเดิมชนิดนั้นออก, แล้วทำพิธีกรานโดยสบงหรือจีวรชื่อนั้นฯ

คำถวายผ้ากฐินทานตามแบบของธรรมยุต

(ว่านโม ๓ จบ)

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ, กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, สงฺโฆ. อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ, ปฏิคฺคเหตฺวา จ, อิมินา ทุสฺเสน, กฐินํ อตฺถรตุ, อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.ฯ

คำแปล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้แก่สงฆ์ ขอสงฆ์จงรับ ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, ก็แลครั้นรับแล้วจงกรานกฐินด้วยผ้านี้, เพื่อประโยชน์เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญฯ

(พระสงฆ์รับว่า สาธุ พร้อมกัน)

คำกล่าวถวายกฐิน

อิมัง ภันเต สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปฏิคคะเหตตะวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง อัตถะระตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์โปรดรับผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้วโปรดกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

ถวายกฐินพิเศษ

"ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอานิสงส์บริวารทั้งปวงนี้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐกอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าฯ ให้.......... น้อมนำมาถวายแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัตถารกิจตามพระบรมพุทธานุญาตนั้นเทอญ"

คำอปโลกน์กฐิน

องค์ที่ ๑ ว่า

อิทานิ โข อาวุโส (หรือ อิทานิ โข ภนฺเต) อิทํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส กฐินตฺถารารหกาเลเยว อุปฺปนฺนํ, อีทิเส จ กาเล เอวํ อุปฺปนฺเนน ทุสฺเสน กฐินตฺถาโร, วสฺสํ วุตฺถานํ, ภิกฺขูนํ ภควตา อนุญฺญาโต, เยน อากงฺขมานสฺส สงฺฆสฺส. ปญฺจ กปฺปิสฺสนฺติ, อนามนฺตจาโร, อสมาทานจาโร, คณโภชนํ, ยาวทตฺถจีวรํ, โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโท โส เนสํ ภวิสฺสติ, จตูสุปิ, เหมนฺติเกสุ มาเสสุ จีวรกาโล มหนฺตีกโต ภวิสฺสติ, อิทานิ ปน สงฺโฆ อากงฺขติ นุ โข กฐินตฺถารํ, อุทาหุ นากงฺขติ. ฯ

ภิกษุทั้งหลายพึงรับว่า **"อากงฺขาม ภนฺเต"** ผู้แก่พรรษากว่าผู้สวด พึงว่าแต่บทว่า **"อากงฺขาม"** เมื่อถึงบท ***ภนฺเต*** พึงนิ่ง บทต่อไปพึงรู้โดยนัยนี้

คำแปล

ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บัดนี้แล ผ้ากฐินกับทั้งบริวารอันนี้เกิดขึ้นแล้วแก่สงฆ์ ในกาลอันควรกรานกฐินนั่นแหละ (ในกาลอันควรแก่ลาดไม้สะดึงทีเดียว) ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอนุญาตการกรานกฐินแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้อยู่จำพรรษาด้วยผ้าที่เกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ในกาลเช่นนี้, อาศัยการกรานกฐินไรเล่าเป็นเหตุอานิสงส์ ๕

จักสำเร็จแก่สงฆ์ผู้ปรารถนาอยู่ คือเที่ยวไปไม่ต้องบอกลา ๑ เที่ยวจาริกไปด้วยไม่ต้องถือเอาไตรจีวรไปครบสำรับ ๑ ฉันคณะโภชน์ได้ ๑ เก็บอติเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา ๑ จีวรลาภ เกิดขึ้นในอาวาสนั้นจักเป็นของเธอได้แก่พวกเธอ ๑ ทั้งจีวรกาลเธอเหล่านั้นจักทำให้เป็นกาลมากยืดออกไปในฤดูเหมันต์ ๔ เดือน ก็บัดนี้สงฆ์ปรารถนาจะกรานกฐินหรือไม่ปรารถนา (ภิกษุทั้งหลายพึงรับว่า) ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายปรารถนาจะกรานกฐินนั้นอยู่ ฯ

องค์ที่ ๒ ว่าดังนี้

โส โข ปน ภนฺเต กรินตฺถาโร, ภควตา ปุคฺคลสฺส อตฺถารวเสเนว อนุญฺญาโต, นาญฺญตฺร ปุคฺคลสฺส อตฺถารา อตฺถตํ โหติ กรินนฺติ หิ วุตฺตํ, ภควตา น สงฺโฆ วา คโณ วา กรินํ อตฺถรติ สงฺฆสฺส จ คณสฺส จ สามคฺคิยา ปุคฺคลสฺเสว อตฺถารา สงฺฆสฺสปิ คณสฺสปิ ตสฺเสว ปุคฺคลสฺสปิ อตฺถตํ, โหติ กรินํ. อิทานิ กสฺสิมํ กรินทุสฺสํ ทสฺสาม กรินํ อตฺถริตุํ โย ชิณฺณจีวโร วา ทุพฺพลจีวโร วา โย วา ปน อุสฺสหิสฺสติ อชฺเชว จีวรกมฺมํ นิฏฺฐาเปตฺวา สพฺพวิธานํ อปริหาเปตฺวา. กรินํ อตฺถริตุํ สมตฺโถ ภวิสฺสติ. ฯ

(สงฆ์พึงนิ่งอยู่)

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็การกรานกฐินนั่นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า

ได้ทรงอนุญาตด้วยอำนาจแห่งความกรานของบุคคลอย่างเดียว, เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า กฐินไม่เป็นอันเรากรานแล้วนอกจากการกรานแห่งบุคคลดังนี้, สงฆ์หรือคณะก็หากรานกฐินได้ไม่ เพราะอาศัยความกรานกฐินแห่งบุคคลโดยพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ด้วยแห่งคณะด้วยกฐินแห่งคณะบุคคลนั้น เป็นอันสงฆ์และบุคคลนั้นได้กรานแล้ว, ก็บัดนี้ เราทั้งหลายจักให้ผ้ากฐินนี้แก่ภิกษุใดเพื่อจะกรานกฐิน, ภิกษุใดมีจีวรเก่าคร่ำคร่า หรือมีจีวรทุพพลภาพ, ก็หรือว่าภิกษุใดจักอาจหาญ จักเป็นผู้สามารถเพื่อจะให้จีวรกรรมสำเร็จในวันนี้นี่และไม่ให้วิธีทั้งปวงเสื่อมแล้วกรานกฐินได้ ฯ

องค์ที่ ๓ ว่าดังนี้

อิธ อมฺเหสุ อายสฺมา (อิตฺถนฺนาโม) สพฺพมหลฺลโก พหุสฺสุโต ธมฺมธโร วินยธโร สพฺรหฺมจารีนํ สนฺทสฺสโก สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก พหุนฺนํ อาจริโย วา อุปชฺฌาโย วา หุตฺวา โอวาทโก อนุสาสโก. สมตฺโถ จ ตํ ตํ วินยกมฺมํ อวิโกเปตฺวา กฐินํ อตฺถริตุํ. มญฺญามหเมวํ สพฺโพยํ สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) ทาตุกาโม ตสฺมึ กฐินํ อตฺถรนฺเต สพฺโพยํ สงฺโฆ สมฺมเทว อนุโมทิสฺสติ, อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺเสว) อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ทาตุํ. รุจฺจติ วา โน วา สพฺพสฺสิมสฺส สงฺฆสฺส. ฯ

(สงฆ์พึงรับว่า รุจฺจติ ภนฺเต)

คำแปล

บรรดาเราทั้งหลาย ท่านผู้มีอายุ (ชื่อนี้), ท่านมีพรรษายุกาลมากกว่าสงฆ์ทั้งปวง เป็นพหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย, แสดงให้เพื่อนพรหมจรรย์เห็นจริง ให้รับปฏิบัติให้อาจหาญให้รื่นเริง (ในสัมมาปฏิบัติ), และเป็นอาจารย์ หรือเป็นอุปัชฌายะ เป็นผู้ให้โอวาทสั่งสอนแก่คฤหัสถ์บรรพชิตเป็นอันมาก, อนึ่ง สามารถเพื่อจะกรานกฐินไม่ให้วินัยกรรมนั้นๆ กำเริบ, ข้าพเจ้าสำคัญว่า สงฆ์ทั้งนั้นปรารถนาจะให้ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้แก่ท่านผู้มีอายุ (ชื่อนี้), เมื่อท่านนั้นกรานกฐินอยู่, สงฆ์ทั้งปวงนี้จักอนุโมทนาโดยชอบทั่วกัน, การให้ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้, แก่ท่าน (ชื่อนี้), ย่อมชอบหรือไม่ชอบแก่สงฆ์ทั้งปวง ฯ

(ชอบละ เจ้าข้า)

องค์ที่ ๔ ว่าดังนี้

ยทิ อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ทาตุํ. สพฺพสฺสิมสฺส สงฺฆสฺส รุจฺจติ, สาธุ ภนฺเต สงฺโฆ, อิมํ กฐินทุสฺสปริวารภูตํ ติจีวรํ วสฺสาวาสิกฏฺฐิติกาย อคาเหตฺวา, อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺเสว) อิมินา อปโลกเนน ททาตุ, กฐินทุสฺสํ ปน อปโลกเนน ทิยฺยมานมฺปิ น รูหติ ตสฺมา ตํ อิทานิ ญตฺติทุติเยน กมฺเมน อกุปฺเปน ฐานารเหน อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) เทมาติ กมฺมสนฺนิฏฺฐานํ กโรตุ ฯ

(สงฆ์พึงรับว่า สาธุ ภนฺเต)

คำแปล

ถ้าการให้ผ้ากฐินกับบริวารนี้, แก่ท่าน (ชื่อนี้), ควรชอบแก่สงฆ์ทั้งปวงนี้ไซร้, ขอสงฆ์จงให้ผ้าไตรซึ่งเป็นบริวารของผ้ากฐินไตรนี้ แก่ท่าน (ชื่อนี้), ด้วยการอปโลกน์นี้เถิด อย่าให้ต้องถือเอาตามลำดับจำนำพรรษาเลย, ก็แลผ้ากฐิน แม้สงฆ์จะให้ด้วยอปโลกน์ก็ไม่ขึ้น, (ต้องให้ด้วยญัตติกรรมนั้นจึงขึ้น)

เพราะฉะนั้น บัดนี้ขอสงฆ์จงทำกรรมสันนิษฐานว่า เราทั้งหลายให้ผ้ากฐินนั้น, แก่ท่าน (ชื่อนี้) ด้วยญัตติทุติยกรรมอันไม่กำเริบ อันควรแก่ฐานะ ณ กาลบัดนี้ ฯ

(ดีละ เจ้าข้า)

อธิบาย ๒ บทความในวงเล็บว่า **อิตฺถนฺนาโม** และ **อิตฺถนฺนามสฺส** ให้เปลี่ยนตามชื่อฉายาท่านผู้จะกรานกฐิน ตัวอย่างเช่น ท่านผู้กรานกฐินชื่อ **สุนฺทราโภ** ถ้าในวงเล็บว่า **อิตฺถนฺนาโม** ก็ให้เปลี่ยนเป็น **สุนฺทราโภ** ถ้าคำในวงเล็บว่า **อิตฺถนฺนามสฺส** ก็ให้เปลี่ยนเป็น **สุนฺทราภสฺส** ดังนี้ ทุกแห่งไป

คำอปโลกน์จบแต่เพียงเท่านี้

ญัตติทุติยกรรมวาจา

(สวดนำด้วย นะโม ๕ ชั้น)

(๑) นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส.

(๒) ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

(๓) นโม ตสฺส ภควโต.

(๔) อรหโต สมฺมา.

(๕) สมฺพุทฺธสฺส.

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส กจินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ. สงฺโฆ อิมํ กจินทุสฺสํ, อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) ทเทยฺย. กจินํ อตฺถริตุํ, เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส กจินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ, สงฺโฆ อิมํ กจินทุสฺสํ, อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) เทติ, กจินํ อตฺถริตุํ ยสฺสายสฺมโต ขมติ. อิมสฺส กจินทุสฺสสฺส อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) ทานํ กจินํ อตฺถริตุํ. โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ. โส ภาเสยฺย.

ทินฺนํ อิทํ สงฺเฆน กจินทุสฺสํ, อายสฺมโต (อิตฺถนฺนามสฺส) กจินํ อตฺถริตุํ. ขมติ สงฺฆสฺส. ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามิ ฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า, ผ้ากฐินนี้เกิดขึ้นแล้วแก่สงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว, สงฆ์ให้ผ้ากฐินนี้แก่ท่าน (ชื่อนี้) เพื่อจะกรานกฐินนี้เป็นญัตติ, (คือคำเสนอ)

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า, ผ้ากฐินนี้เกิดขึ้นแล้วแก่สงฆ์, สงฆ์ให้ผ้ากฐินนี้แก่ท่าน (ชื่อนี้) เพื่อจะกรานกฐิน, การให้ผ้ากฐินนี้แก่ท่าน (ชื่อนี้) เพื่อจะกรานกฐิน ชอบแก่ท่านผู้ใด, ท่านผู้นั้นเป็นผู้นิ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด, ท่านนั้นพึงพูด, ผ้ากฐินนี้อันสงฆ์ให้แล้วแก่ท่าน (ชื่อนี้) เพื่อกรานย่อมชอบแก่สงฆ์, เหตุนั้น สงฆ์จึงนิ่งอยู่, ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

จบญัตติทุติยะกรรมเพียงเท่านี้

สวดญัตติจบแล้ว คู่สวดประเคนผ้าขาวและไตรครองให้ผู้ครองกฐินต่อจากนี้ ทายกเข้าประเคนไทยธรรมแก่พระสงฆ์เสร็จแล้ว เตรียมกรวดน้ำ พระสงฆ์จับพัดอนุโมทนาดังนี้.

๑. ยถา สพฺพี.

๒. "อคฺคิ หุตฺตํ" ประธานสงฆ์ว่า รูปเดียว

๓. กาเล ททนฺติ.

๔. ยสฺส ทาเนน.

๕. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ.

ถ้าพระกฐินพระราชทาน อนุโมทนาดังนี้.

๑. ยถา สพฺพี.

๒. อคฺคิ หุตฺตํ, (ทายกา ปุญฺญกามิโม) ประธานสงฆ์ว่ารูปเดียว

๓. กาเล ททนฺติ.

๔. อติเรกวสฺสสตํ. (ประธานสงฆ์ว่า รูปเดียว)

๕. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ.

ถ้ามีกรณีจำเป็น ทรงถวายผ้าพระกฐินแล้ว ถวายบริวารพระกฐินติดต่อกันไปไม่ต้องรอพระสงฆ์อปโลกน์และสวดญัตติ พระสงฆ์รับเสร็จแล้วก็ถวายอนุโมทนาเมื่อเสด็จกลับแล้ว พระสงฆ์จึงทำพิธีอปโลกน์สวดญัตติเป็นต้นต่อไป

คำกรานกฐิน

ถ้ากรานด้วยผ้าสังฆาฏิ ว่าดังนี้

อิมาย สงฺฆาฏิยา กฐินํ อตฺถรามิ.

ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้าสังฆาฏิผืนนี้

ถ้ากรานด้วยผ้าห่ม ว่าดังนี้

อิมินา อุตฺตราสงฺเคน กฐินํ อตฺถรามิ.

ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้าห่มผืนนี้

ถ้ากรานด้วยผ้านุ่ง ว่าดังนี้

อิมินา อนฺตรวาสเกน กฐินํ อตฺถรามิ.

ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้านุ่งผืนนี้

คำอนุโมทนากฐิน

อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ, ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทามิ.

(ว่าทีละรูปตามลำดับพรรษา)

ว่าพร้อมกันอีกครั้ง **อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ, ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทาม.**

คำถวายผ้าป่า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสุกูละจีวรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสุกูลจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์โปรดรับ, ผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์ และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.

กรรมวาจาเนื่องด้วยสีมา

คำสวดถอนติจีวราวิปปวาส

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. โย โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมฺมโต, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมูหเนยฺย. เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. โย โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมฺมโต, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมูหนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอตสฺส ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย. สมูหโต โส สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำสวดถอนสมานสังวาสสีมา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหเนยฺย. เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหนติ, ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย สมานสํวาสาย เอกุโปสถาย สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย, สมูหตา สา สีมา สงฺเฆน สมานสํวาสา เอกุโปสถา. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

กรรมวาจาถอนสมานสังวาสสีมา ตามมติของคณะธรรมยุติกนิกาย

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหเนยฺย. เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมูหนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย สมุคฺฆาโต, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย. สมูหตา สา สงฺเฆน สีมา. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำสมมติสมานสังวาสสีมา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมํ สมฺมนฺเนยฺย. สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ. เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยาวตา สมนฺตา นิมิตฺตา กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมํ สมฺมนฺนติ สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สีมาย สมฺมติ สมานสํวาสาย เอกุโปสถาย, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย, สมฺมตา สีมา สงฺเฆน เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สมานสํวาสา เอกุโปสถา. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำสมมติติจีวราวิปปวาส

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนเนยฺย ฐเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ, เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนฺนติ ฐเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เอติสฺสา สีมาย ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส สมฺมติ, ฐเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ, โส ตุณฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย. สมฺมตา สา สีมา สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส ฐเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจ. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามิ.

แบบถวายอดิเรกซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน

คำถวายอดิเรก

แบบที่ ๑

เฉพาะสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าพระองค์เดียว

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขิโต โหตุ ปรมินฺทมหาราชา.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ชโย นิจฺจํ.

ปรมินฺทมหาราชวรสฺส ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้ สมควรแล้ว อาตมภาพทั้งปวง ขอถวาย

พระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรก
แบบที่ ๒
สำหรับ ๒ พระองค์

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขิโต โหตุ ปรมินฺทมหาราชา สปรมราชินี.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ชโย นิจฺจํ.

ปรมินฺทมหาราชวรสฺส ปรมราชินิยา สห ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร.

คำถวายพระพรลา

สำหรับ ๒ พระองค์

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้ง ๒ พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว อาตมภาพทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้ง ๒ พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรก

แบบที่ ๓

สำหรับใช้แด่สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

สุขิตา โหตุ สิริกิตฺติปรมราชินี.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ยโส นิจฺจํ.

สิริกิตฺติปรมราชินิยา ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว อาตมภาพทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

สรรพนามสำหรับใช้ถวายพระพรเทศนา

ฝ่ายหน้า

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ	ใช้ว่า	สมเด็จพระอนุชาธิบดี
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ	ใช้ว่า	สมเด็จพระบรมวงศบพิตร
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ	ใช้ว่า	พระบรมวงศบพิตร
พระเจ้าพี่ยาเธอ	ใช้ว่า	พระราชภาดาบพิตร
พระเจ้าน้องยาเธอ	ใช้ว่า	พระราชภาดาบพิตร
พระองค์เจ้าต่างกรม	ใช้ว่า	พระเจ้าวรวงศบพิตร หรือ
และไม่ทรงกรม		พระวรวงศบพิตร
พระวรวงศ์เธอ	ใช้ว่า	พระวรวงศ์ (ไม่มีบพิตร)
พระราชวงศ์เธอ	ใช้ว่า	พระราชวงศ์ (ไม่มีบพิตร)

ฝ่ายใน

สมเด็จพระบรมราชชนนี	ใช้ว่า	สมเด็จพระบรมราชชนนีบพิตร
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ	ใช้ว่า	สมเด็จพระราชภคินีบพิตร
สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ	ใช้ว่า	สมเด็จพระราชภคินีบพิตร
สมเด็จพระอัยยิกาเธอ	ใช้ว่า	สมเด็จพระอัยยิกาบพิตร
พระเจ้าพี่นางเธอ	ใช้ว่า	พระราชภคินีบพิตร
พระเจ้าน้องนางเธอ	ใช้ว่า	พระราชภคินีบพิตร
พระเจ้าวรวงศ์เธอ	ใช้ว่า	พระเจ้าวรวงศบพิตร

ถ้ามีคำนำพระนามว่า **"พระเจ้า"** ใช้คำท้ายว่า **"พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ"** ได้ พระองค์เจ้ายก พระองค์เจ้าตั้ง ใช้คำว่า **"ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ"** หรือ **"ผู้ประเสริฐ"** ก็ได้

นอกจากที่ระบุมาคงใช้ตามเดิม เว้นแต่เมื่อมีคำนำพระนามใหม่ จึงเปลี่ยนใช้โดยควรแก่คำนำพระนามใหม่นั้น

อนึ่ง ในการถวายเทศนา ท่านพระองค์ใดมีพระอิสริยยศสูงกว่า ถวายพระพร และทูลขออภัยท่านพระองค์นั้น

คำถวายพระพรเทศนา

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนม์สุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จะรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาใน.........กถา

ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ารับพระราชทานถวายวิสัชนาไป มิได้ต้องตามโวหารอรรถาธิบาย ในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะ พระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมะผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

คำถวายเครื่องสักการะ
ในวันวิสาขบูชาและวันวิสาขอัฏฐมีบูชา

(นำ) หนฺท มยํ พุทฺธสฺส ภควโต ปุพฺพภาคนมการํ กโรม เส.

ว่า นโม (๓ จบ) แล้วนำ

ยมมฺห โข มยํ, ภควนฺตํ สรณํ คตา, โย โน ภควา สตฺถา, ยสฺส จ มยํ ภควโต ธมฺมํ โรเจม, อโหสิ โข โส ภควา, มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ, อริยเกสุ มนุสฺเสสุ, อุปฺปนฺโน, ขตฺติโย ชาติยา, โคตโม โคตฺเตน, สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา, ปพฺพชิโต, สเทวเก โลเก, สมารเก สพฺรหฺมเก, สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย, สเทวมนุสฺสาย, อนุตฺตรํ, สมฺมาสมฺโพธึ, อภิสมฺพุทฺโธ, นิสฺสํสยํ โข โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน, สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ, สตฺถา เทวมนุสฺสานํ, พุทฺโธ ภควา, สฺวากฺขาโต โข ปน, เตน ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก, เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก, ปจฺจตฺตํ, เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ, สุปฏิปนฺโน โข ปนสฺส,

ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน, ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน, ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ, ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา.

อยํ โข ปน { ถูโป, / ปฏิมา } ตํ ภควนฺตํ, อุทฺทิสฺส { กโต ปติฏฺฐาปิโต / กตา ปติฏฺฐาปิตา }

ยาวเทว ทสฺสเนน ตํ ภควนฺตํ, อนุสฺสริตฺวา, ปสาทสํเวคปฏิลาภาย, มยํ โข เอตรหิ, (อิมํ วิสาขปุณฺณมีกาลํ, ตสฺส ภควโต, ชาติสมฺโพธินิพฺพานกาลสมฺมตํ, ปตฺวา)* อิมํ ฐานํ, สมฺปตฺตา. อิเม, ทณฺฑทีปธูปาทิสกฺกาเร, คเหตฺวา, อตฺตโน กายํ, สกฺการูปธานํ, กริตฺวา, ตสฺส ภควโต, ยถาภุจฺเจ คุเณ,

อนุสฺสรนฺตา อิมํ { ถูปํ, / ปฏิมาฆรํ, } ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ, กริสฺสาม,

ยถาคหิเตหิ, สกฺกาเรหิ, ปูชํ กุรุมานา, สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สุจิรปรินิพฺพุโตปิ, ญาตพฺเพหิ คุเณหิ, อตีตารมฺมณตาย, ปญฺญายมาโน, อิเม อมฺเหหิ, คหิเต สกฺกาเร, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ, หิตาย สุขาย.

---

* ในวงเล็บนี้ ใช้สำหรับวันวิสาขปุณณมี ถ้าเป็นวันวิสาขอัฏฐมี (วันถวายพระเพลิง) เปลี่ยนว่า อิมํ วิสาขปุณฺณมิโต ปรํ อฏฺฐมีกาลํ, ตสฺส ภควโต สรีรชฺฌาปนกาลสมฺมตํ ปตฺวา.

คำอาราธนาธรรม
วันวิสาขบุรณมี อัฏฐมี และวันมาฆบุรณมี

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ,
กตญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ,
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา,
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ,
เอวญฺหิ โลกาภิมเตน พฺรหฺมุนา,
อชฺเฌสิโต โส ภควา อนุตฺตโร,
สตฺเตสุ การุญฺญตโมกฺกมนฺตโต,
โวโลกยี โลกมิมํ สุจกฺขุนา,
อทกฺขิ เวเนยฺยชเน อนปฺปเก,
สนฺเตว โลกุตฺตรโพธนารเห,
วิญฺญาปเย อปฺปรชกฺขชาติเก,
ตเถว มชฺเฌสนมาธิวาสยิ,
อปารุตา เต อมตสฺส ทฺวารา,
เย โสตวนฺโต ปมุญฺจนฺตุ สทฺธํ,
วิหึสสญฺญี ปคุณํ น ภาสึ,
ธมฺมํ ปณีตํ มนุเชสุ พฺรหฺเม,
ตโต มหาการุณิโก มเหสี,
สมฺพุทฺธกิจฺจํ ภควา อกาสิ,

สทฺธมฺมจกฺกสฺส ปวตฺตนาทึ,
จเปสิ โส สาสนธมฺมเสฏฺฐํ,
ธมฺเม ทมํ โมจยิ ภพฺพสตฺเต,
สํสารทุกฺขา พหุเกปิ เตน,
สทฺธมฺมทีปํ ติวิธมฺปิ โลเก,
หิตาย สมฺมา ว ปวตฺตยิตฺถาติ.

จาตุทฺทสี ปณฺณรสี ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี,
กาลา พุทฺเธน ปญฺญตฺตา สทฺธมฺมสฺสวนสฺสิเม,
ปณฺณรสี อยนฺทานิ, สมฺปตฺตา อภิลกฺขิตา,
เตนายํ ปริสา ธมฺมํ, โสตุํ อิธ สมาคตา,
สาธุ อยฺโย ภิกฺขุสงฺโฆ, กโรตุ ธมฺมเทสนํ,
อยญฺจ ปริสา สพฺพา, อฏฺฐิกตฺวา สุณาตุ ตนฺติ.

คำอาราธนาศีล ๘

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห, อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม
ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห, อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม
ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห, อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม

ให้ศีล ๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. (ว่า ๓ หน)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ, พระว่า "สรณคมนํ นิฏฺฐิตํ" รับว่า "อาม ภนฺเต"

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๒. อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๓. อพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๖. วิกาลโภชนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๗. นจฺจ คีต วาทิต วิสูก ทสฺสน มาลาคนฺธ วิเลปน ธารณ มณฺฑน วิภูสนฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

๘. อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

พระว่า อิมานิ อฏฺจ สิกฺขาปทานิ, สีเลน สุคตึ ยนฺติ, สีเลน โภคสมฺปทา, สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ, ตสฺมา สีลํ วิโสธเย.

ให้ศีลแล้วบอกศักราช และเทศน์ต่อไป, เรื่องที่เทศน์มักนิยมปฐมสมโพธิ, จบกัณฑ์หนึ่งๆ สวดวิสาขคาถาสลับกันไปกับเทศน์จนกว่าจะจบกัณฑ์ที่สุด "เอตฺตาวตา" เมื่อจบแล้ว ภิกษุสามเณรสวดยาเทวตา, ทุกฺขปฺปตฺตา, โหตุ สพฺพํ. ต่อจากนี้อุบาสก อุบาสิกาขอขมาโทษพระรัตนตรัย, ขอศีล ๕, เปล่งคำถึงสรณะ, แล้วอำลา, ภิกษุสามเณรทำวัตรเช้า, เป็นเสร็จกิจเท่านี้.

คำถวายสักการะวันมาฆบุรณมี

(นำ) หนฺท มยํ ฯลฯ

(นโม ๓ หน)

อชฺชายํ มาฆปุณฺณมี, สมฺปตฺตา, มาฆนกฺขตฺเตน, ปุณฺณจนฺโทยุตฺโต, ยตฺถ ตถาคโต, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, จาตุรงฺคิเก, สาวกสนฺนิปาเต. โอวาทปาฏิโมกฺขํ, อุทฺทิสิ, ตทา หิ, อฑฺฒเตรสานิ, ภิกฺขุสตานิ, สพฺเพสํเยว, ขีณาสวานํ, สพฺเพ เต เอหิภิกฺขุกา, สพฺเพปิ เต, อนามนฺติตา ว, ภควโต สนฺติกํ, อาคตา, เวฬุวเน, กลนฺทกนิวาเป, มาฆปุณฺณมิยํ, วฑฺฒมานกจฺฉายาย, ตสฺมิญฺจ สนฺนิปาเต, ภควา, วิสุทฺธุตฺตมุโปสถํ, อกาสิ, โอวาทปาฏิโมกฺขํ, อุทฺทิสิ, อยํ อมฺหากํ,

ภควโต, เอโกเยว, สาวกสนฺนิปาโต, อโหสิ, จาตุรงฺคิโก, อฑฺฒเตรสานิ, ภิกฺขุสตานิ, สพฺเพสํเยว ขีณาสวานํ, มยนฺทานิ, อิมํ, มาฆปุณฺณมีนกฺขตฺตสมยํ, ตกฺกาลสทิสํ, สมฺปตฺตา, สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ, ตํ ภควนฺตํ, อนุสฺสรมานา, อิมสฺมึ, ตสฺส ภควโต, สกฺขิภูเต, เจติเย, (อิเมหิ, ทณฺฑทีปธูปปุปฺผาทิสกฺกาเรหิ, ตํ ภควนฺตํ, ตานิ จ, อฑฺฒเตรสานิ, ภิกฺขุสตานิ, อภิปูชยาม,) สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สสาวกสงฺโฆ, สุจิรปรินิพฺพุโตปิ, คุเณหิ ธรมาโน, อิเม สกฺกาเร, ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คาถาสวดวิสาขบูชาที่ ๑

นมตฺถุ สุคตสฺส

วิสาขปุณฺณมายํ โย	ชาโต อนฺติมชาติยา
ปตฺโต จ อภิสมฺโพธึ	อโถปิ ปรินิพฺพุโต
โลเก อนุตฺตโร สตฺถา	ทยาญาณณฺณวาสโย
นายโก โมกฺขมคฺคสฺมึ	ติวิธตฺถูปเทสโก
มหาการุณิกํ พุทฺธํ	มยนฺตํ สรณํ คตา
อามิเสหิ จ ปูเชนฺตา	ธมฺเม จ ปฏิปตฺติยา
อิมนฺทานิ สุนกฺขตฺตํ	อภิมงฺคลสมฺมตํ
วิสาโขฬุกฺกยุตฺเตน	ปุณฺณจนฺเทน ลกฺขิตํ
สมฺปตฺตา อนุกาเลน	พุทฺธานุสฺสรณารหํ
ชาติสมฺโพธินิพฺพาน-	กาลภูตํ สยมฺภุโน

ตํ สมฺมานุสฺสรมานา สุจิรํ นิพฺพุตามปิ
ปสนฺนากรํ กโรนฺตา สกฺกาเร อภิสชฺชิย
ทณฺฑทีเป ทีปฌเร มาลาวิกติอาทโย
ตสฺเสว ปูชนตฺถาย ยถาสติ ยถาพลํ
สมาหริตฺวา เอกตฺถ จปยิมฺหา ยถารหํ
นรานรานํ สพฺเพสํ สทฺธมฺเม สมฺปสีทตํ
ธมฺมสฺสวนํ กริสฺสาม สมฺพุทฺธคุณทีปนํ
พุทฺธสุโพธิตาทีนํ ทีปนตฺถํ มเหสิโน
ปสนฺนาว มยํ สพฺเพ สทฺทหาม สุโพธิตํ
สกฺกจฺจนฺตํ นมสฺสาม สมฺพุทฺธํ โคตมวฺหยํ
อิเมหิ จ สกฺกาเรหิ จปิเตหิ ตหึ ตหึ
ตสฺสสฺมึ เจติยฏฺฐาเน อภิปูเชม สาธุกํ
สาธุ โน ภนฺเต ภควา สุจิรํ ปรินิพฺพุโต
ธรนฺโต โพธิยา สกฺขิ- ภูตานนฺตคุเณน โส
ปวตฺติตฺวา นิรุทฺเธน อนนฺตารมฺมเณนปิ
ปจฺฉิมาชนตาภูต สตฺตานุกมฺปมานสา
อนุกมฺปํ อุปาทาย ชานนฺโตวาภิวาทนํ
ปฏิคฺคณฺหาตุ สกฺกาเร สุสชฺชิเต ตถา ตถา
ทีฆรตฺตมฺปิ อมฺหากํ หิตาย จ สุขาย จ
อปายปฺปริหานาย อายานญฺจาภิวุฑฺฒิยา.

คาถาที่ ๒

อิมมฺหิ จ วิหารสฺมึ ปฏิมาเจติยาทิสุ
เย เทวาสุรคนฺธพฺพ- ยกฺขนาคา นิวาสิโน
ตสฺมึ ภควติ ปสนฺนา ปฏิมารกฺขกาทิกา
สพฺเพปิ เต สมาคนฺตฺวา สุณนฺตุ ภาสิตํ อิมํ
สพฺโพ จายํ ภิกฺขุสงฺโฆ วินเย ปฏิปตฺติยา
ปราธีสทฺธมฺมกาโม ปเรสญฺจ หิเตสโก
ตเมตารหนฺตํ สมฺมา สมฺพุทฺธํ อคฺคปุคฺคลํ
วนฺทิตฺวา จ ปูเชตฺวา จ ลทฺธา ปุญฺญมหณฺณวํ
เทวา สุราทิภูตานํ ปตฺติทานํ กโรติ โว
ยญฺจญฺญํ ภิกฺขุสงฺเฆน ธมฺมยุตฺติกวาทินา
จตุนฺนํ สงฺฆกมฺมานํ สกฺกจฺจกรเณนปิ
ลาภํ ยสํ อคเณตฺวา ธมฺมานุวตฺตเนนปิ
สีลานํ ปูรเณนาปิ ยถาสติ ยถาพลํ
ธุตงฺคานญฺจ เกสญฺจิ วตฺตานํ รกฺขเณนปิ
อินฺทฺริยานํ ทมเนน สญฺญเมน ยถาพลํ
ปญฺญาย ภาวนาโยค- วายามกรเณนปิ
อโถปิ พุทฺธวจน- สทฺธมฺมปริยตฺติยา
สพฺพณฺณโนปเทสาย อชฺเฌนาชฺฌาปเนนปิ
ปาจธารณสชฺฌาย ถตฺถวิจารเณนปิ

ปเรสํ อตฺถกามานํ ติวิธํ สุขมิจฺฉตํ
ยถานุรูปํ ธมฺมสฺส เทสนาจกฺขุนาหิปิ
นิพทฺธํ พุทฺธเจเตฺยสุ ปูชาทิกรเณนปิ
ธมฺมสฺสวนทิวเสสุ เทสนาสวเนหิปิ
สมาธิญาณสาเธฺยสุ กมฺมฏฺฐาเนสุ เกสุจิ
อปุญฺญานํ ปหานาย ปุญฺญานญฺจาภิวฑฺฒิยา
อาโยคมนสิการ- วายามภาวนาหิปิ
อโถ สพฺรหฺมจารีนํ ตํ ตํ ปจฺจยมิจฺฉตํ
ยถาลทฺธปจฺจเยหิ ปจฺจยานุคฺคเหนปิ
มิจฺฉาคาหคหเนสุ ชฏิเตสุ ตถา ตถา
มุยฺหนฺเตสุ มนุสฺเสสุ คณฺหนฺเตสุ อเนกธา
ญานุกฺกาย ปโชเตตฺวา ปหาย คหณญฺชสํ
พุทฺธเทสิตมคฺเคน สยํ คนฺตฺวา ยถาพลํ
อญฺเญเปตฺถ นิโยเชตฺวา สทฺธมฺมทีปเนนปิ
อิจฺเจวรูปกมฺเมหิ ปวุตฺตํ สุผลาหรํ
ปุญฺญพีชํ ปรมตฺถ สุขูปนิสฺสยีกตํ
ตสฺมิมฺปิ ปุญฺญพีชมฺหิ อเนกาการสญฺจิเต
ภูมิรุกฺขนภาทีสุ สพฺพตฺถาปาธิวาสตํ
นรานรานํ สพฺเพสํ ปตฺติ ทิยฺยติ สพฺพทา
สาธุ เทวาทโย ภูตา ปฏิมารกฺขกาทิกา

สพฺพํ ทินฺนมิมํ ปตฺตึ มนฺตฺวา สามงฺกตามิว
สกฺกจฺจมนุโมทนฺตุ ปุญฺญสมฺปตฺติสิทฺธิยา
ตาย เตสํ สมิชฺฌนฺตุ สมฺปตฺติโย ยถิจฺฉิตา
เทวาทโย จ ลทฺธาน อมฺหํ ปตฺตานุโมทนํ
ปตฺติทายกภูเตสุ อมฺเหสุ เมตฺตจิตฺตตํ
กโรนฺตุ อตฺถกามาว อุปตฺถมฺเภนฺตุ สาสนํ
สํวิทหนฺตุ อารกฺขํ อมฺหากํ ธมฺมกามินํ
อหิตานิ อปเนนฺตุ หิตานิ อุปเนนฺตุ โน
ยถานุภาวํ สาเธนฺตุ สพฺพา กุสลปตฺถนา
อมฺหากํปิ จ สพฺเพสํ ธมฺเมน ปฏิปชฺชตํ
ยา จ เทวมนุสฺสานํ สตฺตกาลวิปตฺติยํ
พาลตาทีหิ อุปฺปนฺนา วิปนฺนตา ตถา ตถา
ตํ สพฺพมฺปิ นิวาเรตฺวา สมฺปตฺตึ สาธยนฺตุ โว
อโถ ปจฺจตฺถิกา สพฺเพ สาสนสฺสตฺตโนปิ จ
อนตฺถกรโณกาสํ มา ลภึสุ กทาจิปิ
สาสนํ พุทฺธเสฏฺฐสฺส จิรํ ทิปฺปตุ ตาทิโน
สมฺมาปโยคยุตฺเตสุ อมฺหาทิเสสุ มานุสา
เทวาวิคฺคหิตา หุตฺวา ปสนฺนา โหนฺตุ สาสเน.

คาถาที่ ๓

สุเขตฺตาติสยีภูเต อุตฺตเม รตนตฺตเย
ปวุตฺตํ ปุญฺญพีชํ ยํ ปุญฺญาภิวฑฺฒนาทิหิ
ตํ โน สาธารณํ ปุญฺญ- พีชํ ปวุตฺตเมกโต
อุปตฺถมฺเภตุ ราชานํ สามานํ รฎฺฐวฑฺฒนํ
โย โน อนตฺถกามานํ อนตฺถวารเณน จ
ปจฺจยานุปฺปทาเนน สมฺมาเนน ตถา ตถา
อนุคฺคหปคฺคเหหิ อสฺมากํ อุปตฺถมฺภโก
ยํ นิสฺสาย มยํ สพฺเพ อโรคา นิรุปทฺทวา
สพฺพารีหิ อปฺปสยฺหา ปฎิปชฺชาม สาสนํ
จิรํ ธรตุ โส ราชา อโรโค นิรุปทฺทโว
ธมฺเมเนว ปติฎฺฐาตุ ปาปเกหิ อวณฺณิโย
สพฺพนฺตรายโมกฺขาย เทวา รกฺขนฺตุ นํ สทา.

คาถาที่ ๔

เตเนว ปุญฺเญน ทิฎฺฐ- ธมฺมเวทนิเยน จ
สุเขตฺเต สมฺปสิทฺเธน อสยฺเหนญฺญกมฺมุนา
อยเมว ภิกฺขุสงฺโฆ โรคุปทฺทวชฺชิโต
วุฑฺฒึ วิรุฬฺหึ เวปุลฺลํ ปปฺโปตุ พุทฺธสาสเน
ปจฺจยูปตฺถมฺภเกหิ อเวกลฺโล อนากุโล

สมฺคฺโค สมฺโมทมาโน สีลาลงฺการภูสิโต
สมาธิญาณสํยุตฺโต สทา โหตุ อสํหิโร
สมฺปาเทตุ อปฺปมตฺโต สทฺธมฺมํ ติวิธํ วรํ
อโนลีโน อนุกฺกณฺโจ อาราเธตุ อนุกฺกมา
สทฺธมฺมํ ปฏิเวธากฺขยํ โย โลกุตฺตรสญฺญิโต
ตทูปการภูเตสุ โกสลฺเลสุ ตถา ตถา
มูลภาสากถาทีสุ สมฺปาปุณาตุ ปาฏวํ
สทฺธมฺมสฺสุปาฆาฏาย มา ลภนฺตุ วิปกฺขิกา
โอตารมฺถวา กิญฺจิ อหิตํ อุปเนตเว
อเปกฺขนฺตาอหิตมฺปิ อุปเนนฺตุ หิตํ หิตํ
โทสาโรเปตุกามานํ ลเภ ธมฺเมน นิคฺคหํ
ปโหตุธมฺมกามานํ เนตุํ พุทฺธสฺส สาสเน
เยปิสฺส ปาปกา ธมฺมา สทฺธมฺมสฺสนฺตรายิกา
อวิชฺชาตณฺหาสมฺภูตา ราคโทสปภูตโย
สพฺเพปิ เต อนุปฺปนฺนา มา จุปฺปชฺชนฺตุ กสฺสจิ
อุปฺปนฺนา จ ปหิยฺยนฺตุ โยนิโส ปฏิปตฺติยา
ยํ ยญฺจ สงฺฆิกาวาสํ อชฺฌาวสติ ปาลยํ
ปฏิมาเจติยาทีนิ สทฺธมฺมญฺจ ปวตฺตยํ
โส โส ภิกฺขูนมาวาโส สพฺพทา โหตุ ปูชิโต
อพฺโพกิณฺโณ อลชฺชีหิ อิทฺโธ ผีโต นิรพฺพุโท

มา จ โหตุ วิปกฺเขหิ คหณีโย กทาจิปิ
ยา จาสา หิตกมฺเมสุ ปเรสมตฺตโนปิ จ
อุปฺปนฺนา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ตทูปกรเณสุ จ
ขิปฺปํ สพฺพา กุสลาสา สิชฺฌเตฺว อนีติยา.

คาถาที่ ๕

เตน สิทฺเธนุปปชฺช- เวทนิเยน กมฺมุนา
เย เย อิมมฺหิ สงฺฆสฺมึ ปุญฺญายุขยมาคตา
สพฺเพ อิโต จวิตฺวาน อายุหนฺตา ปุนพฺภวํ
เย เทวา วา มนุสฺสา วา ธมฺมิกา ธมฺมวาทิโน
สมฺมาทสฺสนสมฺปนฺนา สตํ ธมฺมาภิโรจกา
เยสุ วา อยํ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ปริยตฺติปฏิปตฺติ- วเสน สมฺปวตฺตติ
เตสเมว สหพฺยตํ อุปปชฺชนฺตุ ตาทิเส
ยตฺถ ปุชฺชพฺภเว จตฺวา ลภิตฺวา มิตฺตสมฺปทํ
ปูเรยฺยุํ กุสลํ ธมฺมํ วิวฏฺฏสฺสูปนิสฺสยํ.

คาถาที่ ๖

เตเนวปราปริย- เวทนิเยน กมฺมุนา
ตโตปิ สํสรนฺตา เต ภเวสุ อปราปรํ
นิยตา โพธิสตฺตาว สมฺพุทฺเธน วิยากตา
นาฏฺฐารสปิ อภพฺพ- ฐานานิ อุปปชฺชิสุํ
มา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา โหนฺตุ โหนฺตุเยว สุทิฏฺฐิโน
วชฺเชนฺตุ ปาปกมฺมานิ สมฺปาปกานิ ทุคฺคตึ
พาลานํ ปาปการีนํ มา ทิฏฺฐานุคตึ กรุํ
พุทฺเธ ปจฺเจกสมฺพุทฺเธ อถวา พุทฺธสาวเก
โลเก อุปฺปนฺเน อุปปนฺเน เสวนฺตุ ธีรปณฺฑิเต
สญฺจินนฺตุ กุสลานิ สํสารมฺหา วิมุตฺติยา
เตสํ สมฺปุณฺณกาลมฺหิ อุปคนฺตฺวาน ภพฺพตํ
สจฺฉิกโรนฺตุ นิพฺพานํ ปปฺโปนฺตุ อาสวกฺขยํ
เตน เตน วิเสเสน ยถิจฺฉิเตน มณฺฑิตา
เอวายํ กุสลา อาสา ภิกฺขุสงฺเฆน ปตฺถิตา
สาทเรน ปณิธาย ปฏิมายปิ สมฺมุขา
อนนฺตรายา สิชฺฌนฺตุ เทวานํ อปิ ถามสา
เทวาภิรกฺขิโต สงฺโฆ สทา ภทฺรานิ ปสฺสตุ.

คาถาที่ ๗

อิทํ โข สาสนํ สตฺถุ โลเกกุตฺตมตาทิโน
โอปายิกํ สุสีลาทิ- สงฺคหํ อมตาวหํ
ปุพฺพาจริยสีเหหิ อาภตํ ปฏิปาฏิยา
ยาวมฺหากํปิ ปาเปตฺวา ยถากถญฺจิ ติฏฺฐติ
ปุพฺพาจริยสีหา เย เสขา สปฺปฏิสนฺธิกา
อปฺปหีนาลยา ธมฺเม กลฺยาณา วา ปุถุชฺชนา
เทเวสุ นิพฺพตฺติตฺวาน อนุปาเลนฺติ สาสนํ
สมฺมาปฏิปชฺชนฺตานํ อตฺถกามา หิเตสิโน
สพฺเพ เทวาทิภูตา เต ยตฺถ กตฺถจิ สณฺฐิตา
อชฺฌาสยํ ปชานนฺตุ อมฺหากํ ธมฺมกามินํ
อนุคฺคณฺหนฺตุ อมฺเหปิ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ.

วันวิสาขอัฏฐมี ควรสวดคาถาตอนล่างนี้ เริ่มว่าตั้งแต่ วิสาขปุณฺณมายชฺช เป็นต้นจนจบ แล้วไปต่อเข้ากับบทข้างต้น ที่ทำเครื่องหมายดอกจันทร์ไว้

วิสาขปุณฺณมายชฺช ทิวโส โหติ อฏฺฐโม
ยาทิเส นรเทวสฺส สุนิพฺพุตสฺส ตาทิโน
มลฺเลหิ สพฺพคนฺธานํ สทฺเธหิ กตจิตฺตกา
ปาฏิเหรํ ทสฺสยนฺตี สยเมว อปชฺชลิ

ตสฺสนฺติมเทหภูตํ พตฺตึสวรลกฺขณํ
ธาตุภูเตน เตเชน อชฺฌายิตฺถ มเหสิโน
ตาทิโสว อยนฺทานิ สมฺปตฺโต อภิลกฺขิโต
อิมนฺทานิ สุนกฺขตฺตํ อภิมงฺคลสมฺมตํ
สมฺปตฺตา อนุกาเลน พุทฺธานุสฺสสรณารหํ
สรีรชฺฌาปนกฺกาล- ภูตํ ตสฺส สยมฺภุโน

บทสวดมนต์แปล

สำหรับสวดต่อท้ายทำวัตรสวดมนต์
เช้าและค่ำ สำนักวัดราชาธิวาส

บทที่ ๑ คารวกถา

สตฺถุครุ ธมฺมครุ, ผู้เคารพหนักแน่นในพระศาสดา, ผู้เคารพหนักแน่นในพระธรรม, **สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว,** และผู้มีความเคารพแก่กล้าในพระสงฆ์, **สมาธิครุ อาตาปี,** ผู้มีความเพียรหนักแน่นในสมาธิ, **สิกฺขาย ติพฺพคารโว,** มีความเคารพแก่กล้าในไตรสิกขา, **อปฺปมาทครุ ภิกฺขุ,** ผู้เห็นภัย, หนักแน่นในความไม่ประมาท, **ปฏิสนฺถารคารโว,** มีความเคารพในการปฏิสันถาร, **อภพฺโพ ปริหานาย,** ย่อมเป็นผู้ไม่พอเพื่อจะเสื่อมเสีย, **นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก,** เป็นผู้ปฏิบัติใกล้พระนิพพานโดยแท้แล ฯ

องฺ. สตฺ. ๒๙ - ๓๐

บทที่ ๒ มิตตามิตตคาถา

อญฺญทตฺถุหโร มิตฺโต, มิตรปอกลอกนำไปถ่ายเดียว, **โย จ มิตฺโต วจีปรโม,** มิตรใด, มีวาจาปราศรัยเป็นอย่างยิ่ง, **อนุปฺปิยญฺจ โย อาหุ,** มิตรใด, กล่าวคำประจบ, **อปาเยสุ จ โย สขา,** มิตรใด, เป็นเพื่อนในความฉิบหาย, **เอเต อมิตฺเต จตฺตาโร อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโต,** บัณฑิตพิจารณาเห็นว่า, ทั้ง ๔ จำพวกนี้มิใช่มิตรแล้ว, **อารกา ปริวชฺเชยฺย,** พึงหลีกเลี่ยงเสียให้ห่างไกล, **มคฺคํ ปฏิภยํ ยถา,** เหมือนคนเดินทาง, เว้นทางอันมีภัยเสียฉะนั้น, **อุปกาโร จ โย มิตฺโต** มิตรใด, มีอุปการะ, **สุขทุกฺโข จ โย สขา,** เพื่อนใด, ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้, **อตฺถกฺขายี จ โย มิตฺโต,** มิตรใด, มีปกติบอกประโยชน์ให้, **โย จ มิตฺตานุกมฺปโก,** และมิตรใด, เป็นผู้อนุเคราะห์เอ็นดูซึ่งมิตร, **เอเตปิ มิตฺเต จตฺตาโร อิติ วิญฺญาย ปณฺฑิโต,** บัณฑิตพิจารณาเห็นว่า, ทั้ง ๔ จำพวกนี้เป็นมิตรจริงแล้ว, **สกฺกจฺจํ ปยิรุปาเสยฺย,** พึงเข้าไปคบหาโดยเคารพ, **มาตา ปุตฺตํว โอรสํ,** ให้เหมือนมารดากับบุตรอันเป็นโอรส ฉะนั้น ฯ

ที.ปา ๒๐๑ - ๒๐๒

บทที่ ๓ สมณสัญญา

สมณา สมณาติ โว ภิกฺขเว ชโน สญฺชานาติ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, มหาชน เขาย่อมรู้จักเธอทั้งหลายว่าสมณะๆ (ผู้สงบ) ดังนี้,

ตุมฺเห จ ปน, ก็แหละเธอทั้งหลายเล่า, **เก ตุมฺเหติ ปุฏฺฐา สมานา,** เมื่อถูกถามว่าท่านเป็นอะไร, **สมณมฺหาติ ปฏิชานาถ,** พวกเธอก็ย่อมปฏิญญาว่าเราเป็นสมณะ, **เตสํ โว ภิกฺขเว เอวํ สมญฺญานํ สตํ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อพวกเธอนั้นมีชื่อว่าสมณะอยู่อย่างนี้, **เอวํ ปฏิญฺญานํ สตํ,** ทั้งปฏิญญาตัวว่าเป็นสมณะอยู่อย่างนี้, **ยา สมณสามี-จิปฏิปทา,** ข้อปฏิบัติอย่างใด, เป็นความสมควรแก่สมณะ, **ตํ ปฏิปทํ ปฏิปชฺชิสฺสาม,** เราจักปฏิบัติซึ่งข้อปฏิบัติอย่างนั้น, **เอวนฺโน,** เมื่อความปฏิบัติของเราอย่างนี้มีอยู่, **อยํ อมฺหากํ สมญฺญา จ สจฺจา ภวิสฺสติ ปฏิญฺญา จ ภูตา,** ทั้งชื่อทั้งความปฏิญญาของเรานี้ก็จักเป็นจริงได้, **เยสญฺจ มยํ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเร ปริภุญฺชาม,** อนึ่ง, เราบริโภคจีวรบิณฑบาตเสนาสนะ, และคิลานะปัจจยเภสัชชบริขารของทายกเหล่าใด, **เต สนฺเต การา อมฺเหสุ มหปฺผลา ภวิสฺสนฺติ มหานิสํสา,** ความอุปการะเหล่านั้นของเขาในเราทั้งหลายก็จักมีผลใหญ่, มีอานิสงส์ใหญ่, **อมฺหากญฺเจวายํ ปพฺพชฺชา อวญฺฌา ภวิสฺสติ,** อนึ่ง, การบรรพชาของเราก็จักไม่เป็นหมันเหมือนกัน, **สผลา สอุทฺรยาติ,** จักเป็นไปกับด้วยผล, เป็นไปกับด้วยกำไร ดังนี้, **เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เธอทั้งหลาย, พึงศึกษาสำเหนียก อย่างนี้แล ฯ

มู.ม. ๕๑๒

บทที่ ๔ โอวาทปาฏิโมกขคาถา

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา, ความอดกลั้นคือความทนทานเป็นตบะอย่างยิ่ง, **นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา,** ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอย่างยิ่ง, **น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี, สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต,** ผู้ฆ่าสัตว์อื่น เบียดเบียนสัตว์อื่น, ไม่ชื่อว่าบรรพชิตสมณะเลย, **สพฺพปาปสฺส อกรณํ,** ความไม่ทำบาปทั้งปวง, **กุสลสฺสูปสมฺปทา,** ความให้กุศลถึงพร้อม, **สจิตฺตปริโยทปนํ,** ความให้จิตของตนผ่องแผ้ว, **เอตํ พุทฺธาน สาสนํ,** ๓ อย่างนี้, เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลาย, **อนูปวาโท,** ความไม่กล่าวร้าย, **อนูปฆาโต,** ความไม่ล้างผลาญ, **ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร,** ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์, **มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ,** ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร, **ปนฺตญฺจ สยนาสนํ,** ที่นอนที่นั่งอันสงัด, **อธิจิตฺเต จ อาโยโค,** และความประกอบโดยเอื้อเฟื้อในอธิจิต, **เอตํ พุทฺธาน สาสนนฺติ,** ๖ อย่างนี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฉะนี้ ฯ

ที.ม. ๕๗

บทที่ ๕ อารักขกัมมัฏฐาน

พุทฺธานุสฺสติ เมตฺตา จ อสุภํ มรณสฺสติ,
อิจฺจิมา จตุรารกฺขา กาตพฺพา จ วิปสฺสนา.

ภาวนาทั้ง ๔ นี้, คือ **พุทฺธานุสฺสติ,** ระลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้า, **เมตฺตา,** ปรารถนาจะให้เป็นสุข, **อสุภ,** พิจารณากายให้เห็นเป็นของไม่งาม, **มรณสฺสติ,** ระลึกถึงความตาย, ชื่อว่าจตุรารักข์, และวิปัสสนาอันพึงบำเพ็ญฯ

วิสุทฺธธมฺมสนฺตาโน อนุตฺตราย โพธิยา,
โยคโต จ ปโพธา จ พุทฺโธ พุทฺโธติ ญายเต.

พระพุทธเจ้ามีพระสันดานอันบริบูรณ์ ด้วยพระธรรมอันบริสุทธิ์, อันสัตวโลกรู้อยู่ว่าพุทโธ พุทโธ ดังนี้, เพราะพระปัญญาตรัสรู้อย่างเยี่ยม, เพราะทรงชักโยงหมู่สัตว์ไว้ในธรรมะปฏิบัติ, และเพราะทรงปลุกใจหมู่สัตว์ให้ตื่นอยู่ ฯ

นรานรติรจฺฉาน- เภทา สตฺตา สุเขสิโน,
สพฺเพปิ สุขิโน โหนฺตุ สุขิตตฺตา จ เขมิโน.

สัตว์ทั้งหลาย, ต่างโดยมนุษย์อมนุษย์และดิรัจฉาน, เป็นผู้แสวงหาความสุข, ขอสัตว์เหล่านั้นแม้ทั้งสิ้น, จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข, และเป็นผู้เกษมสำราญ เพราะถึงซึ่งความสุขเถิด ฯ

เกสโลมาทิฉวานํ อยเมว สมุสฺสโย

กาโย สพฺโพปิ เชคฺจฺโฉ วณฺณาทิโต ปฏิกฺกุโล.

กายนี้แล, เป็นที่ประชุมแห่งซากศพมีผมขนเป็นต้น, แม้ทั้งสิ้น, เป็นของน่าเบื่อหน่าย, เป็นปฏิกูลโดยส่วนมีสีเป็นต้น ฯ

ชีวิตินฺทฺริยุปจฺเฉท- สงฺขาตมรณํ สิยา

สพฺเพสํปีธ ปาณีนํ ตญฺหิ ธุวํ น ชีวิตํ ฯ

ความตาย, กล่าวคือ ความแตกขาดแห่งชีวิตินทรีย์, พึงมีแก่สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้แม้ทั้งสิ้น, เพราะว่าความตายเป็นของเที่ยง, ชีวิตความเป็นอยู่เป็นของไม่เที่ยงแล ฯ

ร.๔ สวดมนต์ฉบับหลวง ๒๐๔

บทที่ ๖ กรณียกิจ

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ, อันผู้ฉลาดในประโยชน์, พึงทำซึ่งกิจที่ท่านผู้ได้บรรลุถึงซึ่งทางอันสงบกระทำแล้ว, **สกฺโก,** พึงเป็นผู้องอาจ. **อุชู จ,** เป็นผู้ซื่อตรงด้วย, **สุหุชู จ,** เป็นผู้ซื่อตรงอย่างดีด้วย, **สุวโจ จสฺส,** เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายด้วย, **มุทุ,** เป็นผู้อ่อนโยน, **อนติมานี,** เป็นผู้ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น, **สนฺตุสฺสโก จ,** เป็นผู้ยินดีด้วยของอันมีอยู่แล้วด้วย, **สุภโร จ,** เป็นผู้เลี้ยงง่ายด้วย, **อปฺปกิจฺโจ จ,** เป็นผู้มีกิจการพอประมาณด้วย, **สลฺลหุกวุตฺติ,** ประพฤติตนเป็นผู้เบากายเบาจิต, **สนฺตินฺทฺริโย จ,** มีอินทรีย์อันสงบระงับด้วย, **นิปโก จ,**

มีปัญญารักษาตนได้ด้วย, **อปฺปคพฺโภ,** เป็นผู้ไม่คะนองกายวาจา, **กุเลสุ อนนุคิทฺโธ,** เป็นผู้ไม่ติดพันในสกุลทั้งหลาย, **น จ ขุทฺทํ สมาจเร กิญฺจิ เยน วิญฺญู ปเร อุปวเทยฺยุํ,** วิญญูชน, พึงล่วงติเตียนเหล่าชนอื่นได้ด้วยการกระทำอย่างใด, ไม่พึงประพฤติกระทำการอย่างนั้นหน่อยหนึ่งแล ฯ

ขุ.ขุ. ๑๓ สวดมนต์ ๑๗

บทที่ ๗ สมณสัญญา ๑๐

ติสฺโส ภิกฺขเว สมณสญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สมณสัญญา ๓ ประการ, อันบรรพชิตบำเพ็ญกระทำให้มากแล้ว, **สตฺต ธมฺเม ปริปูเรนฺติ,** ย่อมบำเพ็ญธรรมะ ๗ ประการให้บริบูรณ์ได้, **กตมา ติสฺโส,** ๓ ประการไฉนบ้าง, **เววณฺณิยมฺหิ อชฺฌุปคโต,** บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว, อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ, เราต้องทำอาการกิริยานั้นๆ, **ปรปฏิพทฺธา เม ชีวิกา,** ความเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น, เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย, **อญฺโญ เม อากปฺโป กรณีโย,** อาการกายวาจาอย่างอื่นอันเราพึงทำยังมีอยู่อีก, มิใช่แต่เท่านี้, **อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส สมณสญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สมณะสัญญา ๓ ประการเหล่านี้แล, อันบรรพชิตบำเพ็ญกระทำให้มากแล้ว, **สตฺต ธมฺเม ปริปูเรนฺติ,** ย่อมบำเพ็ญธรรมะ ๗ ประการให้บริบูรณ์ได้, **กตเม สตฺต,** ๗ ประการไฉนบ้าง, **นิจฺจํ**

สตตการี โหติ สตตวุตฺตี สีเลสุ, เป็นผู้มีปกติกระทำประพฤติติดต่อในศีลทั้งหลายเป็นนิตย์, **อนภิชฺฌาลุ โหติ,** เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งเป็นปกติ, **อพฺยาปชฺโฌ โหติ,** เป็นผู้ไม่เบียดเบียนใคร, **อนติมานี โหติ,** เป็นผู้ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น, **สิกฺขากาโม โหติ,** เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา, **อิจฺจตฺถนฺติสฺส โหติ ชีวิตปริกฺขาเรสุ,** เป็นผู้มีความพิจารณาให้เห็นประโยชน์ในบริขารเครื่องเลี้ยงชีวิต, **อารทฺธวิริโย วิหรติ,** ย่อมเป็นผู้มีความเพียรปรารภอยู่, **อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส สมณสญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สมณะสัญญา ๓ ประการเหล่านี้แล, อันบรรพชิตบำเพ็ญกระทำให้มากแล้ว, **อิเม สตฺต ธมฺเม ปริปูเรนฺตีติ,** ย่อมบำเพ็ญธรรมะ ๗ ประการเหล่านี้ให้บริบูรณ์ได้ ฉะนี้แล ฯ

องฺ - ทสก. ๒๒๕

บทที่ ๘ ทศธรรม

ทสยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้, บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ, **กตเม ทส,** ๑๐ ประการไฉนบ้าง, **เววณฺณิยมฺหิ อชฺฌูปคโตติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว, อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ, เราต้องทำอาการกิริยานั้นๆ, **ปรปฏิพทฺธา เม ชีวิกาติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, ความเลี้ยง

ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น, เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย, **อญฺโญ เม อากปฺโป กรณีโยติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, อาการกายวาจาอย่างอื่น, ที่เราจะต้องทำให้อย่างดีขึ้นไปกว่านี้, ยังมีอยู่อีก, มิใช่เพียงเท่านี้, **กจฺจิ นุ โข เม อตฺตา สีลโต น อุปวทตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, ตัวของเราเอง, ติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่, **กจฺจิ นุ โข มํ อนุวิจฺจ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี สีลโต น อุปวทนฺตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, สพรหมจารีผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว, ติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่, **สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น, **กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, เรามีกรรมเป็นของตัว, เป็นผู้รับผลของกรรม, มีกรรมเป็นกำเนิด, มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์, มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย, เราทำดีจักได้ดี, ทำชั่วจักได้ชั่ว, เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น, **กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วีติปตนฺตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, วันคืนล่วงไปๆ, บัดนี้เราทำอะไรอยู่, **กจฺจิ นุ โขหํ สุญฺญาคาเร อภิรมามีติ,**

ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ, บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, เรายินดีในที่สงัดหรือไม่, **อตฺถิ นุ โข เม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริย-ญาณทสฺสน วิเสโส อธิคโต, โสหํ ปจฺฉิเม กาเล สพฺรหฺมจารีหิ ปุฏฺโฐ น มงฺกุ ภวิสฺสามีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ,** บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า, คุณวิเศษของเรามีอยู่หรือไม่, ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน, ในเวลาเพื่อนบรรพชิตถาม, ในกาลภายหลัง, **อิเม โข ภิกฺขเว ทส ธมฺมา ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพาติ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้แล, บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ฉะนี้ ฯ

องฺ. ทสก. ๙๑ - ๙๒ สวดมนต์ ๑๑๙

บทที่ ๙ สีลุทฺเทสปาโฐ

ภาสิตมิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺ-พุทฺเธน, พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้เห็น, เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยถูกถ้วนพระองค์นั้น, ได้ตรัสคำนี้ไว้แล้วว่า, **สมฺปนฺนสีลา ภิกฺขเว วิหรถ สมฺปนฺนปาฏิโมกฺขา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เธอทั้งหลาย, จงเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์มีพระปาฏิโมกข์สมบูรณ์, **ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุตา วิหรถ อาจาร-โคจรสมฺปนฺนา,** จงเป็นผู้สำรวมแล้วด้วยเครื่องสังวรในพระปาฏิโมกข์, สมบูรณ์ด้วยอาจาระและโคจร, คือมารยาทและสถานที่เที่ยวไป, **อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสูติ,** จง

เป็นผู้มีปกติเห็นน่ากลัวในโทษสักว่าเล็กน้อย, สมาทานศึกษาสำเหนียกในสิกขาบททั้งหลายเถิด, **ตสฺมาติหมฺเหหิ สิกฺขิตพฺพํ**, เพราะเหตุดังนั้นแหละ, เราทั้งหลายพึงศึกษาสำเหนียกว่า, **สมฺปนฺนสีลา วิหริสฺสาม สมฺปนฺนปาฏิโมกฺขา,** จักเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์มีพระปาฏิโมกข์สมบูรณ์, **ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุตา วิหริสฺสาม, อาจารโคจรสมฺปนฺนา,** จักเป็นผู้สำรวมแล้วด้วยเครื่องสังวรในพระปาฏิโมกข์, สมบูรณ์ด้วยอาจาระและโคจร, คือมารยาทและสถานที่เที่ยวไป, **อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขิสฺสาม สิกฺขาปเทสูติ,** จักเป็นผู้มีปกติเห็นน่ากลัวในโทษสักว่าเล็กน้อย, สมาทานศึกษาสำเหนียกในสิกขาบททั้งหลาย, **เอวญฺหิ โน สิกฺขิตพฺพํ,** เราทั้งหลาย, พึงศึกษาสำเหนียกอย่างนี้แล ฯ

สวดมนต์ ๒๐๘

บทที่ ๑๐ ตายนคาถา

ฉินฺท โสตํ ปรกฺกมฺม, เธอจงบากบั่นตัดกระแสแห่งตัณหาเสีย, **กาเม ปนูท พฺราหฺมณ,** จงกำจัดกามคุณทั้งหลายเสียเถิดนะพราหมณ์, **นปฺปหาย มุนิ กาเม, มุนี,** ที่ยังละเว้นกามคุณทั้งหลายไม่ได้, **เนกตฺตมุปปชฺชติ,** ย่อมเข้าฌานยังไม่ได้, **กยิรา เจ กยิราเถนํ,** ถ้าจะทำ, ให้ทำการนั้นจริงๆ, **ทฬฺหเมนํ ปรกฺกเม,** พึงบากบั่นซึ่งการนั้นให้มั่น, **สิถิโล หิ ปริพฺพาโช,** เพราะว่า, การบวชที่ยังย่อหย่อนหละหลวม, **ภิยฺโย อากิรเต รชํ,** ยิ่งจะเกลี่ยโทษดังธุลี, **อกตํ ทุกฺกฏํ เสยฺโย,** อัน

ความชั่วร้าย, ไม่ทำเสียเลยดีกว่า, **ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกฏํ,** เพราะว่า, ความชั่วย่อมแผดเผาในภายหลังได้, **กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย,** ฝ่ายว่าความดี, ทำไว้นั่นแหละดีกว่า, **ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ,** ที่ทำแล้วไม่ต้องเดือดร้อนใจ, **กุโส ยถา ทุคฺคหิโต,** เปรียบเหมือนหญ้าคาที่จับยังไม่มั่น, **หตฺถเมวานุกนฺตติ,** ย่อมบาดมือได้โดยแท้, **สามญฺญํ ทุปฺปรามฏฺฐํ, สมณคุณ,** ที่ลูบคลำเกี่ยวข้องอย่างชั่วช้าก็เหมือนกัน, **นิรยายูปกฑฺฒติ,** ย่อมหน่วงเหนี่ยวไปสู่นรกได้, **ยงฺกิญฺจิ สิถิลํ กมฺมํ,** อันการงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ย่อหย่อน, **สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ยํ วตํ,** และข้อวัตรปฏิบัติที่ยังเจือด้วยความเศร้าหมอง, **สงฺกสฺสรํ พฺรหฺมจริยํ,** พรหมจรรย์, ที่ยังต้องนึกด้วยความรังเกียจใจ, **น ตํ โหติ มหปฺผลนฺติ,** ทั้ง ๓ อย่างนั้น, ย่อมไม่เป็นการมีผลยิ่งใหญ่แล ฯ

ส. สํ. ๖๘ - ๖๙ สวดมนต์ ๒๐๘

บทที่ ๑๑ อริยสัจจคาถา

เย ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ, ชนเหล่าใด, ไม่รู้ทั่วถึงซึ่งทุกข์, **อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,** ทั้งเหตุเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์, **ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ,** ทั้งความทุกข์ย่อมดับไม่เหลือโดยประการทั้งปวง, ในเพราะมรรคใด, **ตญฺจ มคฺคํ น ชานนฺติ,** ทั้งไม่รู้ซึ่งมรรคนั้น, **ทุกฺขูปสมคามินํ,** อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความสงบแห่งทุกข์, **เจโต-วิมุตฺติหีนา เต,** ชนเหล่านั้น, เป็นผู้เหินห่างจากเจโตวิมุตติ์, **อโถ**

ปญฺญาวิมุตฺติยา, ทั้งจากปัญญาวิมุตติ์, **อภพฺพา เต อนฺตกิริยาย,** เขาเป็นผู้ไม่พอเพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้, **เต เว ชาติชรูปคา,** เขาต้องเข้าถึงซึ่งชาติและชราแน่แท้, **เย จ ทุกฺขํ ปชานนฺติ,** ฝ่ายชนเหล่าใด, รู้ทั่วถึงซึ่งทุกข์ได้, **อโถ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ,** ทั้งเหตุเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์, **ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ อเสสํ อุปรุชฺฌติ,** ทั้งความทุกข์ย่อมดับไม่เหลือโดยประการทั้งปวง, ในเพราะมรรคใด, **ตญฺจ มคฺคํ ปชานนฺติ,** ทั้งรู้ทั่วถึงซึ่งมรรคนั้น, **ทุกฺขูปสมคามินํ,** อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความสงบแห่งทุกข์, **เจโตวิมุตฺติสมฺปนฺนา,** ชนเหล่านั้น, เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยเจโตวิมุตติ์, **อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา,** ทั้งด้วยปัญญาวิมุตติ์, **ภพฺพา เต อนฺตกิริยาย,** เขาเพียงพอเพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้, **น เต ชาติชรูปคาติ,** เขาไม่ต้องเข้าถึงซึ่งชาติ และชรา ฉะนี้แลฯ

ขุ. อิติ. ๓๐๐

พระคาถาธรรมบรรยาย

๑. **สพฺเพ สตฺตา มริสฺสนฺติ,** สัตวทั้งหลายทั้งสิ้นจักตาย,
มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ, เพราะ ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด,
ชรัปิ ปตฺวา มรณํ, แม้อยู่ได้ถึงชราก็ต้องตาย,
เอวํ ธมฺมา หิ ปาณิโน, เพราะสัตว์ทั้งหลายมีอย่างนี้เป็นธรรมดา,

๒. **ยมกํ นามรูปญฺจ,** ก็นามและรูปเป็นคู่กัน,
อุโภ อญฺโญญฺญนิสฺสิตา, ต่างอาศัยกันและกันทั้งสอง,
เอกสฺมึ ภิชฺชมานสฺมึ, เมื่อฝ่ายหนึ่งแตกสลาย,
อุโภ ภิชฺชนฺติ ปจฺจยา, ทั้งสองฝ่ายอันอาศัยกันก็ต้องสลาย,

๓. **ยถาปิ อญฺญตรํ พีชํ,** เปรียบเหมือนพืชชนิดใดชนิดหนึ่ง,
เขตฺเต วุตฺตํ วิรูหติ, ที่หว่านลงในนาแล้วย่อมงอกได้,
ปฐวีรสญฺจ อาคมฺม, เพราะอาศัยรสแห่งแผ่นดิน,
สิเนหญฺจ ตทูภยํ, และยางในพืชเป็นสองประการนั้น,

๔. **เอวํ ขนฺธา จ ธาตุโย, ฉ จ อายตนา อิเม,** ขันธ์ ๕ และธาตุทั้งหลาย, ทั้งอายตนะ ๖ เหล่านี้ก็เหมือนกัน,
เหตุํ ปฏิจฺจ สมฺภูตา, อาศัยเหตุจึงเกิดขึ้นได้,
เหตุภงฺคา นิรุชฺฌเร, เพราะเหตุแตกสลายก็ย่อมดับไป,

๕. **ยถา หิ องฺคสมฺภารา,** เปรียบเหมือนการคุมสัมภาระเครื่องรถเข้าได้, **โหติ สทฺโท รโถ อิติ,** เสียงเรียกว่ารถ ก็มีได้,
เอวํ ขนฺเธสุ สนฺเตสุ, เมื่อขันธ์ ๕ ยังมีอยู่ก็เหมือนกัน,
โหติ สตฺโตติ สมฺมติ, การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้,

๖. **อุโภ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ ยํ มจฺโจ กุรุเต อิธ,** อันผู้จะต้องตายทำบุญและบาปทั้งสองอย่างๆ ใดไว้ในโลกนี้,
ตญฺหิ ตสฺส สกํ โหติ, บุญและบาปนั้น, คงเป็นของๆ ผู้นั้นแท้,
ตญฺจ อาทาย คจฺฉติ, ผู้นั้น, ก็ต้องรับรองบุญหรือบาปนั้นไป,

ตญฺจสฺส อนุคํ โหติ, บุญหรือบาปนั้นก็ย่อมติดตามผู้นั้นไป,
ฉายาว อนุปายินี, เหมือนเงาอันติดตามผู้นั้นไป ฉะนั้น,

๗. **สทฺธาย สีเลน จ โย ปวฑฺฒติ,** ผู้ใด เจริญด้วยศรัทธาและศีล, **ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ,** และปัญญาการบริจาค การสดับศึกษาทั้งสองฝ่าย, **โส ตาทิโส สปฺปุริโส วิจกฺขโณ,** ผู้นั้น, เป็นสัตบุรุษเฉียบแหลมเช่นนั้น, **อาทียติ สารมิเธว อตฺตโน,** ย่อมถือไว้ได้ซึ่งสาระประโยชน์ของตนในโลกนี้แท้,

๘. **อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ,** ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว, **โก ชญฺญา มรณํ สุเว,** ใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีในพรุ่งนี้ **น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา,** เราทั้งหลาย, จะผัดเพี้ยนด้วยมัจจุราชผู้มีเสนาใหญ่ นั้นไม่ได้เลย,

๙. **เอวมฺภูเตสุเปยฺเตสุ สาธุ ตตฺถาชฺฌุเปกฺขณา,** เมื่อสังขารเหล่านั้น, ต้องเป็นอย่างนี้แน่แท้แล้ว, การวางอุเบกขาในสังขารเหล่านั้นได้เป็นดี, **อปิ เตสํ นิโรธาย ปฏิปตฺตยาติสาธุกา,** อนึ่ง, การปฏิบัติเพื่อความสงบสังขารเหล่านั้นได้, ก็ยิ่งเป็นความดี, **สพฺพํ สมฺปาทนียญฺหิ อปฺปมาเทน สพฺพทาติ,** กิจทั้งสิ้นนี้ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์ได้, ด้วยความไม่ประมาท ในกาลทุกเมื่อแล ฯ

บทสวดแปล

สำหรับอุบาสก อุบาสิกา วัดราชผาติการาม

อโห อนิจฺจา สงฺขารา	สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
เต กาลิกา อสณฺฐิตา	เพราะสังขารทั้งหลายเหล่านั้น, เป็นของชั่วคราว, ไม่ดำรงคงที่อยู่ได้.
สกาลา กาลิกา สพฺเพ	เพราะสังขารทั้งหลายทั้งสิ้น เนื่องอยู่ด้วยกาลเวลา เป็นไปกับด้วยกาลเวลา.
หุตฺวา หุตฺวา น โหนฺติ เต	สังขารทั้งหลายเหล่านั้น, จึงเป็นแล้วมีแล้วย่อมไม่มีไม่เป็น.
ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา โลเก	เพราะเหตุนั้น
ยทุปฺปนฺนํ น นสฺสติ.	สิ่งที่เกิดแล้วในโลก, ย่อมจะไม่เสื่อมเสียหาย, อันใครๆ จะพึงได้แต่ที่ไหน,
เอวมฺภูเตสุเปฺยเตสุ	ครั้นเมื่อสังขารเหล่านั้น ต้องเป็นอย่างนั้นแน่แท้แล้ว
สาธุ ตตฺถาชฺฌุเปกฺขนา	การวางอุเบกขาในสังขาร เหล่านั้นเสียได้, ย่อมเป็นความดี,

อปิ เตสํ นิโรธาย ปฏิปตฺตยาติสาธุกา อนึ่ง,การปฏิบัติเพื่อดับไม่เหลือแห่งสังขารเหล่านั้นได้ ก็ยิ่งเป็นความดี.

สพฺพํ สมฺปาทนียญฺหิ แท้จริง, กิจทั้งสิ้น, ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์ได้

อปฺปมาเทน สพฺพทาติ ด้วยความไม่ประมาท, ในกาลทุกเมื่อแล

ภารสุตฺตคาถา

ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ปัญจขันธ์ทั้งหลายเป็นภาระจริงๆ

ภารหาโร จ ปุคฺคโล แต่บุคคลก็ยังถือภาระไว้

ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก แท้จริง, การยึดถือภาระในโลก เป็นความทุกข์

ภารนิกฺเขปนํ สุขํ การปล่อยวางภาระเสียได้ เป็นความสุข

นิกฺขิปิตฺวา ครุํ ภารํ ครั้นปล่อยวางภาระอย่างหนักได้แล้ว

อญฺญํ ภารํ อนาทิย ไม่ยึดถือซึ่งภาระอย่างอื่นไว้

สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห เป็นผู้รื้อถอนตัณหา กับทั้งมูลรากได้แล้ว

นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ เป็นผู้หมดอยากดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ได้แล

กุศลกรรมบท

ทส อิเม กุสลกมฺมปถา	กรรมบทเป็นกุศลทั้ง ๑๐ เหล่านี้
สมตฺตา สมาทินฺนา	อันบุคคลสมาทานให้บริบูรณ์ได้แล้ว
หิตาย สุขาย สํวตฺตนฺติ-	ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข
กตเม ทส	๑๐ ประการไฉนบ้าง
ปาณาติปาตา เวรมณี	คือเว้นจากทำสัตว์มีชีวิตให้ตาย
อทินฺนาทานา เวรมณี	เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี	เว้นจากประพฤติผิดในกามทั้งหลาย
มุสาวาทา เวรมณี	เว้นจากกล่าวคำเท็จ
ปิสุณาย วาจาย เวรมณี	เว้นจากวาจาส่อเสียด
ผรุสาย วาจาย เวรมณี	เว้นจากวาจาหยาบร้าย
สมฺผปฺปลาปา เวรมณี	เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
อนภิชฺฌา	ไม่เพ่งอยากได้สิ่งของของใคร
อพฺยาปาโท	ไม่พยาบาทปองร้ายใคร
สมฺมาทิฏฺฐิ	เห็นชอบถูกต้องตามคลองธรรม
อิเม โข ทส กุสลกมฺมปถา	กรรมบทเป็นกุศล ๑๐ เหล่านี้แล
สมตฺตา สมาทินฺนา	อันบุคคลสมาทานให้บริบูรณ์ได้แล้ว
หิตาย สุขาย สํวตฺตนฺตีติ.	ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ดังนี้แล.

ปกิณณกภาษิต

อุปนียติ โลโก	โลกคือหมู่สัตว์อันชราต้อนไปอยู่
อทฺธุโว	เป็นผู้ไม่ยั่งยืน
อตาโณ โลโก	โลกไม่มีผู้ต่อต้าน
อนภิสฺสโร	ไม่มีผู้เป็นยิ่งใหญ่
อสฺสโก โลโก	โลกไม่มีสิ่งเป็นของๆ ตน
สพฺพํ ปหาย คมนียํ	จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งสิ้นแล้วต้องไป
อูโน โลโก	โลกยังพร่องอยู่
อติตฺโต	เป็นผู้ยังไม่อิ่มไม่เบื่อ
ตณฺหาทาโส	จึงต้องเป็นทาสแห่งตัณหา
สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ	สตรีใด, เจริญทั่วถึงด้วยศรัทธาและศีล
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ	ด้วยปัญญา ด้วยการบริจาคและด้วยการสดับฟัง, ทั้งที่เป็นโลกิยโลกุตระ
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา	สตรีนั้นผู้มีปกติเช่นนั้น, ชื่อว่าอุบาสิกา
อาทียติ สารมิเธว อตฺตโน	ย่อมประสานไว้ได้, ซึ่งธรรมอันเป็นสาระของตน, ในโลกนี้แน่แท้
อปฺปมาทรตา โหถ	เธอจงรื่นรมย์ในความไม่ประมาท
สจิตฺตมนุรกฺขถ	จงพิจารณ์รักษาจิตของตนไว้
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ	จงพยายามยกตนขึ้นจากข้อติดขัด

ปงฺเก สนฺโนว กุญฺชโรติ	เหมือนกุญชรตกหล่ม, ถอนตัวขึ้นได้จากหล่มฉะนั้นแล.

อริยวาสธรรม

ทสยิเม อริยวาสา	ธรรมเป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ๑๐ ประการ
เย อริยา อาวสึสุ วา	ที่พระอริยเจ้าในอดีตได้อยู่แล้ว
อาวสนฺติ วา	ที่พระอริยเจ้าในปัจจุบันก็ย่อมอยู่
อาวสิสฺสนฺติ วา	ที่พระอริยเจ้าในอนาคตก็จักอยู่ต่อไป
กตเม ทส	๑๐ ประการไฉนบ้าง
(๑) ปญฺจงฺควิปฺปหีนตา	คือความเป็นผู้มีนิวรณ์มีองค์ ๕ อันละได้แล้ว
(๒) ฉฬงฺคสมนฺนาคตตา	ความเป็นผู้มีองค์อุเบกขา ๖ ถึงพร้อมแล้ว
(๓) สตารกฺขจิตฺตตา	ความเป็นผู้มีจิตมีสติเป็นเครื่องรักษา
(๔) จตุราปสฺเสนตา	ความเป็นผู้มีธรรมเป็นที่อิงอาศัย ๔ ประการ
(๕) ปนุณฺณปจฺเจกสจฺจตา	ความเป็นผู้บันเทาทิฏฐิ ๑๐ ประการได้แล้ว
(๖) สมวยสฏฺเฐสนตา	ความเป็นผู้สละการแสวงหาได้แล้ว

(๗) อนาวิลสงฺกปฺปตา	ความเป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุ่นมัวแล้ว
(๘) ปสฺสทฺธกายสงฺขารตา	ความเป็นผู้มีกายสังขารอันระงับได้แล้ว
(๙) สุวิมุตฺตจิตฺตตา	ความเป็นผู้มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว
(๑๐) สุวิมุตฺตปญฺญตา	ความเป็นผู้มีปัญญารู้เห็นซึ่งความหลุดพ้นด้วยดีแล้ว
อิเม โข ทส อริยวาสา	นี้แลธรรม ๑๐ ประการ, เป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
เย อริยา อาวสึสุ วา	ที่พระอริยเจ้าในอดีตได้อยู่แล้ว
อาวสนฺติ วา	ที่พระอริยเจ้าในปัจจุบันก็ย่อมอยู่
อาวสิสฺสนฺติ วาติ	ที่พระอริยเจ้าในอนาคตก็จักอยู่ต่อไปดังนี้แล

พระคาถาธรรมบรรยาย

(๑) สพฺเพ สตฺตา มริสฺสนฺติ	สัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้นจักตาย
มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ	เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด
ชรมฺปิ ปตฺวา มรณํ	แม้อยู่ได้ถึงชราก็ต้องตาย
เอวํ ธมฺมา หิ ปาณิโน	เพราะสัตว์ทั้งหลายมีอย่างนี้เป็นธรรมดา.

(๒) ยมกํ นามรูปญฺจ	ก็นามและรูปเป็นคู่กัน
อุโภ อญฺโญญฺญนิสฺสิตา	ต่างอาศัยกันและกันทั้งสอง
เอกสฺมึ ภิชฺชมานสฺมึ	เมื่อฝ่ายหนึ่งแตกสลาย
อุโภ ภิชฺชนฺติ ปจฺจยา	ทั้งสองฝ่ายอันอาศัยกันก็ต้องสลาย
(๓) ยถาปิ อญฺญตรํ พีชํ	เปรียบเหมือนพืชชนิดใดชนิดหนึ่ง
เขตฺเต วุตฺตํ วิรูหติ	ที่หว่านลงในนาแล้วย่อมงอกได้
ปฐวีรสญฺจ อาคมฺม	เพราะอาศัยรสแห่งแผ่นดิน
สิเนหญฺจ ตทูภยํ	และยางในพืชเป็นสองประการนั้น
(๔) เอวํ ขนฺธา จ ธาตุโย	ขันธ์ ๕ และธาตุทั้งหลาย,
ฉ จ อายตนา อิเม	ทั้งอายตนะ ๖ เหล่านี้ก็เหมือนกัน
เหตุํ ปฏิจฺจ สมฺภูตา	อาศัยเหตุจึงเกิดขึ้นได้
เหตุภงฺคา นิรุชฺฌเร	เพราะเหตุแตกสลายก็ย่อมดับไป
(๕) ยถา หิ องฺคสมฺภารา	เปรียบเหมือนการคุมสัมภาระเครื่องรถเข้าได้
โหติ สทฺโท รโถ อิติ	เสียงเรียกว่ารถก็มีได้
เอวํ ขนฺเธสุ สนฺเตสุ	เมื่อขันธ์ ๕ ยังมีอยู่ก็เหมือนกัน
โหติ สตฺโตติ สมฺมติ	การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้
(๖) อุโภ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ	อันผู้จะต้องตาย,
ยํ มจฺโจ กุรุเต อิธ	ทำบุญและบาปทั้งสองอย่างอย่างใดไว้ในโลกนี้

ตญฺหิ ตสฺส สกํ โหติ	บุญและบาปนั้น, คงเป็นของของผู้นั้นแท้
ตญฺจ อาทาย คจฺฉติ	ผู้นั้นก็ต้องรับรองบุญหรือบาปนั้นไป
ตญฺจสฺส อนุคํ โหติ	บุญหรือบาปนั้นก็ย่อมติดตามผู้นั้นไป
ฉายาว อนุปายินี	เหมือนเงาอันติดตามผู้นั้นไป ฉะนั้น
(๗) อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ	ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว
โก ชญฺญา มรณํ สุเว	ใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีในพรุ่งนี้

น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนาติ.

เราทั้งหลาย,จะผัดเพี้ยนด้วยมัจจุราชผู้มีเสนา ใหญ่นั้นไม่ได้เลย, ดังนี้แล.

คำอาราธนากัมมัฏฐาน (อานาปาน์)

(นำ) **หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต**

ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะเส ฯ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ที่พึ่งอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี

ระตะนัตตะยัง เม สะระณัง วะรัง พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าอันประเสริฐ

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ด้วยการกล่าวความจริงนี้

โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา ขอความสวัสดีจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ ฯ

ข้าขออธิษฐาน ต่อพระทรงญาณ ผู้ชนะมารทั้งห้า ขอจิตของข้า จงละนิวรณ์ คือ กามฉันท์ กับทั้งพยาบาท ถีนะมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ วิจิกิจฉา อย่าได้ครอบงำ ข้าทำปฏิญญา ตั้งสัตย์อธิษฐาน ต่อคุณพระธรรม ผู้นำมรรคา ให้จิตของข้า มีภาวนา คือ บริกรรม อุปจาระ และอัปปะนา เป็นจิตสิกขา กับนิมิตต์ ๓ ประการ กอปร์ด้วยองค์ฌาน วิตกวิจาร ปีติและสุข กับเอกัคคะตา ถึงอุเบกขา เป็นสมาธิแจ้งชัด ข้าขอตั้งสัตย์ แด่พระสังฆรัตน์ ผู้ปฏิบัติดี ขอให้วะสีมี ๕ ประการ คืออาวัชชะนะ สมาปัชชะนะ อธิฏฐานะ และวุฏฐานะ ปัจจะเวกขณะ จงมาชำนาญ ด้วยการภาวนา พระพุทธรักษา พระธรรม

รักษา พระสังฆรักษา ขอพระอานาปานั์ จงมาปรากฏ ในมโนทวาร ขอรัตนะ ๓ ประการ คุ้มกันอันตราย นำสุขมาให้ ได้วิมุตติ์เป็นผล ล่วงพ้นบ่วงมาร ด้วยเดชอธิษฐาน ณ กาลนี้เทอญ ฯ

(แล้วนั่งกำหนดจิตพอสมควรแก่เวลาที่ตั้งไว้)

คำประกาศอุโบสถ

อัชชะ โภนโต ปักขัสสะ ปัณณะระสี ทิวะโส, เอวะรูโป โข โภนโต ทิวะโส, พุทเธนะ ภะคะวะตา ปัญญัตตัสสะ ธัมมัสสะวะนัสสะ เจวะ ตะทัตถายะ, อุปาสะกะอุปาสิกานัง อุโปสะถะกัมมัสสะ จะ กาโล โหติ, หันทะ มะยัง โภนโต สัพเพ อิธะ สะมาคะตา, ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมานุธัมมะปะฏิปัตติยา ปูชะนัตถายะ, อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง อุโปสะถัง อุปะวะสิสสามาติ, กาละปะริจเฉทัง กัตวา ตัง ตัง เวระมะณิง อารัมมะณัง กะริตะวา อะวิกขิตตะจิตตา หุตวา สักกัจจัง อุโปสะถังคานิ สะมาทิเยยยามะ, อีทิสัง หิ อุโปสะถะกาลัง สัมปัตตานัง อัมหากัง ชีวิตัง มา นิรัตถกัง โหตุ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ วันนี้เป็นวัน ปัณณะระสี ดิถีที่ ๑๕ แห่งปักษ์มาถึงแล้ว ก็วันเช่นนี้แล เป็นการสดับธรรม และรักษาอุโบสถของคฤหัสถ์อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย เพื่อต้องการฟังพระสัทธรรมนั้นด้วย บัดนี้เราทั้งหลาย ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ สถานที่นี้ พึงมีจิตยินดี ว่าจะรักษาอุโบสถ ประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการ ตามกำหนดวัน

หนึ่งคืนหนึ่ง ณ เวลาวันนี้ แล้วพึงตั้งจิตคิดละเว้นไกลจากการฆ่าสัตว์ (ที่มีชีวิต) ให้ตกล่วงไป ๑ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ๑ เว้นจากกรรมที่เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ๑ เว้นจากเจรจาคำเท็จ ๑ เว้นจากดื่มกินซึ่งสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ๑ เว้นจากฟ้อนรำขับร้องและประโคมดนตรี แลดูการเล่นบรรดาเป็นข้าศึกแก่กุศลและทัดทรงลูบไล้ด้วยดอกไม้ของหอมเครื่องทา เครื่องย้อมผัดผิวต่างๆ ๑ เว้นจากนั่งนอนเหนือที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ภายในมีนุ่นและสำลีเครื่องลาดวิจิตรงดงาม ๑ พึงทำความเว้นจากโทษนั้นๆ ให้เป็นอารมณ์ อย่ามีจิตฟุ้งซ่านส่งไปที่อื่น พึงตั้งจิตสมาทานองค์อุโบสถทั้ง ๘ ประการนี้โดยเคารพเถิด เพื่อจะบูชาพระผู้มีพระภาคด้วยธรรมานุธรรมะปฏิบัติตามกำลังของเราทั้งหลาย ซึ่งเป็นคฤหัสถ์ เพราะชีวิตของเราทั้งหลายได้เป็นมาถึงวันอุโบสถเช่นนี้ อย่าให้ล่วงไปเสียเปล่าจากประโยชน์เลย ฯ

จาตุททะสี ปัณณะระสี ยาจะปักขะอัฏฐะมี, กาลา พุทเธนะ ปัญญัตตา สัทธัมมัสสะวะนัสสิเม,

จาตุททะสี (๑๔ ค่ำ)
ปัณณะระสี (๑๕ ค่ำ) } อะยันทานิ สัมปัตตา อภิลักขิตา,
อัฏฐะมี โข (๘ ค่ำ)

เตนายัง ปะริสา ธัมมัง โสตุง อิธะ สะมาคะตา, สาธุ อัยโย ภิกขุสังโฆ กโรตุ ธัมมะเทสะนัง, อะยัญจะ ปะริสา สัพพา อัฏฐิกัตวา สุณาตุ ตันติ.

คำอาราธนาศีลอุโบสถ

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ, อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง, อุโปสะถัง ยาจามะ. (ว่า ๓ หน)

คำลาพระสงฆ์

หันทะทานิ มะยัง ภันเต อาปุจฉามะ, พะหุกิจจา มะยัง พะหุกะระณียา.

คำแปล ท่านเจ้าข้า พวกข้าพเจ้าลาไปบัดนี้ละ พวกข้าพเจ้า มีกิจมาก มีเรื่องที่จะต้องกระทำมาก.

คำตอบพระ

ยัสสะทานิ ตุมเห กาลัง มัญญะถะ.

ญาติโยมผู้ลากลับบ้านพึงตอบว่า "อามะ ภันเต"

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,)
ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,)
ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ,)
ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,

อาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะ ทุกขะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะ ภะยะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะ โรคะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

อาราธนาธรรม

พรัหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ,
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ,
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา,
เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง.

ท้าวสะหัมบดีพรหม เป็นบรมของพรหมา
ทรงมะเหทะระศักดา กว่าบริษัททุกหมู่พรหม,
น้อมหัตถ์นมัสการ ประดิษฐานนะที่สม
แด่องค์พระบรม สัมพุทธะอะระหันต์
โดยเหตุว่าจอมปราชญ์ ผู้โลกนารถภะคะวัน
ว่าสัตว์ทั้งหลายนั้น มีธุลีอันเบาบาง

โปรดแสดงธรรมทาน เทศนาและวาที
เพื่อให้สำเร็จผล แก่ปวงชนทุกหมู่มี
สู่สุขเกษมศรี สมดังเจตนา เทอญ.

คำอาราธนาธรรม (พิสดาร)*

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ,
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ,
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา,
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.
เอวญฺหิ โลกาภิมเตน พฺรหฺมุนา,
อชฺเฌสิโต โส ภควา อนุตฺตโร,
สตฺเตสุ การุญฺญตโมกฺกมนฺตโต,
โวโลกยี โลกมิมํ สุจกฺขุนา.
อทกฺขิ เวเนยฺยชเน อนปฺปเก,
สนฺเตว โลกุตฺตรโพธนารเห,
วิญฺญาปเย อปฺปรชกฺขชาติเก,
อเถวมชฺเฌสนมาธิวาสยิ.
อปารุตา เต อมตสฺส ทฺวารา,
เย โสตวนฺโต ปมุญฺจนฺตุ สทฺธํ,

* ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิหึสสญฺญี ปคุณํ น ภาสึ,
ธมฺมํ ปณีตํ มนุเชสุ พฺรหฺเม.
ตโต มหาการุณิโก มเหสี,
สมฺพุทฺธกิจฺจํ ภควา อกาสิ,
สทฺธมฺมจกฺกสฺส ปวตฺตนาทึ,
จเปสิ โส สาสนธมฺมเสฏฺฐํ.
ทมฺเม ทมํ โมจยิ ภพฺพสตฺเต,
สํสารทุกฺขา พหุเกปิ เตน,
สทฺธมฺมทีปํ ติวิธมฺปิ โลเก,
หิตาย สมฺมาว ปวตฺตยิตฺถาติ.

จาตุทฺทสี ปณฺณรสี ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี,
กาลา พุทฺเธน ปญฺญตฺตา สทฺธมฺมสฺสวนสฺสิเม,
* ปณฺณรสี อยนฺทานิ สมฺปตฺตา อภิลกฺขิตา,
เตนายํ ปริสา ธมฺมํ โสตุํ อิธ สมาคตา,
สาธุ อยฺโย ภิกฺขุสงฺโฆ กโรตุ ธมฺมเทสนํ
อยญฺจ ปริสา สพฺพา อฏฺฐิกตฺวา สุณาตุ ตนฺติ.

---

* สำหรับดิถีที่ ๑๕ ถ้าดิถีที่ ๑๔ ว่า จาตุทฺทสี, ถ้าดิถีที่ ๘ ว่า อฏฺฐมี โข, ถ้าวัน ๑ ค่ำ เป็น อมาวสี.

คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ,สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์โปรดรับ, ภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์ และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสังฆทาน

(ประเภทมตกภัตอุทิศผู้ตาย)

อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, มะตะกะภัตตาหาร,กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์โปรดรับ, มะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลาย

เหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์ และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลายมีมารดาบิดา เป็นต้น ผู้ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำอปโลกน์สังฆทาน

(ว่า นะโม ๓ จบ)

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ชานาตุ, อะยัง ปะฐะมะภาโค เถรัสสะ ปาปุณาติ, อะวะเสสา อัมหากัง ปาปุณันตุ, ภิกขู จะ สามะเณรา จะ คะหัฏฐา จะ ยะถาสุขัง ปะริภุญชันตุ. (พระสงฆ์รับพร้อมกันว่า สาธุ)

คาถากรวดน้ำ

ปุญญัสสิทานิ กะตัสสะ	ผะลัง กัปปะตุ ปาณินัง
สัพเพ เต จะตุโยนิกา	อะนุโมทันตุ สาธุกัง
อะนุโมทะนะปุญเญนะ	เตสาสา สิชฌะตัง สุภา
กะตะปุญญานุภาเวนะ	สัมมาปะโยคะสัมปะทา
ติสัทธัมเมนะ เวปุลลัง	สิทธิกิจจัง จะ โหนตุ เม ฯ

คำชักผ้าป่า

อิมัง ปังสุกูละจีวะรัง อัสสามิกัง มัยหัง ปาปุณาติ ฯ

คำกรวดน้ำ

(แบบย่อ)

อิทัง โน ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

ขอส่วนบุญกุศลนี้ จงถึงแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลาย จงเป็นผู้มีความสุขเถิด ฯ

จุลราชปริตร
เจ็ดตำนาน

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุํ นรินฺทํ,
ปริตฺตานุภาโว สทา รกฺขตูติ.
ผริตฺวาน เมตฺตํ สเมตฺตา ภทนฺตา,
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ.

สคฺเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตเฏ จนฺตลิกฺเข วิมาเน,
ทีเป รฏฺเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวตฺถุมฺหิ เขตฺเต,
ภุมฺมา จายนฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพฺพนาคา,
ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ.
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา,
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา,
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา.

บทขัดเยสันตา

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา ติสรณสรณา เอตฺถ โลกนฺตเร วา, ภุมฺมาภุมฺมา จ เทวา คุณคณคหณพฺยาวฏา สพฺพกาลํ, เอเต อายนฺตุ เทวา วรกนกมเย เมรุราเช วสนฺโต, สนฺโต สนฺโต สเหตุํ มุนิวรวจนํ โสตุมคฺคํ สมคฺคํ.

สพฺเพสุ จกฺกวาเฬสุ ยกฺขา เทวา จ พฺรหฺมุโน,
ยํ อเมฺหหิ กตํ ปุญฺญํ สพฺพสมฺปตฺติสาธกํ.
สพฺเพ ตํ อนุโมทิตฺวา สมคฺคา สาสเน รตา,
ปมาทรหิตา โหนฺตุ อารกฺขาสุ วิเสสโต.
สาสนสฺส จ โลกสฺส วุฑฺฒี ภวตุ สพฺพทา,
สาสนมฺปิ จ โลกญฺจ เทวา รกฺขนฺตุ สพฺพทา.
สทฺธึ โหนฺตุ สุขี สพฺเพ ปริวาเรหิ อตฺตโน
อนีฆา สุมนา โหนฺตุ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.
ยญฺจ ทฺวาทส วสฺสานิ จินฺตยึสุ สเทวกา,
จิรสฺสํ จินฺตยนฺตาปิ เนว ชานึสุ มงฺคลํ,
จกฺกวาฬสหสฺเสสุ ทสสุ เยน ตตฺตกํ,
กาลํ โกลาหลํ ชาตํ ยาว พฺรหฺมนิเวสนา.
ยํ โลกนาโถ เทเสสิ สพฺพปาปวินาสนํ,
ยํ สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ มุจฺจนฺตาสงฺขิยา นรา,
เอวมาทิคุณูเปตํ มงฺคลนฺตมฺภณาม เห.

บทขัดธัมมจักกัปปวัตนสูตร

อนุตฺตรํ อภิสมฺโพธึ สมฺพุชฺฌิตฺวา ตถาคโต,
ปฐมํ ยํ อเทเสสิ ธมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ.
สมฺมเทว ปวตฺเตนฺโต โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ,
ยตฺถากฺขาตา อุโภ อนฺตา ปฏิปตฺติ จ มชฺฌิมา.
จตูสฺวาริยสจฺเจสุ วิสุทฺธํ ญาณทสฺสนํ,
เทสิตํ ธมฺมราเชน สมฺมาสมฺโพธิกิตฺตนํ.
นาเมน วิสฺสุตํ สุตฺตํ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ,
เวยฺยากรณปาเฐน สงฺคีตนฺตมฺภณาม เส.

รตนสุตฺตํ

โกฏิสตสหสฺเสสุ จกฺกวาเฬสุ เทวตา
ยสฺสาณมฺปฏิคฺคณฺหนฺติ ยญฺจ เวสาลิยมฺปุเร
โรคามนุสฺสทุพฺภิกฺข- สมฺภูตนฺติวิธมฺภยํ
ขิปฺปมนฺตรธาเปสิ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

กรณียเมตฺตสุตฺตํ

ยสฺสานุภาวโต ยกฺขา เนว ทสฺเสนฺติ ภีสนํ
ยมฺหิ เจวานุยุญฺชนฺโต รตฺตินฺทิวมตนฺทิโต
สุขํ สุปติ สุตฺโต จ ปาปํ กิญฺจิ น ปสฺสติ
เอวมาทิคุณูเปตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ขนฺธปริตฺตํ

สพฺพาสีวิสชาตีนํ ทิพฺพมนฺตาคทํ วิย
ยนฺนาเสติ วิสํ โฆรํ เสสญฺจาปิ ปริสฺสยํ
อาณกฺเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ สพฺพทา สพฺพปาณินํ
สพฺพโสปิ นิวาเรติ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

โมรปริตฺตํ

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร นิพฺพตฺตํ โมรโยนิยํ
เยน สํวิหิตารกฺขํ มหาสตฺตํ วเน จรา
จิรสฺสํ วายมนฺตาปิ เนว สกฺขึสุ คณฺหิตุํ
พฺรหฺมมนฺตนฺติ อกฺขาตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ธชคฺคปริตฺตํ ธชคฺคสุตฺตํ

ยสฺสานุสฺสรเณนาปิ อนฺตลิกฺเขปิ ปาณิโน
ปติฏฺฐมธิคจฺฉนฺติ ภูมิยํ วิย สพฺพทา
สพฺพูปทฺทวชาลมฺหา ยกฺขโจราทิสมฺภวา
คณนา น จ มุตฺตานํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

อาฏานาฏิยปริตฺตํ

อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส สาสเน สาธุสมฺมเต
อมนุสฺเสหิ จณฺเฑหิ สทา กิพฺพิสการิภิ
ปริสานญฺจตสฺสนฺน- มหึสาย จ คุตฺติยา
ยนฺเทเสสิ มหาวีโร ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

องฺคุลิมาลปริตฺตํ

ปริตฺตํ ยมฺภณนฺตสฺส นิสินฺนฏฺฐานโธวนํ
อุทกมฺปิ วินาเสติ สพฺพเมว ปริสฺสยํ
โสตฺถินา คพฺภวุฏฺฐานํ ยญฺจ สาเธติ ตํขเณ
เถรสฺสงฺคุลิมาลสฺส โลกนาเถน ภาสิตํ
กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ธัมมนิยามสูตร

ยํ เว นิพฺพานญาณสฺส ญาณํ ปุพฺเพ ปวตฺตเต,
ตสฺเสว วิสยีภูตา ยายํ ธมฺมนิยามตา.
อนิจฺจตา ทุกฺขตา จ สพฺเพสํ จ อนตฺตตา,
ตสฺสา ปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ.
สาธูนํ ญาณจาเรน ยถา พุทฺเธน เทสิตํ,
โยนิโส ปฏิปตฺยตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อนัตตลักขณสูตร

ยนฺตํ สตฺเตหิ ทุกฺเขน เญยฺยํ อนตฺตลกฺขณํ,
อตฺตวาทาตฺตสญฺญานํ สมฺมเทว วิโมจนํ,
สมฺพุทฺโธ ตํ ปกาเสสิ ทิฏฺฐสจฺจาน โยคินํ
อุตฺตรึ ปฏิเวธาย ภาเวตุํ ญาณมุตฺตมํ.
ยนฺเตสํ ทิฏฺฐธมฺมานํ ญาเณนุปฺปริกฺขตํ,
สพฺพาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ อเสสโต.
ตถา ญาณานุสาเรน สาสนํ กาตุมิจฺฉตํ,
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อาทิตตปริยายสูตร

เวเนยฺยทมโนปาเย สพฺพโส ปารมึ คโต,
อโมฆวจโน พุทฺโธ อภิญฺญายานุสาสโก.
จิณฺณานุรูปโต จาปิ ธมฺเมน วินยํ ปชํ,
จิณฺณาคฺคิปาริจริยานํ สมฺโพชฺฌารหโยคินํ.
ยมาทิตฺตปริยายํ เทสยนฺโต มโนหรํ,
เต โสตาโร วิโมเจสิ อเสกฺขาย วิมุตฺติยา.
ตเถโวปปริกฺขาย วิญฺญูนํ โสตุมิจฺฉตํ,
ทุกฺขตาลกฺขโณปายํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

มหาราชปริตร

สิบสองตำนาน

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุํ นรินฺทํ,
ปริตฺตานุภาโว สทา รกฺขตูติ.
ผริตฺวาน เมตฺตํ สเมตฺตา ภทนฺตา,
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ.

สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ อตฺราคจฺฉนฺตุ เทวตา,
สทฺธมฺมํ มุนิราชสฺส สุณนฺตุ สคฺคโมกฺขทํ.
สคฺเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตเฏ จนฺตลิกฺเข วิมาเน,
ทีเป รฏฺเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวตฺถุมฺหิ เขตฺเต,
ภุมฺมา จายนฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพฺพนาคา,
ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ,
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา,
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา,
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา.

คาถาสวดเมื่อจุดเทียนชัย

ในพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินและพระราชพิธีอื่น ๆ

พุทฺโธ สพฺพญฺญุตญาโณ ธมฺโม โลกุตฺตโร วโร
สงฺโฆ มคฺคผลฏฺโจ จ อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ
เอตสฺส อานุภาเวน สพฺพทุกฺขา อุปทฺทวา
อนฺตรายา จ นสฺสนฺตุ สพฺพโสตฺถี ภวนฺตุ เต.

คาถาสวดเมื่อดับเทียนชัยทุกพระราชพิธี

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ
ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต
น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสตฺถา
จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทเฬฺหน
นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

สพฺพโรควินิมุตฺโต สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต ยถาทีโป จ นิพฺพุโต.

บทสวดพระอภิธรรมมัตถะสังคหะ

ที่สำนักวัดราชผาติการาม

ใช้สวดกันมาเป็นประจำ

๑. สมฺมาสมฺพุทฺธมาตุลํ สสทฺธมฺมคณุตฺตมํ
อภิวาทิย ภาสิสฺสํ อภิธมฺมตฺถสงฺคหํ
ตตฺถ วุตฺตาภิธมฺมตฺถา จตุธา ปรมตฺถโต
จิตฺตํ เจตสิกํ รูปํ นิพฺพานมีติ สพฺพถา
อฏฺจธา โลภมูลานิ โทสมูลานิ จ ทฺวิธา
โมหมูลานิ จ เทฺวติ ทฺวาทสากุสลา สิยุํ
สตฺตา กุสลปากานิ ปุญฺญปากานิ อฏฺจธา
กฺริยาจิตฺตานิ ตีณีติ อฏฺฐารส อเหตุกา
เอกาทสวิธํ ตสฺมา ปจมาทิกมีริตํ
ฌานเมเก กมนฺเตตฺ เตวีสติวิธํ ภเว
สตฺตตีสวิธํ ปุญฺญํ ทฺวิปญฺญาสวิธนฺตถา
ปาปมิจฺจาหุ จิตฺตานิ เอกวี, สสตมฺ.....พุธา. ฯ

๒. สมฺปยุตฺตา ยถาโยคํ เตปญฺญาส สภาวโต
จิตฺตเจตสิกา ธมฺมา เตสนฺทานิ ยถารหํ
เวทนาเหตุโตกิจฺจ ทฺวาราลมฺพนวตฺถุโต
จิตฺตุปฺปาทวเสเนว สงฺคโห นาม นียเต

สุขํ ทุกฺขมุเปกฺขาติ ติวิธา ตตฺถ เวทนา
โสมนสฺสํ โทมนสฺสํ อิติ เภเทน ปญฺจธา
สุขเมกตฺถ ทุกฺขญฺจ โทมนสฺสํ ทฺวเย ฐิตํ
ทฺวาสฏฺฐีสุ โสมนสฺสํ ปญฺจปญฺญาสเกตรา
ฉวตฺถุํ นิสฺสิตา กาเม สตฺต รูเป จตุพฺพิธา
ติวตฺถุํ นิสฺสิตา รูเป ธาตฺเวกานิสฺสิตา มตา
เตจตฺตาฬีส นิสฺสาย เทฺวจตฺตาฬีส ชายเร
อนิสฺสาย จ นิสฺสาย ปาการุปฺปา, อนิสฺ....สิตา ฯ

๓. ปพฺพโตปมคาถา

ยถาปิ เสลา วิปุลา นภํ อาหจฺจ ปพฺพตา
สมนฺตา อนุปริเยยฺยุํ นิปฺโปเถนฺตา จตุทฺทิสา
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อธิวตฺตนฺติ ปาณิโณ
ขตฺติเย พฺราหฺมเณ เวสฺเส สุทฺเท จณฺฑาลปุกฺกุเส
น กิญฺจิ ปริวชฺเชติ สพฺพเมวาภิมทฺทติ
น ตตฺถ หตฺถีนํ ภูมิ น รถานํ น ปตฺติยา
น จาปิ มนฺตยุทฺเธน สกฺกา เชตุํ ธเนน วา
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
พุทฺเธ ธมฺเม จ สงฺเฆ จ ธีโร สทฺธํ นิเวสเย
โย ธมฺมจารี กาเยน วาจาย อุท เจตสา

อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ
ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ
สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธา..นสา..สนนฺติ.ฯ

๑. ติลกฺขณาทิคาถา

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุธาวติ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ
กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต

โอกา อโนกมาคมฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ
ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต
เยสํ สมฺโพธิยงฺเคสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา
ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตาติ.

บทสวดพระอภิธรรมมัตถะสังคหะ
แบบแปลเป็นไทย

๑. พุทฺธานุสฺสติ เมตฺตา จ อสุภํ มรณสฺสติ
อิจฺจิมา จตุรารกฺขา กาตพฺพา จ วิปสฺสนา ฯ

ภาวนาทั้ง ๔ นี้, คือ **พุทฺธานุสฺสติ,** ระลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้า, **เมตฺตา,** ปรารถนาจะให้เป็นสุข, **อสุภ,** พิจารณากายให้เห็นเป็นของไม่งาม, **มรณสฺสติ,** ระลึกถึงความตาย, ชื่อว่าจตุรารักข์, และวิปัสสนาอันพึงบำเพ็ญ ฯ

วิสุทฺธธมฺมสนฺตาโน อนุตฺตราย โพธิยา
โยคโต จ ปโพธา จ พุทฺโธ พุทฺโธติ ญายเต

พระพุทธเจ้ามีพระสันดานอันบริบูรณ์, ด้วยพระธรรมอันบริสุทธิ์อันสัตวโลกรู้อยู่ว่า พุทโธๆ ดังนี้, เพราะพระปัญญาตรัสรู้อย่างเยี่ยมเพราะทรงชักโยงหมู่สัตว์ไว้ในธรรมะปฏิบัติ, และเพราะทรงปลุกใจหมู่สัตว์ให้ตื่นอยู่

นรานรติรจฺฉาน- เภทา สตฺตา สุเขสิโน,
สพฺเพปิ สุขิโน โหนฺตุ สุขิตตฺตา จ เขมิโน ฯ

สัตว์ทั้งหลาย, ต่างโดยมนุษย์อมนุษย์และดิรัจฉาน, เป็นผู้แสวงหาความสุข, ขอสัตว์เหล่านั้นแม้ทั้งสิ้น, จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข, และเป็นผู้เกษมสำราญเพราะถึงซึ่งความสุขเถิด ฯ

เกสโลมาทิฉวานํ อยเมว สมุสฺสโย
กาโย สพฺโพปิ เชคุจฺโฉ วณฺณาทิโต ปฏิกฺกุโล ฯ

กายนี้แล, เป็นที่ประชุมแห่งซากศพมีผมขนเป็นต้น, แม้ทั้งสิ้น, เป็นของน่าเบื่อหน่าย, เป็นปฏิกูลโดยส่วนมีสีเป็นต้น ฯ

ชีวิตินฺทฺริยุปจฺเฉท- สงฺขาตมรณํ สิยา
สพฺเพสํปีธ ปาณีนํ ตญฺหิ ธุวํ นชี...วิตนฺ...ติ ฯ

ความตาย, กล่าวคือ ความแตกขาดแห่งชีวิตินทรีย์, พึงมีแก่สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้แม้ทั้งสิ้น, เพราะว่าความตายเป็นของเที่ยง, ชีวิตความเป็นอยู่เป็นของไม่เที่ยงแล ฯ

---

๒. **อจฺจยนฺติ อโหรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ,**
อายุ ขียติ มจฺจานํ กุนฺนทีนํ ว โอทกํฯ

วันคืนย่อมล่วงไป, ชีวิตย่อมหมดเข้าไป, อายุของสัตว์ย่อมสิ้นไป, ดุจน้ำแห่งลำธารย่อมหมดไปฉะนั้น. ฯ

ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา,
สพฺเพ มจฺจุวสํ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา ฯ

ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่, ทั้งคนพาลและบัณฑิต, ล้วนไปสู่อำนาจแห่งความตาย, ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า ฯ

ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุนปฺปุนํ,
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย.

ถ้าบุคคลพึงทำบุญไซร้, ก็พึงทำบุญนั้นเนืองๆ และควรทำความพอใจในบุญนั้น, เพราะการสั่งสมซึ่งบุญ, เป็นเหตุนำความสุขมาให้ ฯ

มาวมญฺเญถ ปุญฺญสฺส น มตฺตํ อาคมิสฺสติ,
อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกุมฺโภปิ ปูรติ,
อาปูรติ ธีโร ปุญฺญสฺส โถกํ โถกํ, ปิอา...จินนฺ...ติฯ

บุคคลไม่ควรดูหมิ่นบุญว่ามีประมาณน้อยจักไม่มาถึง, แม้หม้อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำ, ที่ตกลงทีละหยาดได้ฉันใด, ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญแม้ทีละน้อย, ย่อมเต็มด้วยบุญได้ฉันนั้น, ดังนี้แล ฯ

---

๓. ยาทิสํ วปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ
กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ ฯ

บุคคลหว่านพืชชนิดใดไว้, ย่อมได้ผลเช่นนั้น, ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี, ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว ฯ

มธุวา มญฺญตี พาโล ยาว ปาปํ น ปจฺจติ,
ยทา จ ปจฺจตี ปาปํ อถ ทุกฺขํ นิคจฺฉติ ฯ

บาปยังไม่ให้ผลเพียงไร, คนพาลย่อมเข้าใจว่ามีรสหวานเพียงนั้น, แต่เมื่อบาปให้ผลเมื่อใด, คนพาลก็ย่อมประสบทุกข์เมื่อนั้น ฯ

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ,
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา ฯ

ผู้ใด, ประมาทแล้วในกาลก่อน, แต่ภายหลังไม่ประมาท, ผู้นั้น, ชื่อว่ายังโลกนี้ให้สว่าง, เหมือนพระจันทร์พ้นแล้วจากเมฆฉะนั้น ฯ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา,
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธา...นสา...สนนฺติ.ฯ

ความไม่ทำบาปทั้งปวง, ความยังกุศลให้ถึงพร้อม, ความทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว, ทั้ง ๓ ประการนี้, เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย, ดังนี้แล ฯ

---

๔. **สพฺเพ สตฺตา มริสฺสนฺติ มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ,**
ชรํปิ ปตฺวา มรณํ เอวํ ธมฺมา หิ ปาณิโณ,

สัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้นจักตาย, พราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด, แม้อยู่ได้ถึงชราก็ต้องตาย, เพราะสัตว์ทั้งหลายมีอย่างนี้เป็นธรรมดา ฯ

อุโภ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ ยํ มจฺโจ กุรุเต อิธ,

ตญฺหิ ตสฺส สกํ โหติ ตญฺจ อาทาย คจฺฉติ,

ตญฺจสฺส อนุคํ โหติ ฉายาว อนุปายินี ฯ

อันผู้จะต้องตาย, ทำบุญและบาปทั้งสองอย่างๆ ใดไว้ในโลกนี้, บุญและบาปนั้น, คงเป็นของของผู้นั้นแท้, ผู้นั้นก็ต้องรับรองบุญหรือบาปนั้นไป, บุญหรือบาปนั้นก็ย่อมติดตามผู้นั้นไป, เหมือนเงาอันติดตามผู้นั้นไปฉะนั้นฯ

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ โกชญฺญา มรณํ สุเว,

น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเน...น มจฺ...จุนาติ.ฯ

ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว, ใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีในพรุ่งนี้, เราทั้งหลายจะผัดเพี้ยนด้วยมัจจุราชผู้มีเสนาใหญ่นั้นไม่ได้เลย, ดังนี้แล ฯ

บทสวดทำนองอัปปัง

๑. **อปฺปํ วตชี, วิตํ อิทํ....., โอรํ วสฺ, สสตา, ปิ มียติ**

โยเจ ปิ อติจฺ จ ชีวติ อถโข โส, ชราสา, ปิ มียติ.

ชีวิตนี้มีประมาณน้อยจริงๆ, บุคคลจะต้องตายภายในร้อยปี, แม้ถ้าเป็นอยู่ได้เกินกว่านั้น, ก็ย่อมต้องตายเพราะชราโดยแท้ ฯ

โสจนฺติ ชนา, มมายิเต　　นหิสนฺติ นิจฺจา ปริคฺคหา

วินาภาวสนฺ, ตเม, วิทํ　　อิติทิสฺวา นาคารมาวเส,

มหาชนย่อมเศร้าโศกเพราะยึดถือว่าของเรา, ก็ความยึดถือทั้งหลาย, จะเป็นของเที่ยงย่อมไม่มี, แต่ความพลัดพรากเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่แท้, บัณฑิตพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว, จึงไม่อยู่ครองเรือน ฯ

มรเณนปิ ตํ ปหิยฺยติ　　ยํ, ปุริโส, มมยิทนฺติ มญฺญติ,

เอตมฺปิ วิทิตฺวา ปณฺฑิโต　　นมมตฺตา, ยนเมถ มามโก.

บุคคลสำคัญสิ่งใดว่านี้เป็นของเรา, เขาต้องละสิ่งนั้นไปเพราะความตายเป็นแท้, บัณฑิตทราบอาทีนพโทษดังนี้แล้ว, จึงไม่ควรน้อมใจไปเพื่อจะยึดถือว่าของเรา ฯ

โธโน นหิ เต, น มญฺญติ　　ยทิทํ, ทิฏฺฐํ, สุตํ, มุเต, สุวา,

นาญฺเญน วิสุทฺธิ มิจฺฉติ　　นหิโส, รชฺ...ชติโน, วิรชฺ...ชตีติ.ฯ

ผู้มีปัญญาเครื่องกำจัดกิเลส, ย่อมไม่สำคัญตามอารมณ์ที่ได้เห็นได้ฟัง, ได้ทราบแล้วนั้นเลย, ท่านไม่ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยการปฏิบัติผิดอย่างอื่น, ทั้งย่อมไม่ยินดียินร้ายเลย, ดังนี้แล ฯ

๒.　สุปิเนน ยถาปิสํคตํ　　ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสติ,

เอวมฺปิ ปิยายิตํ ชนํ　　เปตํ กาลกตํ, น ปสฺสติ.

บุคคลตื่นนอนแล้วย่อมไม่เห็นอะไร, อันประจวบแล้วเพราะความฝันแม้ฉันใด, บุคคลก็จะไม่เห็นชนอันตนเคยรักใคร่, ที่ทำกาละล่วงไปแล้วฉันนั้น ฯ

ทิฏฺฐาปิ สุตาปิเต, ชนา　　เยสํ นามมิทํ ปวุจฺจติ,

นามเมวา วสิสฺสติ　　อกฺเขยฺยํ, เปตสฺ, สชนฺตุโน.

หมู่ชนซึ่งมีชื่ออันเรียกขานกันอยู่นี้, ทั้งผู้ที่เคยเห็นเคยทราบ, เมื่อเขาล่วงลับไปแล้ว, ชื่อเท่านั้นจะปรากฏเหลืออยู่ ฯ

อุทวินฺทุ ยถา, ปิโปกฺขเร　　ปทุเมวาริ ยถา น ลิมฺปติ,

เอวํ มุนิโน ปลิมฺ, ปติ　　ยทิทํ, ทิฏฺฐํ, สุตํ, มุเต, สุวา,

เปรียบเหมือนหยาดน้ำ, ไม่ซึมซาบในใบบัว, และในดอกบัวฉันใด, ท่านผู้รู้ย่อมไม่ติดในอารมณ์ที่ได้เห็นได้ฟัง, และได้ทราบแล้วฉันนั้น ฯ

อชฺเชว, กิจฺจมาตปฺปํ　　โกชญฺญา มรณํ สุเว,

น หิ โน สงฺครนฺเตน　　มหาเสเน นมจฺ.....จุนาติ. ฯ

ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ที่เดียว, ใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีในพรุ่งนี้, เราทั้งหลาย, จะผัดเพี้ยนด้วยมัจจุราชผู้มีเสนาใหญ่นั้นไม่ได้เลย, ดังนี้แล ฯ

สามเณรสิกขา

บาลีสำหรับสวด

อนุญฺญาสิ โข ภควา, สามเณรานํ ทส สิกฺขาปทานิ, เตสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตุํ. ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินฺนาทานา เวรมณี, อพฺรหฺมจริยา เวรมณี, มุสาวาทา เวรมณี, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี, วิกาลโภชนา เวรมณี, นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี, มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี, อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี, ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณี,

อนุญฺญาสิ โข ภควา, ทสหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุํ, กตเมหิ ทสหิ, ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, มชฺชปายี โหติ, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ภิกฺขุนีทูสโก โหติ, อนุญฺญาสิ โข ภควา, อิเมหิ ทสหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุนฺติ.

อนุญฺญาสิ โข ภควา, ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส สามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมํ กาตุํ, กตเมหิ ปญฺจหิ, ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนาวาสาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ, อนุญฺญาสิ โข ภควา, อิเมหิ ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส สามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ.

เบญจเคารพ (ไหว้ ๕ ครั้ง)

ของ

***(พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตฺตมเถร) วัดราชาธิวาสวิหาร กรุงเทพมหานคร**
อดีตเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช - ภูเก็ต

ไหว้กราบบูชา วันสองเวลา อย่างน้อยควรทำ
กราบครั้งห้าหน เป็นกิจประจำ ทำจนแม่นยำ
นำให้สุขศรี

หนึ่งกราบพระพุทธ ด้วยจิตบริสุทธิ์ ระลึกเห็นความดี
แล้วกราบพระธรรม ระลึกคุณที่มี ให้จิตเปรมปรีดิ์
นับถือจริงใจ

แล้วกราบพระสงฆ์ สาวกพุทธองค์ ด้วยจิตเลื่อมใส
เห็นคุณของท่าน ดีชอบเพียงไร น้อมมาภายใน
เตือนใจของตน

ชนกชนนี ผู้บุพพการี รวมทั้งสองคน
กราบหนที่สี่ ด้วยจิตนฤมล ตริตรองเห็นผล
ที่ท่านอุปการ

แล้วประมวลความดี ที่บรรดามี ในครูอาจารย์
ผู้ใหญ่และกษัตริย์ ทรงคุณมโหฬาร น้อมจิตกราบกราน
เป็นที่ครบห้า

ลำดับแต่นั้น อธิษฐานบากบั่น ด้วยใจแกล้วกล้า
คิดคะนึงกิจการ ตามวันเวลา หาช่องแสวงหา
ผลประโยชน์ประจำวัน
กับคิดรักษา ทรัพย์สินนานา ด้วยวิธีป้องกัน
อย่าให้จ่ายมาก แต่รู้แบ่งปัน เลิกการพนัน
คบหาคนดี
รักษาความสัตย์ ด้วยจิตวิรัติ บำเพ็ญขันตี
เว้นบาปอกุศล เป็นคนอารี รู้สมานไมตรี
กับคนใกล้ไกล
คิดเชื่อเรื่องกรรม คือการที่ทำ ด้วยกายปากใจ
ทำดีได้ดี ไม่เลือกใครใคร ทำชั่วครั้งไหน
ผลชั่วตามสนอง
คิดได้ทำได้ ตามข้อกล่าวไว้ พร้อมด้วยตริตรอง
จักมีเกษมสุข ไกลทุกข์หม่นหมอง เป็นคนควรลอง
ทำตลอดตัวตาย ฯ

**เป็นอาจารย์ของ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสาโร ป.ธ.๙)*
วัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร

กองทุนสมเด็จพระมหาวีรวงศ์
(วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ.๙)

ด้วยคณะศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือในเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ.๙) เห็นว่าเจ้าประคุณ สมเด็จฯ แม้จะมรณภาพไปนานแล้ว แต่เปรียบประหนึ่งว่า ยังมีชนม์ชีพอยู่ เสียงแห่งการแสดงพระธรรมเทศนา ยังคงกระจ่าง ชัดเจน แจ่มใส ประดุจเสียงแห่งอมตธรรมที่ไม่มีวันดับสูญ เป็นมรดกธรรมที่ยังฝังลึกในความรู้สึกของคณะศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือตลอดกาลเป็นนิจนิรันดร์

จึงได้ดำริในการจัดตั้งกองทุนเจ้าประคุณสมเด็จฯ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

๑. เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตาคุณ ที่มีต่อคณะสงฆ์ คณะศิษย์ วัดราชผาติการาม และพุทธศาสนิกชนที่เคารพนับถือ

๒. เพื่อส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ-สามเณร ในวัดราชผาติการาม

๓. เพื่อนำกองทุนบางส่วนไปสนับสนุนการบำเพ็ญกุศลเจ้าประคุณสมเด็จฯ ประจำปี

จึงแจ้งข่าวการจัดตั้งกองทุน **"สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ.๙)"** เพื่อทราบและอนุโมทนาร่วมกัน พร้อมกับให้การสนับสนุนกองทุนตามกำลังศรัทธาต่อไป

ในการนี้ ได้เปิดบัญชีเงินฝากประเภทสะสมทรัพย์ ชื่อบัญชี กองทุนสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร) เลขที่บัญชี ๑๓๑-๐-๙๓๙๓๖-๖ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาราชวิถี เชิงสะพานกรุงธน ถนนราชวิถี แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ขออนุโมทนาต่อทุกท่านที่ให้การสนับสนุนกองทุนนี้ และหากประสงค์จะร่วมสนับสนุน **กรุณาติดต่อ กองทุนสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร) วัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร โทร. ๐-๒๒๔๓-๕๒๒๗, ๐๘๗-๑๙๑-๖๗๔๘, ๐๘๙-๕๑๑-๖๒๓๙ โทรสาร. ๐-๒๖๖๘-๙๖๘๔ (ทุกวัน)**

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและผลานิสงส์แห่งการที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญแล้วนี้ จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ท่านทั้งหลายปราศจาก ทุกข์ ภัย โรค โศก ศัตรู อุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณธนสารสมบัติ พรั่งพร้อมด้วยสรรพสิริสวัสดิมงคลตลอดกาลนาน

คณะผู้ดำเนินการ

พระครูวิลาสวรวิธาน

พระครูโสภณศาสนกิจ

พระบรรลือ ปุณฺณโฆสโก

รายนามผู้ร่วมทำบุญจัดพิมพ์หนังสือ
ครบรอบแห่งการมรณภาพ ปีที่ ๒๓
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)
พิมพ์ครั้งที่ ๓/๒๕๕๙

กองทุนสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร)	
พระครูวิลาสวรวิธาน (ไสว ปาสาทิโก)	
พระครูวรญาณโกวิท (สมควร ญาณวีโร)	๒๐,๐๐๐ บาท
พระครูโสภณศาสนกิจ (สุวรรณ จิตวณฺโณ)	
พระบรรลือ ปุณฺณโฆสโก	
พระครูไพศาลสีลสังวร (ประเทือง ปโมทโน)	๕,๐๐๐ บาท
วัดราชผาติการาม วรวิหาร	
พระครูปลัดสุวัฒนปัญญาคุณ (มงคล กิตฺติมงฺคโล)	๕,๐๐๐ บาท
วัดราชผาติการาม วรวิหาร	
พระมหาสุขพล ปณฺณสุโข	๕,๐๐๐ บาท
วัดสิรินธรเทพรัตนาราม ในพระราชูปถัมภ์	

พระปลัดพงษ์วุฒ พลธมฺโม วัดราชผาติการาม วรวิหาร	๑,๐๐๐ บาท
พระภิญโญ อนาลโย	๑,๐๐๐ บาท
พระ พล.ท.สุนทร สิริวฑฺฒโน	๕,๐๐๐ บาท
พระครูประสาทสรธรรม (ปราโมทย์ สตินฺทฺริโย) วัดสิรินธรเทพรัตนาราม ในพระราชูปถัมภ์	๒,๐๐๐ บาท
พระครูธรรมศาสนโฆษิต (นิตินัย กุสลจิตฺโต) วัดราชผาติการาม วรวิหาร	๗๐๐ บาท
พระปีติ จิตปุญฺโญ วัดราชผาติการาม วรวิหาร	๑,๕๐๐ บาท
พระครูสังฆพิชัย (กฤษดา วรจิตฺโต) วัดราชผาติการาม วรวิหาร	๑,๕๐๐ บาท
นางวัชรี ลังกระสูตร์	๓๐,๐๐๐ บาท
คุณอาภรณ์ บุญโสภณ, คุณสมยศ-คุณนันทิยา นาคมั่น และครอบครัว อุทิศให้ คุณวินัย บุญโสภณ	๒๐,๐๐๐ บาท
คุณสามาวดี วงศ์สว่าง	๑๐,๐๐๐ บาท
ตระกูลวงษ์สว่าง (ร้านสุนิตกอล์ป)	๕,๐๐๐ บาท

คุณอำนาจ - คุณนิรมล คล้ายไทย	๕,๐๐๐ บาท
ม.ร.ว.ปริญญา กมลาศน์	๕,๐๐๐ บาท
คุณวันชัย - คุณวนิดา สุขถาวรากร อุทิศให้ นางซกเจ็ง แซ่เล้า และ น.ส.สิริสุดา สุขถาวรากร	๕,๐๐๐ บาท
คุณสายัน เมฆกระจาย	๓,๐๐๐ บาท
คุณจรูญพรรณ สุกกสังข์	๓,๐๐๐ บาท
พล.อ.อ.เอนก-พล.อ.ต.หญิงสุรางค์ โทนานนท์ คุณเอก โทนานนท์, นพ.จักรพันธ์-พญ.มนนภา ขุณณรงค์	๓,๐๐๐ บาท
คุณกู้เกียรติ รุจิเรข	๓,๐๐๐ บาท
คุณกุลกัลยา อินทสิทธิ์	๒,๐๐๐ บาท
คุณไพศาล บุญอยู่	๒,๐๐๐ บาท
คุณศราวุธ จุลทอง	๒,๐๐๐ บาท
คุณกาญจนา ชูเวช	๒,๐๐๐ บาท
คุณวิวรรธน์ ชูแก้ว - คุณบุศกร เอี่ยมตระกูล	๒,๐๐๐ บาท
คุณกฤษณ์พล ถิรวุธ	๒,๐๐๐ บาท

คุณอารยา อมรพิมลรัตน์	๒,๐๐๐ บาท
คุณสุพัตชัย - คุณธีรนุช ชอบแต่ง	๒,๐๐๐ บาท
คุณศิริพงศ์ ชอบแต่ง	๒,๐๐๐ บาท
คุณสิทธิ - คุณละเอียด หงส์หทัย	๒,๐๐๐ บาท
ครอบครัว "สุขีรัตน์"	๒,๐๐๐ บาท
คุณรัชนี นาคเรือง	๑,๕๐๐ บาท
รศ.ดร.สรรเสริญ อินทรัตน์	๑,๐๐๐ บาท
คุณโอภาส สิงห์ทอง	๑,๐๐๐ บาท
คุณเสฏฐนิธิ - คุณนิภาพร ศุภนิธยารักษ์	๑,๐๐๐ บาท
คุณสมยศ เมฆกระจาย	๑,๐๐๐ บาท
คุณตรีรัตน์ แดงรัศมีโสภณ	๑,๐๐๐ บาท
คุณบำรุง พันธุ์อุบล และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณสมศักดิ์ จุลเหลา	๑,๐๐๐ บาท
คุณจาตุรันต์ คุณสุขศรี วิบุลศิลป์ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณชัชฎา จิตร์สดชื่น อุทิศให้นายธีรภัทร์ จิตร์สดชื่น	๑,๐๐๐ บาท

คุณจิตเอื้อ รัตนช่วง และครอบครัว อุทิศให้ คุณอุดม รัตนช่วง	๑,๐๐๐ บาท
คุณคณิต ชาติพัฒนานันท์	๑,๐๐๐ บาท
คุณอรวรรณ ภู่สีม่วง	๑,๐๐๐ บาท
คุณอาคม ศรีวรมาศ	๑,๐๐๐ บาท
คุณธงชัย - คุณมุทิตา กฤษณะกะรัตน์	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุจินต์ ลำลี	๑,๐๐๐ บาท
คุณประเทือง แดงงาม	๑,๐๐๐ บาท
คุณพีรพันธ์ แก้วฉิมพลี	๑,๐๐๐ บาท
คุณนิวัฒน์ - คุณจันทนา ศาสตร์ศิริ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
นาวาตรีสายัณห์ ดีที่สุด	๑,๐๐๐ บาท
คุณชื่นจิตต์ ดีที่สุด	๑,๐๐๐ บาท
คุณชัชวาล ดีที่สุด	๑,๐๐๐ บาท
คุณพรศรี ดิสโร	๑,๐๐๐ บาท
คุณนวลวรรณ วิบุลศิลป์	๕๐๐ บาท

คุณจันทวรรณ วิบุลศิลป์	๕๐๐ บาท
คุณปภาดา แมคมัลแลนด์	๕๐๐ บาท
และคุณยัญวิวัฒน์ ศิริพงศ์สัมพันธ์	
คุณยงยุทธ - คุณศรีสุรัตน์ ศรียาภัย และครอบครัว	๕๐๐ บาท
คุณหรรษา นุชาหาญ	๕๐๐ บาท
คุณสุรวิทย์ สมสมัย	๕๐๐ บาท
คุณวิฑูรย์ สร้อยนาค	๕๐๐ บาท
คุณศิริศักดิ์ อัตตะสัมปุณณะ	๕๐๐ บาท
คุณอรุณรัตน์ อัตตะสัมปุณณะ	๕๐๐ บาท
คุณเอก อัตตะสัมปุณณะ	๕๐๐ บาท
คุณศรัณย์ อัตตะสัมปุณณะ	๕๐๐ บาท
คุณนิยม ทิพย์กำเนิด	๕๐๐ บาท
คุณประวุฒิ เสาวคนธ์	๕๐๐ บาท
คุณสอางค์ เวียงสงค์	๕๐๐ บาท
คุณณรงค์ชัย - คุณพจนีย์ - คุณณัจฉริยา	๕๐๐ บาท

คุณอักษิกา สุขสวัสดิ์จิตต์ และครอบครัว	๕๐๐ บาท
คุณปิยพร ธัชประดิษฐ์ และคุณนันทวิทย์ ธัชประดิษฐ์	๕๐๐ บาท
คุณณัชธพงศ์ วงศ์วิศวกุล	๕๐๐ บาท
คุณธัชชัย - คุณบุษกร - คุณพิมพ์ชนก ลิปิการกุล	๕๐๐ บาท
คุณสุธีฤกษ์ โสภี และครอบครัว	๕๐๐ บาท
คุณนันทวรรณ กลอนดี	๓๐๐ บาท
คุณศยามล เบ็ญจสุพัฒนนันท์	๓๐๐ บาท
คุณสิริกร ขจรคำ	๒๐๐ บาท
คุณวาสนา เนียมคำ	๒๐๐ บาท
ครอบครัว ปภัสสิริ	๒๐๐ บาท
คุณศิริณี พจน์คำนำ	๑๑๐ บาท
คุณปิยะวัฒน์ วงศ์มณี	๑๐๐ บาท
คุณใจมณี รักบุญส่ง	๑๐๐ บาท
คุณจุฑาภรณ์ สิงห์โตทอง	๑๐๐ บาท
คุณบุญเรือน - คุณจันทร์ม่อน	๑๐๐ บาท

คุณกนกกาญจน์ ว่องพานิช และครอบครัว อุทิศให้ คุณตาโชค คุณแม่ชุมพร สังวรกาญจน์	๒,๐๐๐ บาท
คุณญาณี สายเชื้อ และครอบครัว อุทิศให้ คุณแม่ภิญโญ ศรีภูริปรีชานนท์	๒,๐๐๐ บาท
นายแพทย์อนุศักดิ์ สินธพานนท์ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
คุณอรพรรณ สังวรกาญจน์ อุทิศให้ พ่อโชค แม่ชุมพร สังวรกาญจน์	๑,๐๐๐ บาท
คุณประมวล คงรุ่ง อุทิศให้พ่อแม้น แม่แม้น คงรุ่ง	๑,๐๐๐ บาท
คุณอรพินท์ ดอกไม้	๑,๐๐๐ บาท
คุณธันยวดี ศรีแสง และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณกองแก้ว อ่อนอรุณ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณจันทร์นิภา ศิริภิรมย์	๑,๐๐๐ บาท
พล.ต.ท.ชิตอนันต์ เหมพานนท์	๑,๐๐๐ บาท
พล.ต.เวชชัย ดอกไม้	๑,๐๐๐ บาท
พ.อ.จรรยา กุวลัยรัตน์	๑,๐๐๐ บาท

คุณกานดา ไทยลำปาง และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณพรทิพย์ เรืองศรี และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณจตุพร สุทธิวิวัฒน์	๑,๐๐๐ บาท
คุณกอบแก้ว เลิศสุวรรณเสรี และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
ครอบครัว ลิปิพงศกร	๑,๐๐๐ บาท
คุณเวียงพิงค์ เกษมสันติกุล และลูก	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุนันท์ พลคณา และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
พันตำรวจโทพิทักษ์ พิณวานิช	๑,๐๐๐ บาท
คุณจารุพงศ์ ทิวารัตนอังกูร และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณแม่อาลัย พิณวานิช และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
คุณพริ้มแพรวพรรณ หวังศิริ	๑,๐๐๐ บาท
คุณวรรณาพร บำรุงสุข	๑,๐๐๐ บาท
นาวาเอกพิเศษวันชัย จุลมนต์	๑,๐๐๐ บาท
คุณอุดม เชยกีวงศ์	๕๐๐ บาท
คุณอุดม วิศิษฎางกูร	๕๐๐ บาท

คุณเนิ่น แจ้งใจ	๕๐๐ บาท
คุณราตรี โกสวิดา	๕๐๐ บาท
คุณรังสฤษฎ์ - คุณชวนพิศ มณีศรี	๕๐๐ บาท
คุณจีรศักดิ์ ทองสร้อย	๕๐๐ บาท
คุณสุวรรณา ล่องประเสริฐ และครอบครัว	๕๐๐ บาท
คุณปรีดา อ้วนล่ำ และครอบครัว	๕๐๐ บาท
คุณแม่อับ มณทิพย์	๕๐๐ บาท
คุณนฤมล สุขโต และลูก ๆ	๕๐๐ บาท
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕๐๐ บาท
คุณพรพิศ ทองคุ้มญาติ	๓๐๐ บาท
คุณอัครเดช สุทธิเสริม และครอบครัว	๓๐๐ บาท
คุณปราณี นครพรัด	๒๐๐ บาท
คุณชาติชาย ชนขีวัฒน์	๒๐๐ บาท
คุณนุชนารถ ครรชิต	๒๐๐ บาท
คุณเพียงจิต มาตฒิวัฒน์	๑๐๐ บาท

คุณจรรยา สกลนคร	๑๐๐ บาท

หมายเหตุ ถ้าหากพิมพ์ฉายา-ชื่อ-นามสกุล และจำนวนเงินที่ร่วมทำบุญ ของท่านขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ต้องขออภัยทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ชื่อหนังสือ ครบรอบแห่งการมรณภาพ ๒๓ ปี
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)

จัดพิมพ์โดย คณะสงฆ์และศิษยานุศิษย์ วัดราชผาติการาม
เนื่องในโอกาสครบรอบแห่งการมรณภาพ ๒๓ ปี
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙)
อดีตเจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ)
พระราชญาณเวที (พัลลภ ปุญฺญวลฺลโภ)
พระปริยัติสารเมธี (สุริยา สุเมโธ)
พระครูไพศาลสีลสังวร (ประเทือง ปโมทโน)
พระครูวรญาณโกวิท (สมควร ญาณวโร)
พระครูโสภณศาสนกิจ (สุวรรณ จิตวณฺโณ)
พระครูปลัดสุวัฒนปัญญาคุณ (มงคล กิตฺติมงฺคโล)
พระบรรลือ ปุณฺณโฆสโก

บรรณาธิการ พระครูวิลาสวรวิธาน (ไสว ปาสาทิโก)

พิสูจน์อักษร พระมหาไพฑูรย์ อคฺควชิโร
คุณสุพัตชัย ชอบแต่ง

ออกแบบรูปเล่ม พระธรรมรินทร์ วรธมฺโม

ประสานงาน พระครูวิลาสวรวิธาน
พระบรรลือ ปุณฺณโฆสโก
คุณปิยพร ธัชประดิษฐ์

พิมพ์อักษร คุณสุพัตชัย - คุณธีรนุช ชอบแต่ง

พิมพ์ครั้งที่ ๓/๒๕๕๙

จำนวนพิมพ์ ๑,๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
ฝ่ายผลิต โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔
ฝ่ายรับงานพิมพ์ โทร. ๐-๒๒๘๑-๗๙๙๐, ๐-๒๖๒๙-๑๔๑๗ ต่อ ๒๓๙, ๒๔๐

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙) ๑๐ เมษายน ๒๕๕๙